

Diplomová práce

Odívání a móda v Československu 1948 – 1989 jako téma projektové výuky pro žáky středních škol

Studijní program:

N0114A300106 Učitelství pro střední školy a 2.
stupeň základních škol

Studijní obory:

Dějepis
Základy společenských věd

Autor práce:

Bc. Daniela Cirklová

Vedoucí práce:

Mgr. et Mgr. Kateřina Hrušková, Ph.D.
Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou

Liberec 2024

Zadání diplomové práce

Odívání a móda v Československu 1948 – 1989 jako téma projektové výuky pro žáky středních škol

<i>Jméno a příjmení:</i>	Bc. Daniela Cirklová
<i>Osobní číslo:</i>	P21000811
<i>Studijní program:</i>	N0114A300106 Učitelství pro střední školy a 2. stupeň základních škol
<i>Specializace:</i>	Dějepis Základy společenských věd
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

Tématem diplomové práce je vytvoření manuálu pro projektovou výuku studentů středních škol. Cílem projektové výuky bude seznámení studenta s tématem odívání a módy, jako jedním z aspektů každodennosti v Československu mezi lety 1948-1989. Vedle získání povědomí o odívání socialistického člověka, československém textilním a oděvním průmyslu a módních trendech, bude projekt koncipován tak, aby student čerpal informace z dobových médií, sbírkových institucí a vlastní rodiny i širšího okolí. V teoretické rovině bude práce vycházet z aktuální metodiky projektového vyučování. Pro praktickou část budou využity prameny v podobě dobových periodik, publikací i audiovizuální materiál, hmotné prameny ve sbírkotvorných institucích a odborná literatura.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

HAVLŮJOVÁ, Hana - NAJBERT, Jaroslav. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014.

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016.

KNAPÍK, Jiří. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. Svazek I. A-O. Praha: Academia, 2011.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno, Masarykova univerzita, 2009.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009.

Vedoucí práce:

Mgr. et Mgr. Kateřina Hrušková, Ph.D.

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou

Datum zadání práce:

27. října 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 14. července 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
garant studijního programu

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Za cenné rady, připomínky a trpělivost děkuji vedoucí této práce Mgr. et Mgr. Kateřině Hruškové, Ph.D. Děkuji svým rodičům za veškerou pomoc, kterou mi poskytli nejen při psaní této práce, ale i při celém studiu. Dále děkuji svému manželovi za trpělivost a podporu.

Anotace

Tématem předkládané diplomové práce je vytvoření návrhu projektové výuky pro žáky středních škol na téma „Móda a odívání v Československu mezi lety 1948–1989“. Cílem této výuky je seznámení žáků s tématem módy a odívání, jako jedním z aspektů každodennosti v Československu mezi lety 1948–1989. V úvodní části práce je nastíněna historie, charakteristiky, principy a kritéria projektové výuky. Dále je věnována pozornost vývoji trendů v módě a odívání a také vlivům které na ně působily, a to v historickém kontextu dané doby. Na základě těchto kapitol je v poslední části práce vytvořen manuál pro projektovou výuku, a to s ohledem na jednotlivé fáze, kritéria a principy této výuky, které byly vytyčeny v úvodní části práce.

Klíčová slova

projektová výuka, móda, odívání, Československo mezi lety 1948–1989

Annotation

The topic of this thesis is to create an instruction for project-based teaching for secondary school students on the topic "Fashion and clothing in Czechoslovakia between 1948-1989". The aim of the project is to introduce students to the topic of fashion and clothing, as one of the aspects of everyday life in Czechoslovakia between 1948–1989. In the introductory part of the thesis, the history, characteristics, principles and criteria of project-based teaching are outlined. Furthermore, attention is paid to the development of trends in fashion and clothing, as well as the influences that had an effect on them, in the historical context of that time period. Based on these chapters, a manual for project-based teaching is created in the last part of the thesis, taking into account the individual phases, criteria and principles that were outlined in the introductory part of the thesis.

Key words

Project-based teaching, fashion, clothing, Czechoslovakia between 1948-1989

Obsah

ÚVOD	10
CÍLE A METODY PRÁCE	10
PRAMENY A LITERATURA	12
1. TEORETICKÝ RÁMEC – PEDAGOGICKÝ.....	15
1.1 PROJEKTOVÁ VÝUKA A JEJÍ HISTORIE	15
1.2 PROJEKTOVÁ VÝUKA V KONTEXTU SOUČASNÝCH STŘEDNÍCH ŠKOL	17
1.3 KATEGORIZACE PROJEKTŮ	19
1.4 FÁZE PROJEKTU	20
1.5 VÝHODY A ÚSKALÍ PROJEKTOVÉ VÝUKY	25
1.6 KRITÉRIA PROJEKTOVÉ VÝUKY	29
1.7 ROLE ŽÁKA A UČITELE	31
1.8 HODNOCENÍ V PROJEKTOVÉ VÝUCE	35
1.9 PROJEKTOVÁ VÝUKA V DĚJEPISE	36
2. TEORETICKÝ RÁMEC DĚJINY MÓDY A ODÍVÁNÍ	38
2.1 VÝZNAM MÓDY VE SPOLEČNOSTI.....	38
2.2 MÓDA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	39
2.3 ŽNÁRODNĚNÍ TEXTILNÍCH PODNIKŮ.....	41
2.4 MÓDA A SOCIALISMUS	42
2.5 TRENDY V ODÍVÁNÍ V PADESÁTÝCH LETECH	46
2.6 TRENDY V ODÍVÁNÍ V ŠEDESÁTÝCH LETECH.....	49
2.7 TRENDY V ODÍVÁNÍ V SEDMDESÁTÝCH LETECH	52
2.8 TRENDY V ODÍVÁNÍ V OSMDESÁTÝCH LETECH.....	56
3. METODY VYUŽITÉ V RÁMCI PROJEKTOVÉ VÝUKY	61
3.1 PÍSEMNÉ PRAMENY	61
3.2 FOTOGRAFIE A FILM.....	62
3.3. ORÁLNÍ HISTORIE	65

3.4 HMOTNÉ PRAMENY	66
4. NÁVRH PROJEKTU PRO ŽÁKY STŘEDNÍCH ŠKOL	68
4.1 PLÁNOVÁNÍ A PŘÍPRAVA PROJEKTU	68
4.1.1 <i>Specifikace cílů projektové výuky</i>	68
4.1.2 <i>Motivace žáků</i>	69
4.1.3 <i>Úkoly učitele</i>	70
4.1.4 <i>Volba témat a přístupy k jejich zadání</i>	70
4.1.5 <i>Tvorba týmů</i>	71
4.1.6 <i>Plánování průběhu projektu</i>	71
4.1.7 <i>Specifikace výstupu</i>	73
4.1.8 <i>Plánování způsobu reflexe</i>	73
4.2 REALIZACE PROJEKTOVÉ VÝUKY	74
4.2.1 <i>První až čtvrtá hodina</i>	74
4.2.2 <i>Pátá až osmá hodina</i>	75
4.2.3 <i>Samostatná práce mimo školu, devátá a desátá hodina</i>	75
4.2.4 <i>Jedenáctá až šestnáctá hodina</i>	76
4.2.5 <i>Sedmnáctá a osmnáctá hodina</i>	76
4.2.6 <i>Konkretizace témat pro jednotlivé skupiny</i>	76
4.2.7 <i>Seznam doporučených pramenů pro všechny skupiny</i>	82
4.3 PREZENTACE VÝSTUPU.....	83
4.4 HODNOCENÍ A REFLEXE.....	84
ZÁVĚR.....	86
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	89
SEZNAM PŘÍLOH.....	95

Úvod

Cíle a metody práce

Móda a odívání stály vždy až na okraji historického výzkumu. Tento prvek dějin každodennosti však představuje zrcadlo doby, lidských osudů a mentality. Z odívání může být patrný sociální status jeho nositele, jeho role ve společnosti, ale i jeho preferovaný životní styl. Na odívání mají ale vliv i politické, hospodářské i sociální dějiny, přičemž samy módní trendy se dynamicky proměňují. Doba socialismu je pro dějiny odívání velice specifická. Na rozdíl od prvorepublikové módy, na kterou měly zásadní a přímý vliv zahraniční trendy a poptávka určovala nabídku, v době regulovaného hospodářství a totalitního režimu podléhaly módní trendy politickým požadavkům doby a poptávka závisela na omezené nabídce. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla pro představení tématu odívání a módy v době socialismu v Československu žákům, a to skrze projektovou výuku.

Mladí lidé se s módními trendy a způsoby odívání setkávají každý den. Někteří se tímto tématem zabývají více do hloubky například skrze sociální sítě. V dnešní době je, v reakci na informace o klimatických změnách a znečištění planety, velký zájem o takzvanou udržitelnou módu a „slow fashion“. Také se propaguje přešívání, spravování oblečení, vědomé nakupování, tak aby si člověk kupoval jen to, co opravdu potřebuje a také nakupování v second handech. Žáky střední školy by mohlo překvapit, že tyto trendy a omezení by bylo možné sledovat i v době před rokem 1989. Jejich důvodem však nebyl tlak na změnu životního stylu v důsledku snah o omezení konzumního chování, byl jím tlak režimu, hospodářské podmínky státu a také horší finanční situace obyvatel. Pro žáky může být také zajímavý fakt, že dnešní „nové“ módní trendy se vyskytovaly již v době mládí jejich rodičů a prarodičů. V učebnicích dějepisu se téma módy a odívání nevyskytuje, proto si myslím, že je vhodné, aby se žáci s těmito tématy dějin každodennosti setkali alespoň skrze projektovou výuku.

Téma bude žákům představeno skrze projektovou výuku, jakožto aktivizační metodu, která je jednou z možností, jak zvýšit zájem o probíranou látku v rámci hodin dějepisu. Tato metoda má mnoho dalších pozitiv, i tak ale na školách stále převažuje frontální výuka. U žáků je pomocí této metody rozvíjeno několik klíčových kompetencí zároveň, dochází k vyšší míře aktivizace a zvýšení motivace. Práce žáků je založena na kooperaci, ale také individuální zodpovědnosti za odvedenou práci. Žáci rozvíjí své organizační schopnosti a musí

při osvojování nových vědomostí a nabývání schopností pomocí praktické činnosti dosáhnout předem naplánovaných cílů. Skrze projektovou výuku získávají žáci schopnost vytvořit si vlastní názor, který musí následně obhájit před ostatními. Zároveň ale pochopí, že je třeba brát v úvahu názory ostatních, nahlížet jeden problém z různých perspektiv a dělat kompromisy. Projekty obohacují žáky o zkušenosti, které mohou využít v reálném životě a zároveň mají pozitivní dopady na pedagogy, kteří například dokáží žáky lépe motivovat k samostatné práci.

Cílem předkládané práce je vytvořit manuál pro projektovou výuku na téma „Móda a odívání v Československo mezi lety 1948–1989“. Toto téma je příspěvkem k výuce československých dějin druhé poloviny dvacátého století, konkrétně klade důraz na vliv totalitní ideologie a dalších faktorů na každodennost obyvatel, konkrétně na módní trendy a možnosti odívání. Návrh projektu je zasazen do kontextu základních charakteristik projektové výuky a taktéž do souvislosti s dějinami módy. Práce je zaměřena pouze na odívání žen, protože pro žáky střední školy by bylo téma dějin odívání žen, mužů i dětí příliš rozsáhlé a náročné. Práce může představovat manuál pro učitele dějepisu na středních školách, kteří jej mohou využít, po úpravách pro konkrétní třídu, prostředí a svoje potřeby. Projekt je zamýšlen pro třetí ročník gymnázia v Praze, při dvou hodinách týdně.

Tato diplomová práce je spojením prvků historické a didaktické vědy a jejím cílem je pomocí projektové výuky seznámit žáky s historickým tématem. Toto téma je poměrně široké a pro žáky v určitých ohledech obtížné ke zpracování, proto jsou žákům předložena témata, jejichž zpracování jim pomůže v dosažení předem vytyčených cílů. Zároveň mohou využívat různé zdroje informací, které zajistí, aby bylo téma nahlíženo z různých úhlů. Žáci také zjistí, že pomocí určitých metod mohou zpracovat různé zdroje informací, tak, aby jim pomohly v dosažení daných cílů.

Předkládaná práce je rozdělena do čtyř částí. Každá část by měla pomoci učiteli, který se rozhodne pro využití projektové metody, tak, aby se zorientoval nejen v didaktických požadavcích pro tuto metodu, ale také získal základní přehled o vývoji odívání v socialistickém Československu. V první části je charakterizována projektová výuka, od její historie, po jednotlivé znaky, pozitiva a negativa, důležitá kritéria a role jednotlivých účastníků. Ve druhé části je věnována pozornost dějinám módy a odívání mezi lety 1948–1989. V části zaměřené na dějiny odívání jsou zahrnuta témata, kterým se budou žáci věnovat v rámci projektové výuky, tedy – dějiny módy a odívání v Československu mezi lety 1948–

1989, faktory působící na rozvoj módy a odívání v této době, komparace módy a reálného odívání v ulicích, výroba oděvů a možnosti koupě a inspirace a vlivy působící na módní trendy a odívání v socialistickém Československu. Ve třetí části jsou nastíněny metody, které mohou žáci využít, až budou při zpracování svých témat analyzovat různé typy pramenů. V poslední, čtvrté části je představen návrh projektové výuky na téma “Móda a odívání v Československu 1948–1989“, do kterého jsou aplikovány principy a kritéria této metody a historická východiska. Tato část je rozdělena na jednotlivé fáze, které vycházejí z principů projektové výuky.

Prameny a literatura

Pramenná základna této práce se sestává především z periodik. Základním pramenem je lifestylový socialistický časopis *Žena a móda*.¹ Poskytuje jak pohled na módu, tak život žen a společnost v daném období. Také obsahuje články o módních trendech, textilním a oděvním průmyslu. Byl vydáván mezi lety 1949 až 1995. Do roku 1989 pod vedením podniku Textilní tvorba a Výboru československých žen. Pro potřeby této diplomové práce byly proto jako pramenný materiál zvoleny ročníky 1949–1989, které reflektují sledované téma pod vlivem komunistického politického režimu. Celkově lze tento časopis hodnotit jako cenný pramen pro studium dějin módy a vlivu politického režimu na vývoj módních trendů v socialistickém Československu. Jako další pramen byl v této práci využit časopis *Vlasta*,² který byl taktéž zaměřen na ženy, módu, ale také například na aspekty rodinného, či politického života společnosti. Je vydáván od roku 1947 do současnosti, pro potřeby výzkumu byla studována čísla do roku 1989. Časopis byl vydáván pod vedením Výboru československých žen. Z těchto periodik byl pro zkoumání dějin módy využit jak obsah článků, tak přiložené fotografie. Vybrané materiály z těchto periodik byly využity také pro tvorbu pracovního materiálu pro žáky v rámci projektové výuky.

Dalším pramenem pro dějiny módy, který jsem využila při přípravě návrhu projektu jsou audiovizuální materiály. V této práci jsou žákům doporučeny filmy, ve kterých se objevují ženy v módním oblečení. Jedná se o filmy – *Film Anděl na horách* (rež. Bořivoj Zeman, 1955), *Kdyby tisíc klarinetů* (rež. Ján Roháč, Vladimír Svitáček 1964), *Ecce homo Homolka*

¹ Ročníky 1949, 1951, 1957, 1965, 1974, 1978, 1989.

² Ročníky 1960, 1967, 1985.

(rež. Jaroslav Papoušek, 1968), *Metráček* (rež. Josef Pinkava, 1971), *Kulový blesk* (rež. Ladislav Smoljak, Zdeněk Podskalský st., 1978), *S tebou mě baví svět* (rež. Marie Poledňáková, 1982), *Discopříběh* (rež. Jaroslav Soukup, 1987). Výběr filmů byl učiněn na základě několika kritérií – zajímavý obsah pro žáky; dostupnost filmů; scény, kde se objevují módní trendy, i běžný oděv, sportovní móda, pracovní oděvy, ale také spodní prádlo. Filmy rovněž ilustrují, byť s nadsázkou a interpretačně, každodenní život v socialistickém Československu. Nevýhodou použití těchto filmů je, že některé zobrazené dámské modely spadají do dřívějšího období dějin odívání, a proto je nutné k nim přistupovat kriticky a se znalostí dobového kontextu. I přes to je však vhodné je využít ve výuce.

V první části práce jsem využila především odbornou literaturu týkající se projektové výuky a obecně didaktických metod. První z těchto publikací je *Teorie a praxe projektové výuky*³, jejíž autorkou je Jana Kratochvílová. Tato publikace obsahuje široký přehled témat spojených s projektovou výukou a jejími principy. Stejně tak publikace *Učíme v projektech*⁴, od autorek Anny Tomkové, Jitky Kašové a Markéty Dvořákové, byla kvalitní oporou při zpracování tématu projektové metody. Témata týkající se didaktických metod v hodinách dějepisu, a konkrétně metod pro lepší aktivizaci žáků, jsou dobře zpracovány v publikaci *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*⁵, kterou napsaly autorky Blažena Gracová a Denisa Labishová.

Dějinám módy a odívání se v českém prostředí věnuje jen několik autorek. První z nich, jejíž dílo bylo pro tuto práci stěžejní, je Konstantina Hlaváčková. V publikaci *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*⁶, mapuje jak módní trendy této doby, tak se věnuje reálnému odívání v ulicích, textilní výrobě, ale především klade důraz na souvislosti obecných dějin, kdy zkoumá vliv ideologie na módu a trendy v odívání. Taktéž v publikaci *Móda za železnou oponou*⁷ již rozšiřuje jak záběr časový, věnuje se celému období od roku 1948–1989, tak záběr

³KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5.

⁴TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka a DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

⁵GRACOVÁ, Blažena – LABISCHOVÁ, Denisa: *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3.

⁶HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940-1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000.

⁷HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5833-6.

tematický, kdy podrobně zkoumá jednotlivé fenomény spojené s dějinami módy. Stejně tak v publikaci *Kytky v popelnici*⁸ se věnuje módě, oděvním trendům a příbuzným tématům, a to na pozadí politických, hospodářských a sociálních dějin. Další publikace, které jsem při této části využila jsou *Od fíkového listu k džínům*⁹ od Jany Skarlantové, nebo *Módou posedlí*¹⁰, jejíž autorkou je Jana Máchalová. Obě tyto publikace se však věnují československé módě a odívání ve druhé polovině 20. století jen okrajově.

⁸ HLAVÁČKOVÁ, Konstantina a KOSATÍK, Pavel. 70: "*Kytky v popelnici*": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu = "*Flowers in the dustbin*": society and fashion in Czechoslovakia in the seventies. V Praze: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2.

⁹ SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999.

¹⁰ MÁCHALOVÁ, Jana. *Módou posedlí: [čtení o módě 20. století]*. Břeclav: Moraviapress, 2002. ISBN 80-86181-47-2.

1. Teoretický rámec – pedagogický

1.1 Projektová výuka a její historie

Projektové vyučování je založené na projektové metodě. Podle Průchy se dá projektová metoda charakterizovat jako „*vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním*“.¹¹

Projektová výuka vychází z myšlenek Johna Deweyho (1859–1952) a Williama Hearda Killpatricka (1871–1965), konkrétně z teorie pragmatické pedagogiky a principu instrumentalismu. Jedná se o metodu, která pozitivně ovlivňuje motivaci žáků a vede ke kooperativnímu učení. Konkrétní projekty mohou mít různé formy. Může se jednat o integrovaná témata, praktické problémy, nebo praktické činnosti, jejichž cílem je vytvoření produktu.¹²

Projektová výuka má kořeny v takzvané pragmatické pedagogice. Jedná se o pedagogický směr, který pochází ze Spojených států amerických, kde byl nejrozšířenější od konce 19. století do 50. let 20. století. Rozvoj projektové metody ve Spojených státech, a později dalších zemích, byl důsledkem měnící se hospodářsko-sociální situace. V době druhé průmyslové revoluce docházelo k dynamickým změnám ve společnosti. Liberalizace ekonomiky, kapitalismus a demokratizace spolu s rychlým rozvojem vědy a zvyšováním produkce způsobovala tlak na změny ve společnosti, která se musela přizpůsobit a změnit přístup ke vzdělávání mladé generace. Společnost potřebovala absolventy škol, kteří se dokáží vypořádat s každodenními problémy, ale i s novými pracovními výzvami měnící se společnosti. Dosud převažující Herbartovská filozofie již neodpovídala požadavkům společnosti. V té době se začala prosazovat pragmatická pedagogika jako odpověď na tyto nové výzvy.¹³

¹¹ KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 25–26.

¹² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. S. 288.

¹³ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9. S. 9–11.

Pragmatickou metodu na základě pragmatické filozofie založil a nejvíce se zasadil o její rozšíření americký filozof a pedagog John Dewey. Chápal vzdělání jako prostředek k řešení problémů praktického života. Jeho filozofie je označována jako instrumentalismus. Základem Deweyho pedagogického směru je vytváření zkušeností prostřednictvím individuální praxe. Při vytváření těchto zkušeností dochází k podstatnému rozvoji aktivity, při které si jedinec osvojuje metody řešení problémů při snaze dosáhnout určitého cíle. Skrze získávání osobní zkušenosti je posilována motivace. Na základě tohoto teoretického směru John Dewey založil takzvanou činnou školu, jejíž základ tvoří projektová výuka.¹⁴

John Dewey se zaměřil také na rozvoj osobnosti v rámci výchovy a vzdělání. Kromě zaměření výuky na využití v praxi, měla také odrážet zájmy žáků a obsahovat činnosti, které znají z běžného života. V tomto případě, na rozdíl od Herbartovské pedagogiky, jsou žáci aktivně zapojeni do procesu vzdělávání, mohou mít vliv na jeho kvalitu a nejsou jen pasivními příjemci informací. Prostřednictvím vlastní aktivity se u žáků zvyšuje zájem a vnitřní motivace, která je zásadní pro vyšší studijní úspěšnost. Své myšlenky Dewey aplikoval na Univerzitě v Chicagu, kde se žáci učili praktickou činností, především tělesnou prací, kterou mohli nadále využívat při svém povolání (například švadleny, kuchaři). Šlo tedy o rozvíjení rozličných dovedností, které mohli žáci využít v běžném životě. Cílem vyučování mělo být získávání zkušeností prostřednictvím řešení situací z běžného života.¹⁵

Zásadní vliv na změnu přístupu k žákům a vzdělávacímu procesu měly také myšlenky švýcarského filozofa Jeana Piageta (1896–1980). Ve svých teoriích se zabýval rozvojem myšlení dítěte, při kterém dochází k postupné „interiorizaci materiální činnosti“.¹⁶ Žáci si tedy nejlépe osvojí znalosti a dovednosti, které získali vlastní smyslově-motorickou činností, z čehož vyplývá, že praktické aktivity mají ve vzdělávacím procesu zásadní roli, protože

¹⁴ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. S. 175.

¹⁵ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9. S. 9-11.

¹⁶ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7. S. 181.

umožňují žákům aplikaci teoretických znalostí a tím hlubší osvojení znalostí a rozvíjení dalších dovedností.¹⁷

Teorii pragmatické pedagogiky nadále rozvíjel a zaváděl do praxe W.H. Kilpatrick. Na základě Deweyho důrazu na vyučování zaměřené na řešení problémů definoval Kilpatrick projektovou metodu a zasadil se o vzdělání pedagogů a ředitelů škol v tématu projektové výuky. Základním prvkem projektové metody je žakovský projekt, který od samého počátku vytvářejí žáci, podílejí se tedy i na výběru tématu, organizaci a dalších aktivitách, učitel zde má roli „průvodce a rádce“. Kilpatrick definoval čtyři stádia projektu – záměr, plán, provedení a hodnocení.¹⁸ Projekt musí být pro žáky smysluplný a musí odrážet jejich zájmy, což přispívá k vyšší motivaci žáků. Podle Kilpatricka je projektová výuka stěžejní nejen pro získávání nových poznatků a osvojování dovedností, ale především pro pozitivní působení na rozvoj osobnosti žáka.¹⁹

1.2 Projektová výuka v kontextu současných středních škol

Devadesátá léta 20. století byla příznačná pro změny ve všech strukturách společnosti, tedy i ve školském systému a pedagogických přístupech. Učitelé si kladli za cíl zvýšit motivaci žáků, což bylo důvodem návratu k reformní pedagogice a k pokusům zařadit projektovou výuku do pedagogické praxe. Počátek 21. století se nesl ve znamení zásadních změn ve vzdělávání. Zavedením reformy školského systému ve formě rámcového vzdělávacího programu v roce 2004 měly školy prostřednictvím školských vzdělávacích programů možnost integrovat do výuky prvky reformní pedagogiky, například ve formě projektové výuky.²⁰

Školská reforma byla založena na takzvané Bílé knize, jinými slovy Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice, s platností od roku 2001. Tento dokument

¹⁷ NOVÁKOVÁ, Jiřina. *Aktivizující metody výuky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-649-9. S. 28.

¹⁸ VALENTA Josef. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: IPOSARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0. S. 4.

¹⁹ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9. S. 13.

²⁰ TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka a DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 11–14.

představoval program rozvoje vzdělávání, formoval strategii vlády ve vzdělávání, zároveň byl odrazem celospolečenských zájmů a poskytoval konkrétní návody pro organizaci vzdělávacího procesu ve školách.²¹ V roce 2012 nahradila Bílou knihu takzvaná Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, jenž byla reakcí na dynamické změny ve společnosti (ekonomické, technologické a politické). Aktuálně platným dokumentem je takzvaná Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+. V platnost vstoupila v roce 2020.²² Již hlavní priority tohoto dokumentu odkazují k využití teorie v praxi – důraz je zde kladen na získávání dovedností pro aktivní účast v občanském, pracovním a osobním životě. Projektová výuka se v tomto dokumentu doporučuje jako prostředek, který může motivovat žáky k lepšímu porozumění komplexním problémům, na rozdíl od dob minulých, kdy byly žáci přehlceni informacemi a měli problém skutečně pochopit učivo.²³

Projektová metoda se na mnoha českých školách stala oblíbeným doplňkem k tradičnímu vyučování. „Projektová výuka je považována za velmi efektivní v souvislosti s naplňováním klíčových kompetencí vymezených v RVP, neboť při výuce pomocí této metody dochází k osvojení a upevnění nových vědomostí i dovedností a rozvoji formativních stránek osobnosti (odpovědnost, vytrvalost, tolerance, spolupráce, komunikační schopnosti, sebekritičnost, aktivita, samostatnost a tvořivost).“²⁴ Projektová výuka umožňuje žákům aplikovat osvojené vědomosti a dovednosti, získávat nové poznatky a prakticky je využívat.²⁵

Klíčové kompetence jsou důležité pro osobní rozvoj i uplatnění jedince ve společnosti. Tyto kompetence jsou souborem dovedností, schopností a postojů. Například schopnost řešit problémy je užitečná nejen ve studiu, ale také v práci a rodinném životě. Umění spolupracovat je dovednost, kterou lze využít v různých profesích, bez ohledu na jejich zaměření. Když žák

²¹Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělání v ČR [online]. [vid. 20.11 2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-msmt>

²²Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ [online]. [vid. 20.11 2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-msmt>

²³Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ [online]. [vid. 20.11 2023]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

²⁴ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0. S. 96.

²⁵ ZORMANOVÁ, Lucie. *Projektová výuka* [online]. [vid. 20.11. 2023] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>

ovládne kompetenci k učení, dokáže si později osvojit i učivo, které není spojeno se školní výukou.²⁶

1.3 Kategorizace projektů

Projekty lze kategorizovat na základě různých hledisek a kritérií, která používáme k jejich identifikaci a hodnocení, tento fakt se odráží i v literatuře, ve které nepanuje mezi autory shoda na přesné kategorizaci. Každý projekt lze definovat na základě specifických charakteristik. Klasifikujeme projekty na základě jejich účelu, tématu, počtu účastníků a způsobu vzniku. Kromě toho mohou projekty být rozděleny na malé a velké a dále z hlediska délky trvání na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé.²⁷

Kupříkladu W. H. Kilpatrick dělil projekty z hlediska jejich účelu a na základě jeho teorií publikoval rozdělení projektů i Žanta²⁸. Definoval čtyři typy projektů – první typ, při kterém je plán přetvořen v hmotný produkt, druhý typ, kdy se jedná o estetickou zkušenost a prožitek, třetí typ, při kterém žáci řeší problém, který musí být reálného, materiálního charakteru a čtvrtý typ, jehož cílem je nabytí určité dovednosti.²⁹

Současná literatura nabízí rozdělení projektů, které je definuje podle navrhovatele (učitel, žáci, oba účastníci), místa (škola, domácí prostředí, kombinace obou), času konání (krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé), počtu žáků (individuální, kolektivní) a velikosti (malé, velké).³⁰

Kratochvílová³¹ ve své publikaci doplňuje dělení projektů a rozšiřuje jej. Účel projektu dělí na – problémové, konstruktivní, hodnotící, směřující k estetické zkušenosti a směřující k získání dovedností, dále doplňuje prostředí projektu o projekty mimoškolní, podle počtu

²⁶Klíčové kompetence na gymnáziu [online]. [cit. 7.11.2023]. Dostupné z:

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>

²⁷ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0. S. 95–98.

²⁸ŽANTA, Rudolf. *Projektová metoda: pokus o řešení pracovní školy*. V Praze: Dědictví Komenského, 1934.

²⁹ŽANTA, Rudolf. *Projektová metoda: pokus o řešení pracovní školy*. V Praze: Dědictví Komenského, 1934. 13–14.

³⁰VALENTA, Josef et al. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. 1. vyd. Praha: IPOS-ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0. S. 6.

³¹KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5.

účastníků rozděluje projekty na individuální a společné (skupinové, třídní, ročníkové), podle způsobu organizace na jednopředmětové a víceředmětové. Poslední typ dělení je podle informačních zdrojů – na volný, kdy si žák informace vyhledává sám, vázaný, při kterém jsou materiály žákovi poskytnuty, nebo se může jednat o kombinaci obou.³²

Další dělení podle autorek Tomkové, Kašové a Dvořákové³³ klade důraz na věk žáků, a to podle stupně škol (první, druhý stupeň základních škol, střední školy). Dále dělí projekty na krátkodobé a dlouhodobé, třídní, ročníkové a celoškolské.³⁴

Důležitým specifickým je délka projektu. Lze tvrdit, že aktivity, které jsou realizovány pouze v rámci jedné vyučovací hodiny nelze považovat za projekty, protože u nich není dodrženo kritérium délky trvání projektu. Za relevantní rozdělení projektů z hlediska časového rámce lze považovat krátkodobé (více než 1 vyučovací hodina, ale maximálně 1 den), střednědobé (projektové dny, méně než 1 týden) a dlouhodobé projekty (více než 1 týden).³⁵

Projektová výuka má mnoho rozmanitých podob. Výběr konkrétní podoby projektové výuky ovlivňují především dva faktory – učitel a jeho preference a finanční, časové a materiální možnosti školy a zároveň přístup vedení školy, které musí být nakloněno zařazení inovací do školního vyučování.³⁶

1.4 Fáze projektu

Projektová výuka má jasně stanovený řád a postup, který je třeba dodržet. Jednotlivé kroky projektové výuky poprvé rozpracoval W. H. Kilpatrick. Odlišoval čtyři fáze – záměr, plán, provedení a hodnocení.³⁷ Jeho teorii rozšířili další autoři, kteří dávali důraz především

³²KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 49.

³³TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. I. ISBN 978-80-7367-527-1.

³⁴TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 19.

³⁵KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 47.

³⁶KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 50.

³⁷KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 25.

na prezentaci výsledného produktu. V literatuře³⁸ se tedy objevuje členění projektu na pět fází, které jsou dále rozšířeny o dílčí úkoly:

Plán a příprava projektu

Realizace

Prezentace produktu či výstupu

Hodnocení

A. Plán a příprava projektu

Za počátek projektu lze považovat představení problémové situace žákům. Tato situace by měla ideálně odrážet aktuální dění kolem žáka, z reálného prostředí, nebo odpovídat zájmům žáka. Cílem je, aby tato fáze v žácích vyvolala zvědavost a motivovala je k zapojení se do řešení projektu. Základem projektové výuky je tedy nápad, který sami žáci vymyslí, nebo jej přijmou za svůj.³⁹

Důležitým prvkem projektové činnosti je dobrý plán a rozvržení práce. V této etapě je třeba identifikovat klíčové otázky nebo témata, stanovit si cíle, vytvořit časový plán, určit povahu projektu a rozdělit úkoly a role jednotlivcům či skupinám.⁴⁰

V průběhu fáze plánování má učitel klíčovou roli a odpovědnost za několik klíčových aktivit. Mezi ně patří stanovení cílů projektové činnosti, vytvoření plánu realizace, určení časového harmonogramu projektu, identifikace cílové skupiny účastníků projektu, výběr potenciálních partnerů a definování druhu projektových aktivit a další.

V rámci plánování je také nezbytné jasně a přehledně vysvětlit pravidla týkající se práce na celém projektu. Kvalitně připravený projekt přispívá k minimalizaci rizika nečekaných situací. Velice důležitým prvkem projektové výuky je co nejpřesnější formulace cílů.

³⁸VALENTA Josef. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: IPOS ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0. S. 5.

³⁹TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 17.

⁴⁰VALENTA, Josef et al. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. 1. vyd. Praha: IPOS-ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0. S. 3–7.

Nepřesnosti často vznikají při plánování a mohou se projevit v případě, kdy se učitel pouze povrchně zabývá tématem projektu nebo jen jeho výsledným produktem. V důsledku nepřesné formulace cílů mohou žáci vnímat projekt jen jako souhrn činností bez smyslu.

Každý pedagog se při plánování projektové výuky může rozhodnout, zda zapojí další pedagogy. Může se jednat jak o učitele stejné, tak i odlišné aprobace, učitele a žáky z více tříd, nebo ročníků. Základní podmínkou spolupráce je jejich ochota. Spolupráce mezi učiteli a žáky je vždy žádoucí. Lze se tím pádem vyhnout tomu, aby pracovali ve více projektech najednou, což by zapříčinilo jejich přehlčení a nedošlo by k plné aktivizaci žáka do jednoho projektu.⁴¹

S aktivizací žáka souvisí i jeho motivace v této části příprav projektové výuky. Pocit sounáležitosti s pracovní skupinou se zvyšuje, pokud se učitel podaří získat zájem žáků ihned při počáteční fázi projektu, nejlépe při prvním představením tématu projektu. Důležitým faktorem je vlastní přijetí úkolu a vnitřní motivace, která má zásadní vliv na pracovitost a snahu dovést projekt do úspěšného konce. Vnitřní motivace, sounáležitost a přijetí úkolu za vlastní zvyšuje žakovu odpovědnost a sebedisciplínu, která je také podporována tím, že učitel jim ponechá určitou míru svobody v rozhodování a samostatném plnění jednotlivých úkolů, které si často žáci taktéž sami vytyčí.⁴²

I přesto, že v rámci projektové výuky učitel poskytuje žákům autonomii, má na starosti celkovou organizaci. On nese zodpovědnost za dohled nad průběhem realizace projektu, dodržování jeho plánu, koordinuje činnosti žáků a asistuje při neočekávaných problémech a dalších situacích. Je pravděpodobné, že se v heterogenní třídě objeví jedinci, které bude potřeba více podporovat a dodávat jim odvalu. Učitel tedy musí monitorovat jak výkon kolektivu, tak jednotlivých žáků.⁴³

V praxi často dochází k situaci, kdy pedagogové plánují a řídí projektovou činnost, včetně stanovení tématu. Příkladem může být i volba tématu projektu. Žáci mohou buď

⁴¹TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 18.

⁴²KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 39.

⁴³HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-12-6. S. 115–116.

spontánně přijmout téma, které je zaujme, nebo na něm pracují v souladu s povinností. Tím se oddalujeme od původní koncepce projektové výuky, která zdůrazňuje, že žáci by měli sami přicházet s tématem, a ne pasivně přijímat námět od učitele.

Pro účel této práce je důležité zdůraznit, že záleží na rozhodnutí učitele, do jaké míry se bude angažovat při konkretizaci projektu. Existují varianty, kdy je učitel rozhodující autoritou, které náleží hlavní slovo při specifikaci tématu projektu, nebo se mohou na rozhodování podílet i žáci, kteří s učitelem dojdou ke vzájemné dohodě.⁴⁴

Neméně důležitá je také příprava vhodných materiálních prostředků potřebných pro konkrétní projektovou činnost. V ideálním případě škola využívá vlastní finanční prostředky k nákupu materiálů, nebo se obrací na jiné instituce, které s ní spolupracují.⁴⁵

B. Realizace

V této části projektu dochází k realizaci všech plánovaných aktivit a úkolů. Žáci si vybírají různé prostředky, které jim pomohou dosáhnout stanoveného cíle. Může to být časově náročné, protože žáci „sbírají vhodný materiál, třídí ho, zpracovávají, analyzují a kompletují.“ Na rozdíl od tradiční výuky, kdy se často pracuje pouze s jedním informačním zdrojem (především učebnicí), mají žáci k dispozici i různé další. Tyto zdroje nemusí být umístěny přímo v budově školy, žáci je mohou získat i mimo školní areál, například při návštěvě různých městských institucí.⁴⁶

Žáci si rozdělují role, diskutují, zpracovávají úkoly a upřesňovat další postup. Poté následuje samotná práce na projektu. „*Role pedagoga nabývá na významu při děle trvajících projektech a spočívá v podpoře motivace žáků k dokončení projektu a podpoře zodpovědnosti za své dílo.*“ Tato fáze je zakončena vytvořením produktu nebo přípravě výstupu, který je připraven k prezentaci.⁴⁷

⁴⁴KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 41–42.

⁴⁵TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 20.

⁴⁶KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 42.

⁴⁷KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 42.

C. Prezentace produktu či výstupu

Projektové činnosti ve škole mohou mít různé výstupy. Některé z nich lze vytvořit přímo ve školním prostředí, zatímco jiné vznikají mimo školní budovu. Jedním z takových výstupů může být například komentovaná prezentace. Tvorba výstupu není omezena pouze na žáky a učitele školy – mohou se na ní podílet i odborníci mimo školní prostředí.⁴⁸

Dnes se očekává, že žáci využijí moderních informačních a komunikačních technologií. Výstupem projektové práce může být i tvorba internetových stránek a elektronických publikací. Často se k tomu využívá program Microsoft PowerPoint, který umožňuje tvorbu prezentací.

Úspěšnost výstupů projektu je úzce spojena s angažovaností žáků, kteří se na jejich tvorbě podílejí. Když žáci pracují s nadšením a nemají pocit, že je projekt jen další z povinností, pravděpodobnost úspěchu je vyšší. Důležitou podmínkou pro projektovou výuku je vnitřní motivace a touha žáků tvořit a řešit praktické úkoly. Pro žáky jsou motivací především obtížnější úkoly, které odpovídají reálným situacím a problémům z běžného života. „*Velmi vhodné je prezentaci projektu naplánovat tak, aby jí mohli být účastni i rodiče. Ziskávají tak zpětnou vazbu o činnosti školy, třídy a výsledcích svého dítěte.*“⁴⁹

D. Reflexe

Fáze reflexe v projektové výuce není pouze o hodnocení konečného produktu žáků, jak je tomu často v tradiční výuce. Zaměření pouze na výsledek by bylo zavádějící a neposkytlo by konstruktivní kritiku. „*Při hodnocení projektu se jedná o hodnocení celého procesu – naplánování projektu, jeho průběhu i výsledku, a to z pohledu žáků i učitele.*“⁵⁰

Reflexe zahrnuje zpětnou vazbu nejen od samotných žáků, ale také od rodičů, učitelů a dalších, pokud se na projektu podíleli. Hodnocení je klíčovou fází projektové výuky. Pomáhá zhodnotit činnost a postup během celého projektu, analyzovat úspěchy a neúspěchy a odstranit

⁴⁸TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 15.

⁴⁹KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 42.

⁵⁰KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 42.

případné chyby. Hodnocení žáků probíhá průběžně během projektu. Učitel zohledňuje přípravu, spolupráci a samostatnost. Projektová výuka klade důraz na pozitivní hodnocení, které motivuje žáky a nevyvolává pocit neúspěchu.⁵¹

Známkování a slovní hodnocení jsou dva z možných způsobů hodnocení žáků. Existuje také kombinace obou těchto prvků. Slovní hodnocení má význam nejen pro žáky, ale také pro jejich rodiče. Pomáhá pochopit příčiny úspěchu nebo neúspěchu a poskytuje návod, jak se zlepšit. Rodiče se také dozvídají, jak jejich dítě pracuje ve škole, kde jsou jeho silné stránky a kde jsou slabiny. To jim umožňuje lépe podporovat své děti při domácí přípravě.⁵²

1.5 Výhody a úskalí projektové výuky

V posledních letech je projektová výuka čím dál více využívanou metodou.⁵³ Žádoucí je systematicky zařadit tuto metodu do výuky, což je i jedním z cílů RVP G.⁵⁴ Navzdory těmto tendencím se učitelé stále potýkají s mnoha výzvami a problémy, které metoda představuje. Klady a zápory projektové metody lze rozdělit na ty, které se týkají žáka, učitele a ty, které souvisí s okolním prostředím a vyučovacím procesem.⁵⁵

Projektová výuka má na žáka několik pozitivních dopadů. Má vliv na rozvoj celé osobnosti. Umožňuje zapojení každého jednotlivce na základě jeho individuálních schopností. V rovině duševního rozvoje se jedná například o posílení motivace k učení, nebo zajištění zodpovědnosti za výsledky práce a samostatnosti. Praktická činnost a experimentování zajišťuje získávání nových zkušeností, intenzivní prožívání a pozitivní emoce. Žák se zároveň učí řešit problémy, pracovat s různými zdroji informací, plánovat, organizovat a hodnotit. Metoda má také pozitivní vliv na možnosti sociálního rozvoje. Kromě rozvoje

⁵¹HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-12-6. S. 112–114.

⁵²*Slovní hodnocení*. Dostupné z: https://rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Slovní_hodnocení

⁵³ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka [online]. [vid. 20.11. 2023] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>

⁵⁴RVP G* - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, aktualizovaný od 1. 9. 2022. [online]. [vid. 20.11. 2023] Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

⁵⁵KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 49-51.

komunikativních dovedností se žák učí spolupracovat s ostatními, respektovat odlišné názory a vytvářet kompromisy.⁵⁶

Působením na osobnost žáka působí tato metoda také na seberozvoj a rozvíjí schopnost sebepoznání a sebehodnocení. Obohacuje svůj žebříček hodnot. Účast na projektové výuce může u žáka vyvolat také radost z vytváření nových věcí, estetický prožitek, zároveň rozvíjí jeho fantazii a tvořivost.⁵⁷

Z pohledu učitele „si je třeba uvědomit, že za učitele projektové výuky zde vnímáme učitele, který vychází z nového pojetí dítěte jako osobnosti a s tím přijímá i jinou roli učitele a tomu odpovídající procesy školní edukace.“⁵⁸ Avšak pro pedagogy preferující standardní frontální výuku by tyto výhody mohly představovat spíše překážky. Tím, že učitel přijímá roli poradce, rozvíjí schopnost vidět dítě jako komplexní individuum a respektuje jeho vlastní vnímání a prožívání. Získává nové poznatky a zkušenosti v oblasti vyučovacích strategií a procesu rozhodování o výuce. Současně se učí plně využívat nové informační zdroje, již nespolehá pouze na učebnice. Navíc využívá nové metody hodnocení a sebereflexe a získává nové organizační dovednosti.⁵⁹

Projektová výuka má pozitivní dopady nejen na žáka a učitele, ale také na vyučovací proces.⁶⁰ Při této metodě dochází nejen k osvojování teorie ale zároveň k činnostnímu učení, při kterém musí žák zapojit nejen své intelektuální, ale ve většině případů i manuální dovednosti. Proces učení je zde zároveň nenásilný a tím, že žák zná cíle a smysl projektové výuky zvyšuje se jeho vnitřní motivace, čímž se stává vyučovací proces přirozenějším, vychází totiž přímo ze zájmu žáka a souvisí s jeho vlastními zkušenostmi. Vyučovací proces tak ovlivňuje a rozvíjí celou jeho osobnost. Rozvoj osobnosti je podpořen i rozmanitostí v organizaci vyučování, která může mít za následek lepší vztahy v kolektivu, nebo mezi

⁵⁶TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 18.

⁵⁷ TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 19.

⁵⁸KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 53.

⁵⁹KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 53–54.

⁶⁰Vyučovací proces je výchovně vzdělávací proces, ve kterém vstupují do vztahu žák, učitel a obsah vzdělávání, tedy učivo za účelem splnění výchovně-vzdělávacích cílů.

žákem a učitelem. Vyučovací proces se v projektové výuce odvíjí od lidských potřeb a reálného života a umožňuje žákům komunikovat s okolím.⁶¹

Jednou ze základních charakteristik projektové výuky je její vliv na okolní prostředí. Je důležité, aby došlo k obohacení života ve škole, ideálně i jejího okolí či širšího prostředí. Mělo by dojít také ke zvýšení zájmu rodičů o dítě a školu, zároveň často vede k zapojení rodiny do vyučovacího procesu. Výstupy projektu jsou prospěšné jak žákům, tak škole a často i jejímu okolí.⁶²

Projektová výuka je považována za velmi efektivní formu výuky v souvislosti s naplňováním obecných cílů a klíčových kompetencí vymezených v rámcových vzdělávacích programech. Rámcové vzdělávací programy poskytují rámec pro výuku a umožňují začlenění projektové výuky do školní praxe.⁶³ I přes veškerá pozitiva je třeba u projektové výuky upozornit na obtíže, které je třeba při této metodě překonat. Mají vliv na žáky, učitele, vyučovací proces i okolní prostředí.⁶⁴

Perspektiva žáka zahrnuje potřebu rozšířeného časového rámce pro řešení úkolů. Někdy jedinec nedisponuje nezbytnými dovednostmi, nebo například nemá schopnost získat potřebné materiály a informace sám. V některých případech není schopen dosáhnout cílů projektu, proto je v těchto případech nutná užší spolupráce se spolužáky nebo větší podpora učitele.⁶⁵

Prvním z negativ, se kterými se potýká učitel, když zvolí projektovou metodu je nutnost zvýšit časovou dotaci na přípravu projektu. Hodnocení projektů je náročné, jak co do časové náročnosti, tak i z hlediska způsobu, jak efektivně ohodnotit žáky. Tím, že je projektová výuka nesystematická a nesoustavná, může vyvolávat dojem nesplnění vzdělávacích cílů kurikula.

⁶¹TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1. S. 19.

⁶²KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 55.

⁶³RVP G* - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, aktualizovaný od 1. 9. 2022. [online]. [vid. 20.11. 2023] Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

⁶⁴KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 49.

⁶⁵KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 52–53.

Pokud učitel preferuje projektovou metodu a využívá ji často, projeví se u něj únava, ztráta motivace a zájmu. Pro optimální fungování projektu je klíčová podpora od kolegů učitelů, ze strany školy a také od rodičů. Pokud je učitel ponechán sám na realizaci projektu, může pro něj být tato metoda mnohem náročnější.⁶⁶

Učitel by měl být jak teoreticky, tak prakticky připraven na projektovou výuku. Negativní dopady na projektovou výuku může mít fakt, že učitel nedisponuje základními klíčovými schopnostmi, především schopností komunikace a spolupráce.⁶⁷

Perspektiva procesu učení zahrnuje absenci postupného a systematického přístupu ve výuce. V rámci projektů není dostatek času na procvičování a opakování, což může ovlivnit efektivitu vyučovacího procesu. Při projektové výuce je často vyžadováno specifické prostředí a materiály, mnohdy i s vyšší finanční náročností.

Z hlediska vnějšího prostředí mohou projekty způsobovat obtíže, kupříkladu v oblasti hlučnosti. Osoby, které nemají dostatek informací o teorii a pozitivěch projektové výuky, mohou vnímat projekt pouze jako bezobsažnou hru.

Negativní aspekty spojené s projektovou výukou jsou minimální v porovnání s pozitivy. Většina potenciálních problémů může být eliminována důkladnou přípravou jak pedagoga, tak všech zúčastněných stran. Projekty samy o sobě nejsou a neměly by být jediným prvkem vyučování, a proto je vhodné využívat je ve školním prostředí ve správné míře.⁶⁸

⁶⁶KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 54.

⁶⁷HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-12-6. S. 116.

⁶⁸KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 55.

1.6 Kritéria projektové výuky

Pro porozumění teorii projektové výuky je nutné definovat kritéria projektu. V praxi se označení projektová výuka využívá pro označení výuky, která se vymyká běžnému vyučovacímu procesu. Často se ale jedná o výuku, při které se využívají pouze prvky projektové metody, o projektovou výuku v pravém smyslu slova se tedy nejedná.⁶⁹

Projektová výuka se vyznačuje se těmito charakteristikami:

Zodpovědnost žáka nebo skupiny: Žáci jsou plně zodpovědní za realizaci projektu a konečný výsledek. Učitelé jsou spíše průvodci a poradci.

Praktické využití: Produkt nebo činnost spojená s projektem by měla mít praktické využití.

Podpora kreativity: Klíčem k úspěšné projektové výuce je podpora kreativity žáků. Žáci si sami volí, jaké činnosti budou součástí projektu a sami rozhodují o podobě výstupu.

Interdisciplinarita: Měla by propojovat různé předměty a umožňovat žákům aplikovat znalosti z více oblastí.

Seberegulace při učení: Žáci se učí samostatně řídit své učení, plánovat a organizovat svou práci. To rozvíjí jejich schopnost samostatného myšlení a odpovědnosti.

Orientace na produkt: Vede k vytvoření konkrétního produktu nebo výstupu. To může být například prezentace.

Skupinová realizace: Projekty často probíhají ve skupinách, což umožňuje spolupráci, sdílení nápadů a vzájemnou podporu mezi žáky.

Společenská relevantnost: Projekty by měly být spojeny s reálným světem a mít smysl pro žáky. To znamená, že by měli řešit problémy, které souvisí s životem společnosti.

⁶⁹ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka. *Metodický portál: Články* [online]. 21. 05. 2012, [vid. 4. 12. 2023]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>>.

Hranice projektového vyučování: Projektová výuka by měla být otevřená a flexibilní, aby umožnila různé přístupy k řešení rozličných témat.⁷⁰

Projektovou výuku lze charakterizovat podle čtyř dimenzí, na které má zásadní vliv – dimenze žáka, učitele, vyučovacího procesu a okolního prostředí:

Využití projektové metody ovlivňuje u žáka proces poznávání a akumulaci zkušeností. Zároveň mění úroveň a intenzitu motivace. Tato metoda směřuje k vytvoření konkrétního produktu a pomáhá v získání zkušeností využitelných v běžném životě. Dále respektuje zájmy a potřeby žáka, učí ho týmové práci, posiluje spolupráci s vrstevníky a rozvíjí a posiluje jeho sebedůvěru. Podporuje vytváření vlastních hodnot.⁷¹

Vliv projektové výuky na učitele zahrnuje několik významných aspektů. V první řadě dochází k podstatné změně role učitele v průběhu projektové výuky. Také získává nové zkušenosti. Vztah mezi učitelem a žákem je v procesu projektové výuky postaven na základních principech důvěry, respektu a vzájemné spolupráce. Mění se způsob hodnocení a celkově je výuka přizpůsobována individuálním schopnostem a zájmům každého žáka.

Projektová výuka přináší významné transformace v celém vzdělávacím procesu. Jedním z klíčových aspektů je vliv na povahu vyučovacích aktivit tím, že směřují k praktickému zaměření a podporují konkrétní aplikaci teoretických znalostí.⁷²

Důležitým prvkem vlivu projektové výuky na vyučovací proces je také proměna role žáka. Dochází ke změně míry jeho participace, kdy se stává aktivním tvůrcem svého vlastního učení. Tato metoda učení klade důraz na poznávání a objevování, což posiluje schopnost žáka aktivně se angažovat a efektivně získávat nové poznatky.

Zapojení projektové metody do výuky by mělo mít vliv školu a okolní prostředí. Za prvé, ovlivňuje vnímání školy ve společnosti a v okolním prostředí. Dále se aktivně zapojuje do transformace vnímání školy rodiči žáků, což může mít významné dopady na celkovou

⁷⁰HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-12-6. S. 105.

⁷¹ZORMANOVÁ, Lucie. *Projektová výuka*. Metodický portál: Články [online]. 21. 05. 2012[vid. 4. 12. 2023]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>>.

⁷²KOTEN, T. *Škola? V pohodě! Projektové vyučování na základní škole*. Most, Hněvín, 2009. ISBN 978-80-86654-25-6. S. 37.

reputaci školního prostředí. Tyto aspekty ukazují, že tato výuka není omezena pouze na vnitřní školní struktury, ale aktivně přispívá k rozšíření vlivu školy na širší společnost.⁷³

Společným prvkem všech uvedených hledisek je jedno zásadní téma – změna. V každé z uvedených kategorií, které popisují projekt, se odehrála transformace existujícího stavu. Při volbě projektové výuky jakožto výukové metody musí všichni zúčastnění počítat s tím, že se bude jednat o odchýlení od běžného vyučovacího procesu a změnu v mnoha dalších kategoriích školního prostředí a výuky.

1.7 Role žáka a učitele

Učitel

Projektová výuka je metodou, která vyžaduje řadu změn v běžném vyučovacím procesu. Jedná se také o změnu role učitele a žáka. Učitelé, kteří se rozhodnou projektovou metodu využívat, by měli nejprve pochopit obecné principy a teoretické základy projektové výuky, aby se vyhnuli mylné aplikaci této metody do praxe.

V tradiční, především frontální výuce, měl učitel roli autority řídící průběh výuky. Žáci převážně pasivně poslouchali, plnili zadání, učili se z paměti předem dané informace a následně je opakovali. Projektová výuka mění roli učitele a klade na něj jiné nároky.⁷⁴

Kompetence učitele, které vyžadují nové přístupy ke vzdělávání, jsou velice rozsáhlé. Obecně lze tvrdit, že se jedná o soubor dovedností, vědomostí, schopností, postojů a osobních předpokladů. V literatuře se kompetence učitele dělí do různých kategorií. Obecně můžeme shrnout požadavky učitele pomocí souhrnného názvu profesní kompetence učitele které se rozdělují do několika kategorií:

⁷³KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 35–40.

⁷⁴KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 67.

- **Kompetence oborově předmětová** – učitel je schopen v rámci své aprobace transformovat poznatky příslušných oborů do vzdělávacích obsahů vyučovacích hodin.
- **Kompetence didaktická** – ovládá strategie vyučování a učení, dovede využívat metodický repertoár, který je schopen přizpůsobit individuálním potřebám žáků.
- **Kompetence pedagogická** – ovládá procesy výchovy, je schopen podporovat rozvoj individuálních kvalit žáků, má znalosti o právech dítěte a respektuje je ve své práci.
- **Kompetence manažerská** – má znalosti o podmínkách a procesech fungování školy, ovládá administrativní úkony spojené s evidencí žáků, má dobré organizační schopnosti.
- **Kompetence diagnostická, hodnotící** – dovede použít prostředky pedagogické diagnostiky, je schopen identifikovat žáky se specifickými poruchami učení.
- **Kompetence sociální** – ovládá prostředky utváření pozitivního třídního klimatu.
- **Kompetence prosociální** – ovládá prostředky socializace žáků.
- **Kompetence komunikativní** – ovládá prostředky pedagogické komunikace, dovede uplatnit efektivní způsoby komunikace a spolupráce s rodiči a ostatními partnery.
- **Kompetence intervenční** – ovládá intervenční prostředky k zajištění kázně, je schopný rozpoznat sociálně patologické projevy žáků.
- **Kompetence osobnostní** – psychická a fyzická zdatnost a odolnost, dobrý aktuální zdravotní stav, mravní bezúhonnost.
- **Kompetence osobnostně kultivující** – má znalosti všeobecného rozhledu, umí vystupovat jako reprezentant své profese, má osobnostní předpoklady pro kooperaci s kolegy, je schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků.⁷⁵

Každý učitel by měl disponovat těmito kompetencemi, bez ohledu na druh školy, ve které vyučuje, nebo na metody a formy, které používá ve svém výukovém procesu. Tyto osobní předpoklady tvoří jakýsi univerzální rámec požadavků pro každého pedagoga.

⁷⁵PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-262-0403-9. S. 103–104.

Při projektové výuce se role učitele mění, dochází k rozšíření požadavků a žáadoucích kompetencí. Učitel již není určujícím prvkem a zodpovědnost za výsledky vzdělávání částečně přesouvá na žáky. Získávají větší pravomoc tím, že se mohou podílet na rozhodování, společně s ostatními plánovat, realizovat a dokončit výsledek společné práce. Role učitele se z autority, která měla pouze přenést informace, rozšiřuje. Stává se poradcem, organizuje a připravuje společnou práci, moderuje diskuse, pozoruje činnosti a postup žáků a v případě nutnosti pomáhá, naslouchá, a nakonec poskytuje zpětnou vazbu a konstruktivní kritiku. Roli učitele lze chápat jako hybnou sílu projektové metody, jejíž cílem by mělo být žáky vést k co největší samostatnosti. Taktéž by měl umět nadchnout a vzbudit zájem a nadále motivovat k práci na společném úkolu. Role učitele při této metodě vyžaduje hlubší přípravu nejen probíraného tématu, ale také strategie, jak v žákovi vyvolat zájem o probírané téma.⁷⁶

Nové podmínky vzdělávacího procesu na učitele kladou vyšší nároky. Pokud by chtěl využívat inovativních metod, mezi které se řadí projektová výuka, měl by být vzdělaným odborníkem, který je ochotný, chápat, vnímavý, pracovitý, dokáže se pro danou věc nadchnout, umí žáky motivovat, je tvořivý a má schopnost sebereflexe.⁷⁷ Zároveň by měl mít blízko k reálnému životu, měl by znát potřeby žáků, jejich zájmy, preference a umět jim poradit.⁷⁸

Žák

Oslabení role učitele a posílení role žáka je krokem k nápravě nedostatků tradičních výukových metod, kterými jsou tlak na pouhou reprodukci naučených dat a informací, bez nutnosti aplikace poznatků do praxe. Inovativní metody, tedy i projektová výuka jsou typické posílením autonomie a svobody žáka, který má podíl nejen na rozhodování, ale zároveň se

⁷⁶KURELOVÁ, Milena. *Od profesiografie učitelů ke standardu učitelské kvalifikace*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-694-2. S. 10–12.

⁷⁷KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 13.

⁷⁸KURELOVÁ, Milena. *Od profesiografie učitelů ke standardu učitelské kvalifikace*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-694-2. S. 13.

sám podílí na vyhledávání informací a získávání vědomostí, se kterými nadále pracuje a aplikuje je v praxi.⁷⁹

Projektová výuka je pro žáky motivující díky tomu, že se podílejí na výběru tématu, které přijmou za své, čímž se zvyšuje jejich angažovanost, touha pro vyřešení problému a zvědavost. Tato metoda má vliv na celou osobnost žáka, což znamená že dovednosti si osvojí efektivněji a trvaleji.⁸⁰

Dnes lze v projektové výuce definovat mnoho výhod, mezi které patří právě rozvoj všech stránek osobnosti, to znamená jak oblast motivační, tak kognitivní, volní, emocionální a zároveň sociální. Může mít vliv i na rozvoj vlastní identity a žebříčku hodnot.

Při činnostech v projektové výuce má žák možnost pracovat samostatně a zároveň se samostatně rozhodovat, což ho připravuje na každodenní, reálné životní situace, při kterých se musí rozhodovat sám a zaujímat vlastní stanoviska. Tím buduje svou sebedůvěru a zodpovědnost za své rozhodnutí a činy.⁸¹

Podle RVP G projektová výuka umožňuje žákům získávat klíčové kompetence, důležité pro jejich budoucí úspěch a adaptaci v životě. Tyto kompetence zahrnují schopnost učit se, řešit problémy, efektivně komunikovat, spolupracovat s ostatními, rozvíjet sociální interakce a porozumění, stejně jako schopnost přizpůsobit se různým situacím. Projektová výuka umožňuje žákům získávat tyto dovednosti přirozeným způsobem, postupně a bez nátlaku, aniž by si toho možná byli sami vědomi. Například se učí, jak efektivně komunikovat s vrstevníky, jak rozdělovat úkoly, respektovat různé názory, vést diskuse a dodržovat stanovená pravidla.⁸²

⁷⁹KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 12.

⁸⁰HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-12-6. S. 101–102.

⁸¹KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 14.

⁸²RVP G* - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, aktualizovaný od 1. 9. 2022. [online]. [vid. 10. 12. 2023] Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-programy-gymnazia-rvp-g/>

1.8 Hodnocení v projektové výuce

Hodnocení v projektové výuce by mělo být komplexní a zohledňovat několik klíčových aspektů. Prvním z nich je kvalita samotného projektu, kde se posuzuje, jak dobře žáci splnili stanovené cíle. Dále je důležitá spolupráce a komunikace mezi členy týmu. Hodnocení by mělo reflektovat schopnost žáků efektivně pracovat v týmu, komunikovat a konstruktivně řešit problémy, které se mohou vyskytnout během procesu.

Dalším důležitým prvkem je dokumentace projektu. Žáci by měli podrobně popsat svůj projekt, jeho cíle, postup práce a dosažené výsledky. Kvalitní dokumentace je nejenom klíčová pro budoucí použití projektu, ale také pro další žáky, kteří se mohou inspirovat či poučit z předchozí práce.⁸³

Prezentace je také součástí hodnocení. Žáci by měli prezentovat svůj projekt před třídou. Hodnotí se jasnost prezentace, sebejistota přednášejících a jejich schopnost přesvědčit ostatní o hodnotě jejich práce.

Sebereflexe zde hraje důležitou roli. Žáci by měli zhodnotit svou práci a poučit se z chyb, které se při projektu objevily. Sebereflexe je klíčová pro osobní rozvoj a kontinuální zlepšování.⁸⁴

Je důležité, aby hodnocení projektů ze strany učitele zohledňovalo iniciativu žáků, jejich schopnost pracovat samostatně a jejich schopnost prezentovat výsledky své práce. Hodnocení by mělo reflektovat také nabyté dovednosti žáků. Kromě toho je vhodné využít metody jako je sebehodnocení a vzájemné hodnocení mezi žáky. Zvláště se doporučuje upřednostňovat slovní formu hodnocení, která umožňuje detailnější a konstruktivní zpětnou vazbu.⁸⁵ Celkově by mělo být hodnocení spravedlivé, transparentní a motivující.⁸⁶

⁸³MAŇÁK, Josef a kol. *Alternativní metody a postupy*. Brno, 1997. ISBN 80-210-1549-7. S. 46.

⁸⁴MAREŠ, Jiří, KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole*. Brno, 1995. ISBN 80-210-1070-3. S. 97–100.

⁸⁵MAZÁČOVÁ, Nataša. *Možnosti a meze projektové výuky v současné škole*. [online]. [vid. 15. 12. 2023]

Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1288/moznosti-a-meze-projektovpe-vyuky-v-soucasne-skole.html/>

⁸⁶MAREŠ, Jiří, KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole*. Brno, 1995. ISBN 80-210-1070-3. S. 99.

1.9 Projektová výuka v dějepise

V oblasti jednotlivých předmětů lze rozlišovat mezi intradisciplinárními a interdisciplinárními vazbami. Intradisciplinární vztahy jsou spojeny s upevňováním vnitřních propojení konkrétních částí předmětu, například národních a obecných dějin, hospodářských a sociálních dějin nebo chronologické posloupnosti učiva. Naopak interdisciplinární vztahy, s pomocí průřezových témat⁸⁷, umožňují širší dosah předávané látky a propojují školu s praktickým životem.⁸⁸ Projektová výuka je jedním z příkladů integrovaného vyučování⁸⁹, které mění tradiční přístup k prezentaci učiva. Dalším cílem využití projektů v rámci výuky dějepisu je dosažení lepší vyváženosti mezi seznámením žáků s minulostí a podporou myšlení v historických souvislostech. V tomto případě je důležitý vliv učitele, zejména v procesech analýzy, syntézy a interpretace informací získaných z různých zdrojů.⁹⁰

Projektová metoda může žákům pomoci pochopit, že interpretace a rekonstrukce historických událostí jsou ovlivněny subjektivním pohledem historiků. Během prezentace svých prací mohou zjistit, že jejich interpretace může vykazovat odlišnosti.⁹¹

Při projektové výuce je důležité dobře zvolit téma, které by mělo zahrnovat problematiku v minulosti s přesahem do současnosti. Projekty lze nejlépe aplikovat na soudobé dějiny, kde mohou být určitá témata interpretována různým způsobem. Existuje několik důvodů, proč se doporučuje aplikace právě na soudobé dějiny. Obvykle se jedná o stále aktuální téma, což umožňuje žákům vybrat si z širší škály pramenů a literatury, které jsou většinou snadno dostupné. Díky různorodosti zdrojů je tak pro žáky snadnější si vytvořit vlastní názor.⁹²

⁸⁷Průřezová témata jsou klíčová témata, která přesahují jednotlivé vzdělávací obory a mají vliv na různé aspekty života, jako jsou například environmentální udržitelnost, lidská práva nebo genderová rovnost. Jsou integrována do vzdělávacího procesu s cílem formovat postoje, hodnoty a chování žáků a studentů.

⁸⁸GRACOVÁ, Blažena, LABISCHOVÁ, Denisa: *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. S. 62–63.

⁸⁹Cílem integrovaného vyučování je těsnější sepětí vyučování s životní praxí, posílení propojování poznatků z různých předmětů a důraz na vnímání souvislostí.

⁹⁰KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 56.

⁹¹STRADLING, Robert: *Multiperspektiva ve vyučování dějepisu*. Praha 2004. S. 8.

⁹²STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha 2003. S. 68.

Projektová výuka přináší inovace do tradičního pojetí školního dějepisu, kde se učivo obvykle prezentuje chronologicky. Pomocí této metody vzniká spojitost v chápání příčin a důsledků historických událostí. Pedagog může prostřednictvím projektů prezentovat učivo v synchronních vazbách, což umožňuje sledovat vybraný problém v konkrétní lokalitě a časovém rámci, to přispívá k celkově hlubšímu pochopení historické problematiky.⁹³

Problémem při projektové výuce může být nedostatečná motivace žáků, a proto je vhodné zvolit témata, která mají vztah k jejich prostředí. Úspěšná aplikace projektové výuky v každém případě závisí na kvalitní didaktické analýze. Ta je klíčová pro to, aby se žáci zaměřovali na podstatná fakta a zároveň, aby při realizaci nedošlo k odchýlení od původního cíle.⁹⁴

Celkově lze konstatovat, že projektová výuka v dějepise přináší inovativní přístup k výuce, kde se propojuje teorie s praxí a podporuje aktivní myšlení žáků.

⁹³HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*. Praha 2007. ISBN 978-80-7361-037-1. S. 50-54.

⁹⁴HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*. Praha 2007. ISBN 978-80-7361-037-1. S. 56.

2. Teoretický rámec dějiny módy a odívání

2.1 Význam módy ve společnosti

Odívání a móda jsou součástí každodenního života a ovlivňují každého z nás. Přesto nejsou vnímány intelektuálním světem srovnatelně s jinými obory, jako jsou například politické či hospodářské dějiny. Podle G. Lipovetského je móda *“oslavována v muzeích, avšak stojí na periferii skutečných intelektuálních zájmů; je všudypřítomná na ulicích, v průmyslu i v médiích, ale nehraje skoro žádnou roli v teoretickém tázání myslitelů. Jakožto ontologicky a společensky druhořadá oblast nezasluhuje hlubšího zkoumání, je považována za povrchní otázku, která nevyzývá ke konceptuálnímu přístupu.”*⁹⁵ Nedostatek významných teoretických debat v této oblasti dále podporuje toto tvrzení. Gilles Lipovetsky tvrdí, že během posledních sta let se ustálil názor, že proměnlivost módy je důsledkem sociálních rozdílů mezi jednotlivými sociálními vrstvami. Zároveň však tomuto názoru oponuje a říká, že touha po nových směrech v módě není způsobena snahou o demonstraci vyššího sociálního postavení, ale spíše touhou najít cestu ven z omezení tradičních vzorců.⁹⁶ Lze tedy tvrdit, že lidé se odívají určitým způsobem z mnoha různých důvodů, mezi které patří sociální status, pohlaví, věk, preferovaný životní styl, sexuální orientace nebo etnicita.⁹⁷

Móda a styl oblékání se dynamicky mění. Od doby, kdy člověk poprvé použil zvířecí kůži jako oděv, až po dnešní rozmanité módní trendy, oděv sloužil nejen k ochraně a udržení tepla, ale také jako prostředek vyjadřující charakter a postavení jednotlivce. V evropské historii byl oděv využíván jako indikátor společenského postavení, kdy různé barvy a druhy oblečení měly své symbolické významy.⁹⁸ Avšak v devatenáctém století začalo docházet k uvolnění těchto pravidel, barvy a různé druhy oblečení se staly běžnou součástí módy. Na konci 19. a na začátku 20. století také začaly ženy v západní společnosti postupně odmítat korzety, což bylo spojeno jak s vědomím rizik spojených s jejich nošením, tak s vyjádřením

⁹⁵LIPOVETSKY, Gilles. *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. V českém jazyce vyd. 2. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2010. ISBN 978-80-7260-229-2. S. 9.

⁹⁶LIPOVETSKY, Gilles. *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. V českém jazyce vyd. 2. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2010. ISBN 978-80-7260-229-2. S. 10.

⁹⁷CRANE, Diana. *Fashion and its Social Agendas. Class, Gender, and Identity in Clothing*, Chicago 2000. ISBN 9780226117997.S. 2.

⁹⁸SKARLANTOVÁ, Jana. *Ze života prababiček*. Praha: Motto, 2014. ISBN 978-80-267-0277-1. S. 21.

touhy po větší svobodě. Meziválečné období přineslo zásadní zlom v demokratizaci módy, čímž oděv získal klíčové místo v rámci civilizované kultury.⁹⁹

Pojem móda lze interpretovat jako transformaci účelu oděvu z praktického k dekorativnímu. To znamená, že lidé se již neoblékali pouze pro sebe a prakticky pro určitou situaci, ale také pro okolí, aby prostřednictvím svého šatstva vyjádřili své postavení, bohatství, preference, a nebo své názory. Móda představuje také určitý estetický směr, který je reflektován skrze oblečení. Pojem móda naznačuje, že nové estetické prvky v oděvním stylu se šíří od vyšších společenských vrstev a postupně jsou napodobovány.¹⁰⁰

V moderních společnostech se vliv módy zesiluje. Dříve byla móda spíše okrajovou součástí hmotné kultury, nepřitahovala příliš pozornosti, avšak s rozvojem médií, jako jsou časopisy, televize, filmy a rozmachem masové spotřeby, komunikace a reklamy, se móda stala středem zájmu společnosti.¹⁰¹

2.2 Móda po druhé světové válce

Druhá světová válka měla vliv na všechny aspekty společenského života. Zapříčinila hospodářský, ekonomický i sociální rozvrat. I přes všechny problémy však začala po roce 1945 velice postupná konsolidace poměrů a návrat k běžnému životu. Válka zasáhla také do vývoje módy, která byla přizpůsobena okolnostem a byla především inspirována vojenskými uniformami. Po válce se znovu začala prosazovat ryze „ženská“ módní linie.¹⁰²

Jedním ze zásadních milníků dějin módy dvacátého století byl nástup Christiana Diora¹⁰³ v roce 1947, který měl vliv na celosvětovou módu a odívání. Dior světu znovu představil „ženské“ linie, odklonil se od vojenských uniforem, odstranil ramenní vycpávky, nechal prodloužit sukně a více naznačit boky tím, že zdůraznil pas. Po letech válečné stagnace

⁹⁹LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2017. ISBN 978-80-246-3510-1. S. 110–113.

¹⁰⁰LIPOVETSKY, Gilles. *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. Praha: Prostor, 2002. ISBN 978-80-7260-229-2. S. 14.

¹⁰¹CRANE, Diana. *Fashion and its Social Agendas. Class, Gender, and Identity in Clothing*, Chicago 2000. ISBN 9780226117997. S. 5.

¹⁰²MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S. 77–78.

¹⁰³Módní návrhář působící ve Francii, 1905–1957.

v módě a jednotvárného odívání svět dynamicky měnil své módní požadavky a rychle přijímal trendy, které se navracely ke zdůraznění „ženských“ tvarů, tedy siluety takzvaných přesýpacích hodin, charakterizované útlým pasem, širšími rameny a boky.¹⁰⁴

Další módní ikonou se stal Yves Saint Laurent¹⁰⁵, jeho práce, měly vliv na vývoj světové módy. Šlo například o jeho vliv na přechod od haute couture¹⁰⁶ k „ready-to-wear“¹⁰⁷, prosazení módy upnutých kalhot nebo návrh smokingu pro ženy.¹⁰⁸

Módní vlivy takzvaného Západu se šířily dále po světě, bylo jen otázkou času, kdy narazí na nepropustné hranice východního bloku. V roce 1948 stála československá společnost na počátku zásadních změn, které ovlivnily všechny oblasti lidského života. Jednou z těchto oblastí byla móda a odívání. Nepřicházelo v úvahu, že by se v Československu plně prosadil Diorův „New Look“, pro který byla charakteristická touha po individualismu, luxusu a přepychu v módě a odívání. I přes to se podařilo v dobové módě prosadit siluetu přesýpacích hodin. V roce 1949 se módní trendy, až na drobné výjimky, značně podobaly světové módě, která byla nakonec uznána za vhodnou i pro požadavky socialismu.¹⁰⁹

Charakteristickým rysem československé módy byly například dámské letní šaty a sukně vyrobené z plátěného modrotisku.¹¹⁰ Za zajímavou novinku v tuzemské módě byly považovány rukavice, kabelky a boty vyrobené z materiálů jako „plastika a igelit“¹¹¹, což bylo označením pro nové materiály zpracované ve znárodněném průmyslu.¹¹²

¹⁰⁴SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0. S. 197.

¹⁰⁵Módní návrhář působící ve Francii, 1936–2008.

¹⁰⁶Luxusní, na zakázku šitá móda, který nabývá na významu od konce 19. a začátku 20. století.

¹⁰⁷Jinými slovy konfekční móda, která je standardizována, šita jen v několika velikostech, vyráběna hromadně, s nižšími výrobními náklady, tedy i pořizovací cenou.

¹⁰⁸FOGG, Marnie ed. *Fashion: The Whole Story*. Prestel. ISBN 978-3-7913-4761-5. S. 475.

¹⁰⁹HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940-1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 62.

¹¹⁰HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940-1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 63.

¹¹¹Socialistický závazek modeláren Textilní tvorby v Brně. *Žena a móda*. 1951, roč. 9, č. 2, s. 12.

¹¹²Socialistický závazek modeláren Textilní tvorby v Brně. *Žena a móda*. 1951, roč. 9, č. 2, s. 13.

2.3 Znárodnění textilních podniků

Vzhledem k tomu, že móda je vždy zrcadlem společenského kontextu, ekonomických podmínek, kulturních vlivů a mnoha dalších faktorů, není překvapivé, že převzetí moci komunistickou stranou postupně a v důsledku výrazně ovlivnilo módu.

S postupujícím časem se móda začala měnit, protože se lidé vzdalovali od válečných strastí a více se zaměřovali na individuální projevy a vyjadřování. Československá móda, která prošla obtížným válečným obdobím, nyní hledala způsoby, jak znovu obnovit svou prvorepublikovou eleganci a exkluzivitu. V západním bloku se začaly projevovat nové módní trendy a inovace, zatímco země pod vlivem Sovětského svazu se musely vypořádat s omezeními a ideologickým tlakem.¹¹³

Nová politická situace se již po roce 1945 stala hrozbou pro svobodné podnikání a tím i české krejčí. V říjnu roku 1945 podepsal prezident Edvard Beneš dekrety, na jejichž základě byly převedeny do státního vlastnictví banky, pojišťovny a průmyslové závody zaměstnávající více než pět set lidí. Nový státní aparát vedený komunistickou stranou přijal v dubnu roku 1948 další znárodnovací zákony, které zavazovaly ke znárodnění podniky s více než padesáti zaměstnanci. Politické moci se tedy podařilo převést pod svou kontrolu všechna výrobní odvětví a služby a tím zlikvidovat soukromé podnikání.¹¹⁴

Odborný tisk prezentoval podbízivou podporu vůči sovětským pětiletkám, a to skrze zavedení dvouletek. Tyto informace byly signálem pro krejčí, kteří začali postupně zjišťovat, že jejich řemeslo nebude nadále prosperovat. „*Doba je vážná a pro naše řemeslo nepříznivá.*“¹¹⁵ S politickou mocí však nemohli soupeřit, protože ta proti nim nekompromisně využívala různých ekonomických nástrojů, především znárodnění podniků, které umožnilo státnímu aparátu lepší kontrolu.

Znárodnění se dotklo také podniků s konfekcí¹¹⁶. Například z prostějovských podniků Nehera, Rolný, Silesia, Hanish a spol. vznikl již v roce 1945 národní podnik Oděvní

¹¹³HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940-1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 30.

¹¹⁴KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. 1. část. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25699-6. S. 19.

¹¹⁵Nástup krejčích k manifestačnímu průvodu. *Krejčovské listy*. 1946, roč. 39, č. 13, s 2.

¹¹⁶Konfekce je sériová výroba oblečení ve standardizovaných velikostech.

průmysl¹¹⁷, který pro drobné krejčí představoval nový typ konkurence. Tento podnik měl povolení vyrábět i obchodovat s oděvy vyrobenými ze všech druhů textilních materiálů. Tento obrovský závod nejen, že byl podporován státem, ale zároveň vyráběl sériově i specializovaně, a především levněji a méně kvalitně než maloobchodní výrobci. Byl tedy nepřekonatelnou konkurencí.¹¹⁸

2.4 Móda a socialismus

Komunistická ideologie se snažila zcela přetvořit kapitalistickou společnost na socialistickou, která by se výrazně lišila i v oblasti módy oproti předválečné éře. Propagandou o údajné prohnitosti kapitalismu se snažila ideologie ovlivnit módu tak, aby reflektovala nový politický řád. I když bylo snadné odmítnout módu předválečnou, bylo obtížnější zavést módu, která by vyhovovala politické ideologii a zároveň konkurovala světovému módnímu průmyslu. Nakonec se vyráběly především oděvy, které zdůrazňovaly účelnost a praktičnost, vhodné zejména pro pracující třídu. Tyto oděvy byly vyrobeny z kvalitních, pohodlných materiálů a byly prosté zbytečných zdobných prvků. Vedle pracovního oblečení se navrhovaly i oděvní kolekce pro volný čas, které reflektovaly uvolněnější atmosféru a měly zdobné detaily, ale byly zbaveny přepychu a luxusu předchozího kapitalistického období.¹¹⁹

Články v módních časopisech zdůrazňovaly, že elitní třídy již nebudou nosit exkluzivní oblečení a že by mělo být zajištěno rovné měření pro všechny občany. Nicméně, i přes rozsáhlou reorganizaci oděvnictví po roce 1948, nebyly luxusní salóny zrušeny, nýbrž pouze znárodněny. Jednalo se například o módní salony Podolská nebo Rossenbaum, jejichž modely si mohly dovolit jen nejbohatší vrstvy společnosti. Přidala se k nim nová mocenská elita, která potřebovala adekvátní oděvy pro svou reprezentaci.¹²⁰ Například manželka prezidenta Klementa Gottwalda, Marta Gottwaldová, si nechala ušít stejný kostým jako Hana Benešová,

¹¹⁷ Pod tento hospodářský celek postupně spadaly například také podniky Pragoděv, Otavan, nebo Kras.

¹¹⁸HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 30.

¹¹⁹HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 36.

¹²⁰Elegantní nebo příjemný. *Žena a móda*. 1949, roč. 7, č. 12, s. 19.

manželka prezidenta Beneše.¹²¹ Tímto způsobem se na začátku rovnostářského politického režimu vytvořila nová sociální hierarchie, která nebyla založena na velikosti majetku, ale na příslušnosti k politické elitě.

V padesátých letech se informace o světových trendech v textilním průmyslu, módních trendech a designech oděvů začaly dostávat do tisku. V poválečném období do roku 1953 stále fungoval přidělový systém v zásobování textilem. To znamená, že tyto produkty bylo možné získat pouze za přidělové lístky, takzvané šatenky, zboží mělo úředně stanovené ceny. Část produktů byla v roce 1949 uvolněna pro trh, v obchodech byl však stále nedostatek, lidé však nestrádali nedostatkem základního oblečení.¹²² Kvůli nedostatku zboží v obchodech se začala zvyšovat poptávka po domácích švadlenách, přestože často neměly oficiální povolení a musely šít tajně jen pro úzký okruh svých známých. Tato aktivita byla riskantní, protože hrozil trest za nedovolené podnikání. Později bylo možné šít doma legálně, po odvedení poplatku a nahlášení aktivity Národnímu výboru.¹²³

Některé ženy se rozhodly pro šití vlastních oděvů doma, pro ně byly organizovány kurzy, kde se ženy a dívky učily šít pod vedením odborníků. Tyto kurzy se často konaly v kulturních domech nebo v rámci zaměstnání prostřednictvím Revolučních odborových hnutí nebo byly organizovány Svazem žen.¹²⁴ Organizace ženám poskytla šicí stroje, prostor a švadlenu, která je se strojem učila. Látky si však ženy musely opatřit samy, což kvůli nedostupnosti nebylo jednoduché.¹²⁵ Dalším typickou aktivitou bylo přešívání a spravování starších oděvů. Velkou pomocí byly ženám již od 50. let stříhové služby a stříhové přílohy v časopisech.¹²⁶

¹²¹Český rozhlas: *Móda první republiky: Hana Podolská i Božena Rothmayerová* [online]. [vid. 15. 1. 2024] Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/moda-prvni-republiky-hana-podolska-i-bozena-rothmayerova-8143005>

¹²²*Paměť žen: Každodennost v době socialismu* [online]. [vid. 15. 1. 2024] Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

¹²³*Paměť žen: Každodennost v době socialismu* [online]. [vid. 15. 1. 2024] Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

¹²⁴HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 35–39.

¹²⁵*Paměť žen: Šití plesových šatů z Burdy, nedostatek látek. Marie C. (*1945.)* [online]. [vid. 15. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

¹²⁶*Paměť žen. Každodennost v době socialismu* [online]. [vid. 15. 1. 2024] Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

Již v této době se tedy zvyšovala obliba stříhových předloh. Ukázka reklamy na stříhové přílohy časopisu *Žena a móda* je přiložena v příloze (obrázek číslo 1). Již nadpis reklamy „*I ve Vašem oděvu se zračí trvalé zvyšování životní úrovně*“ je typický pro danou dobu.¹²⁷ Ženy měly mít pocit, že šití oděvů doma je znakem trvalého zvyšování životní úrovně, přitom se jednalo o nutnost, která byla způsobena regulovaným trhem, nedostatkem zboží v obchodech a nedostupností materiálů.

Z podnětu Československých textilních závodů byl v roce 1949 vytvořen národní podnik Textilní tvorba¹²⁸. Tento podnik měl sloužit jako středisko pro tvorbu kvalitních oděvů pro pracující. Na módních přehlídkách národního podniku Textilní tvorba bylo prezentováno oblečení, které odpovídalo novým ideologickým principům socialistické společnosti. Přehlídky se konaly pravidelně od září 1949 a získaly si značnou pozornost.¹²⁹

Přestože se módní tvůrci snažili napodobovat zahraniční trendy, móda postupně sklouzávala k uniformitě, přesně podle požadavků režimu. V Československu v té době chybělo dostatečné množství kvalifikovaných návrhářů, a proto vedení Textilní tvorby rozhodlo, že je nezbytné zapojit nové mladé talenty s odborným vzděláním. V září 1949 byla zřízena oděvní dílna při textilní katedře na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Tuto dílnu vedla do roku 1970 Hedvika Vlková (1901–1986), která působila také jako návrhářka pro národní podnik Textilní tvorba. Mezi lety 1922 až 1938 pracovala v módním salonu Hany Podolské, a poté vedla vlastní salon do roku 1949.¹³⁰ Byla tedy, stejně jako Hana Podolská, pomyslnou spojnicí mezi prvorepublikovou a socialistickou oděvní tvorbou.

Režim se neustále snažil zamezit tomu, aby lidé vzhlíželi k módním trendům a obchodům západních zemí. Bylo nutné jim nabídnout alternativy v tuzemsku, které uspokojí potřeby i náročnějších zákazníků. V roce 1949 zahájil na Václavském náměstí v Praze provoz obchod s názvem Darex (zkratka pro dárkový export), kde se prodávalo luxusní zboží

¹²⁷ČESKOSLOVENSKÝ SVAZ ŽEN. *Šijeme pro celou rodinu*. 1950, Praha, s. 38.

¹²⁸Organizace se sídlem v Praze, která po roce 1948 koordinovala znárodněné textilní a posléze oděvní podniky. Spolu s Výborem československých žen vydávala časopis *Žena a móda*. Taktéž školila módní návrháře a organizovala módní přehlídky. V roce 1959 ji nahradil ÚBOK, tedy Ústav bytové a oděvní kultury.

¹²⁹MACH, Josef. *O velký krok vpřed, 1. rok Gottwaldovy pětiletky v československém průmyslu*. Praha, Ministerstvo průmyslu, 1950. S. 162.

¹³⁰HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 65–66.

československé i zahraniční výroby. Do roku 1950 zde bylo možné platit oficiálními československými platidly, ale po roce 1950 byl zaveden prodej zboží za poukazy, takzvané bony, což byly dobropisy, které bylo možné získat oficiální cestou v bance při výměně za valuty. Zároveň byl Darex akciovou společností, která zprostředkovala zasílání dárkových balíčků, které zasílali lidé ze Západu, známí a příbuzní, do Československa. Představovala konkurenci zahraničním zasilatelským firmám a pro stát měla získávat nedostatkové devizy. V roce 1953 došlo k měnové reformě, jejímž důsledkem bylo mimo jiné zrušení Darexu. Dárkové balíčky však proudily do Československa i nadále, a to skrze zahraniční zasilatelské firmy, stát tak přicházel o devizové příjmy, proto ministr zahraničního obchodu navrhl zřízení podniku Tuzex.¹³¹

Hlavním důvodem založení Tuzexu tedy bylo, aby stát získával zahraniční platidla. Původním záměrem byl prodej československých výrobků v exportní kvalitě, ale postupně převážila poptávka po zahraničních produktech, a to i přes jejich vyšší cenu. V Tuzexu se platilo takzvanými bony, přičemž hodnota jedné tuzexové poukázky byla rovna 1 Kčs. Obyvatelé, kteří neměli devizové příjmy se obraceli na své známé, nebo na takzvané „veksláky“, kteří v sedmdesátých a osmdesátých letech prodávali na černém trhu tuzexové poukázky v ceně 1 kus za 5 nebo 6 Kčs.¹³² Prodejny Tuzexu se soustřeďovaly na různé kategorie zboží, přičemž nejvíce poboček zaměřených na oděvy se specializovalo na prodej džínsového zboží. Nacházely se v Praze, ale i v dalších velkých městech. Bylo zde možné koupit také potraviny, průmyslové zboží, nebo automobily.¹³³

V Praze se některé pobočky Tuzexu specializovaly na konkrétní značky oděvů, kupříkladu v Řeznické ulici sídlila pobočka, která se specializovala především na pletené výrobky značky Benetton, další ve Štěpánské ulici nabízela dámskou a pánskou konfekci a kožené oděvy značky G. Davi's, nebo Acquascuntum, v ulici Ve Smečkách se nacházela

¹³¹ KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2019-2. S. 234–235.

¹³² KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2019-2. S. 920.

¹³³ PETROV, Michal. *Retro ČS. 2, Jak jsme si to (u)žili za reálného socialismu*. Vydání první. Brno: Jota, 2015. ISBN 978-80-7565-231-7. S. 278–280.

největší pobočka specializující se na kosmetiku a parfémy.¹³⁴ V Tuzexu se prodávaly i další značky oblečení, kupříkladu džíny značky Rifle, Wildcat, Mustang či Wrangler.¹³⁵

Stát se nadále snažil hledat cesty, jak uspokojit potřeby občanů v rámci plánovaného hospodářství. Proto byl v roce 1956 otevřen Dům módy. Exkluzivní, velký obchod v Praze na Václavském náměstí, jehož úkolem byl prodej luxusních oděvů a textilu a uvádění textilních novinek na trh.¹³⁶ Z Domu módy se postupně stalo centrum módy, které mělo usměrňovat a ovlivňovat vkus spotřebitelů, tak aby odpovídal socialistickému způsobu života, a to také prostřednictvím pravidelných módních přehlídek pod vedením Ústavu bytové a oděvní kultury.¹³⁷

Ústav bytové a oděvní kultury, zkráceně ÚBOK, měl výrazný vliv na vkus v Československu. Byl založen pod záštitou ministerstva spotřebního průmyslu a měl za úkol navrhopvat a doporučovat módní trendy, jak v odívání, tak ve výrobě doplňků či nábytku. Měl přispívat k vytváření životního stylu socialistického člověka.¹³⁸

2.5 Trendy v odívání v padesátých letech

Kolem poloviny padesátých let Českoslovenští návrháři začali naplno následovat světové trendy. Na uvolnění módních trendů reagoval i časopis *Žena a móda*. Od roku 1955 poskytoval pravidelné informace o módních trendech z celého světa a v roce 1957 oznámil návrat ke světovým trendům, tím, že na svých stránkách přiznal, že zprvu českoslovenští návrháři tápali a nevěděli, jakým směrem se ubírat a zároveň se čekalo, že občané socialistického státu zavrhnou módu a budou se oblékat zcela účelně a prakticky. Obyvatelé

¹³⁴HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, KOSATÍK, Pavel. 70: *"Kytky v popelnici": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu*. V Praze: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2. S. 94.

¹³⁵HAVLÍK, Adam. Místo jedněmi zbožňované, jinými zatracované. Podnik zahraničního obchodu Tuzex a jeho působení v socialistickém Československu. In: *Securitas imperii*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů Sv. 34/1, 2019. ISSN 1804-1612. S. 209.

¹³⁶KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2019-2. S. 289.

¹³⁷HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, KOSATÍK, Pavel. 70: *"Kytky v popelnici": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu*. V Praze: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2. S. 88–89.

¹³⁸Česká televize, *Retro: ÚBOK*. [online]. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/211411000360013/>

se, podle autorů časopisu, však rozhodli, že svým oděvem poukáží na cíl socialismu, což je šťastný a naplněný život. Móda by měla být odrazem pozitivních podmínek socialismu. Zároveň autoři článku odmítají nutnost izolace od západních vlivů, právě naopak hlásají, že je nutné povznést československou módu na světovou úroveň. „*Chceme naopak módu ve světovém měřítku pečlivě a soustavně sledovat a rádi se poučíme na kladných hodnotách a objevné fantazii světových módních tvůrců.*“¹³⁹ Tím začalo ve vývoji československé módy nové období, které vrcholilo v šedesátých letech a bylo charakteristické svou otevřeností vůči západním vlivům.

Důkazem změn a snah obrátit se směrem na Západ byla v roce 1956 účast československých oděvních a bytových designérů na X. mezinárodním Salonu odívání v Paříži. Československo bylo mezi účastníky jediným socialistickým státem. O rok později došlo v módním světě k významnému zlomu ve vztazích s takzvaným Západem, když se v Praze konala velmi úspěšná přehlídka Christiana Diora.¹⁴⁰

Ženy se mohly od padesátých let¹⁴¹ inspirovat v časopise *Žena a móda*, jehož součástí byly, kromě módy, také rubriky týkající se vaření, bydlení, zdravotní péče, psychologie nebo výchovy dětí. Další inspirací byl od roku 1947 časopis *Vlasta*¹⁴², který byl taktéž zaměřen na ženy, módu, ale také například na aspekty rodinného, či politického života společnosti. Kromě těchto periodik byl od roku 1947 vydáván také časopis *Praktická žena*¹⁴³, který měl za úkol ukázat ženám, jaké činnosti jsou pro ně vhodné, obsahoval praktické návody, tipy, rady, ale i ukázky trendů v odívání a návody, jak oděvy ušít doma.¹⁴⁴

V odívání se, podle západního vzoru, prosazoval tvar siluety do písmene „H“. Další změnou bylo zužování sukní a snižování pasu, přičemž sukně se nosily jak široké, tak úzké. Velice oblíbeným vzorem šatů se staly puntíky, šaty však mohly mít různé styly i barvy. Ženy

¹³⁹Módní linie 1957. *Žena a móda*, 1957, roč. 11, č. 2, s. 11.

¹⁴⁰HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 44.

¹⁴¹Časopis vycházel mezi lety 1949–1995, do roku 1989 vydávaný národním podnikem národním podnikem Textilní tvorba a Výborem československých žen.

¹⁴²Vydávaný mezi lety 1947–dosud, do roku 1989 pod vedením Výboru československých žen.

¹⁴³Vydávaný od roku 1947–dosud, do roku 1989 pod vedením Českého svazu žen.

¹⁴⁴*Česká televize, Retro. Žena a móda*. [online]. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/211411000360028/>

v Československu měly na výběr mezi rovnou siluetou, či rozšířenou od boků. Délka sukní dosahovala půle lýtek.¹⁴⁵

Zajímavým módním prvkem byly od padesátých let tepláky. Trendem nošení tepláků se zabýval i časopis Žena a móda, který informoval, že tepláky se staly oblíbenou součástí oděvu mnoha lidí ve všech věkových skupinách. Staly se jak praktickým oděvem v domácnosti a zemědělství, ale i módním prvkem především mezi mládeží. I přes velkou poptávku však oděvní průmysl nebyl schopen naplnit očekávání zákazníků, jelikož byly tepláky často ušité z nekvalitních materiálů, nesouhlasila velikost, nebo byla problémem stálost barev.¹⁴⁶

Dalším praktickým a účelným oděvem, vhodným pro socialistickou ženu byly pracovní obleky. V periodiku Haló – nedělní noviny, bylo možné najít reklamu na stříhové přílohy časopisu Žena a móda. Autoři článku zde vyzdvihovali pracovní oděv vhodný pro kterékoli zaměstnání. (v příloze obrázek číslo 2) *„Přední místo v naší módní tvorbě zaujímají pracovní obleky. Pracovní oblek má být vždy praktický, účelný a má mít všechny předpoklady k tomu, abychom se v něm při práci cítily dobře, nikde nás netísnil a mohly se v něm volně pohybovat ...dát pracovním oblekům formu novodobou, vkusnou...pracovní zástěry jsou velmi vkusně a dobře řešeny, takže je může nosit každá žena do kteréhokoliv zaměstnání.... Na popud ministerstva zemědělství navrhla a vyrobila Textilní Tvorba oblek pro ženy v zemědělství. Střihy obdržíte ve stříhové službě Žena a móda.“* Na obrázku v příloze číslo 2 jsou vyobrazeny čtyři modely. První žena po levé straně je oblečena do „kteréhokoliv zaměstnání“ a tři ženy po pravé straně na sobě mají oděvy vhodné do práce v zemědělství. V článku je patrný vliv ministerstva zemědělství, které se snažilo ovlivnit odívání žen pracujících v zemědělství.¹⁴⁷

Zdrojem nespokojenosti byla pro československé ženy také nabízená obuv. Obuvnický průmysl se soustředil na výrobu praktických bot do nepříznivého počasí, takzvaných stadionek. Jedinou módní obuví byly boty na klínku nebo na špalkovém podpatku. Do Československa se zatím nedostaly západní trendy v podobě lodiček na jehlových, nebo různě

¹⁴⁵HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948–1989*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5833-6. S. 137.

¹⁴⁶HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 66.

¹⁴⁷Pracovní obleky. *Haló – Nedělní noviny*. 1950, roč. 6, č. 35, s. 19.

vysokých podpatcích. Ženám nezbývalo, než nosit takzvané stadionky jako každodenní i módní obuv.

Na konci padesátých let došlo k uvolnění tvaru siluety a střihů jak vrchního dílu oděvu, tak sukní. Začaly se nosit například dvojdílné šaty s rovným živůtkem a sukní úzkého či širokého střihu a také šaty košilového střihu.¹⁴⁸

2.6 Trendy v odívání v šedesátých letech

Šedesátá léta se nadále nesla ve znamení uvolňování střihu, módní linie a barev oděvů. Vliv západních trendů se plně projevil, do Československa proudily informace o nových módních trendech, a naopak Českoslovenští návrháři se mohli inspirovat zahraničními vlivy skrze zahraniční časopisy, nebo návštěvy zahraničních módních center.

I přes možnost inspirace světovými trendy, československá módní scéna zaostávala a nestíhala vyhovět poptávce zákazníků po novém zboží. Státem řízený oděvní a textilní průmysl zaostával, nedokázal se pružně přizpůsobit.

Československý oděvní průmysl zažil nebyvalý úspěch na výstavách v roce 1958 v Bruselu a v roce 1967 v Montrealu. Zdálo se, že oděvní průmysl je v Československu na vysoké úrovni. Nicméně na výstavě byly prezentovány modely připravené v exkluzivních zakázkových krejčovstvích, i když je tvůrci prezentovali jako běžné oděvy.¹⁴⁹

Šedesátá léta znamenala v módě období změn. V této době působilo v Československu mnoho návrhářů. Někteří z nich, jako třeba Hedvika Vlková (1901–1986)¹⁵⁰, nebo Zdena Fuchsová (1903–1988)¹⁵¹ působili v módním průmyslu již před druhou světovou válkou.

¹⁴⁸HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 65–72.

¹⁴⁹HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 41–43.

¹⁵⁰1901–1986, módní návrhářka působící v Praze, Svou činností návrhářskou, publicistickou i pedagogickou se V. stala zakladatelkou módního návrhářství a oděvního výtvarnictví u nás.

¹⁵¹1903–1988, Česká kreslířka a návrhářka modelového salónu Rosenbaum; pracovala pro módní čas. Eva, *Vkus, Žena a móda, Odívání; návrhářka v podnicích Textilní tvorba, ÚBOK, ÚUV.*

Přicházeli však i noví, mladí tvůrci, například Zdeněk Křeček (1922–1993)¹⁵² nebo Zdeňka Bauerová (1930–2023)¹⁵³. Od poloviny 60. let musely návrhy modelů projít schválením Výtvarné rady, zřízené pro jednotlivé podniky spotřebního zboží, přičemž každá prezentace oděvní tvorby byla důkladně vyhodnocována a někdy se stávalo, že byly označeny jako „nehodné pro socialistickou ženu“.¹⁵⁴

Nové módní trendy kladly důraz na jemnost a křehkost žen, která měla budit dojem, že je vysoká, štíhlá, má útlá ramena, šiji i pas. Trendem pak byla rozšířená sukně. Oblíbenými doplňky se staly širší pásy, klobouky a bižuterní doplňky, které neměly chybět žádnému módnímu oděvu. Délka i šíře sukní byla variabilní, ale stále zakrývaly kolena.

Například v časopise *Vlasta* v létě roku 1960 autoři propagovali pro ženy a dívky šaty do tanečních v délce po kolena „šiji se ze silonu nebo brokátu a i stříhem, který je náročnější odpovídají slavnostnímu večeru. Zdobí se silonovými květinami, zlatým pasem nebo jednoduchou výšivkou z korálek.“¹⁵⁵ Na modelech (v příloze obrázek číslo 6) lze demonstrovat, že se v této době kladl důraz na úzký pas, širší boky a ramena. Zároveň je na obrázku v příloze vyobrazen šatový kostým vhodný pro maminky, šitý z tmavšího brokátu^{156, 157}.

Během tohoto období začal nabývat na popularitě praktický a sportovní vzhled, který byl oblíbený zejména mezi mladými lidmi. Tento trend se projevoval jak ve střizích oblečení, tak v používaných materiálech. Různé typy kalhot byly běžným jevem. Golfové kalhoty, kalhotové overaly a sukně nebo delší šortky byly oblíbenou alternativou k tradičním sportovním sukním.¹⁵⁸

¹⁵²1922–1993. Český módní návrhář a kostýmní výtvarník. Navrhoval kolekce pro mezinárodní výstavy v Bruselu (1958), Montrealu (1967) a Osace (1970), spolupracoval s časopisy *Žena a móda*, *Vlasta*, *Odivání*.

¹⁵³1930–2023. Profesorka oděvního designu, návrhářka salonu Eva (původně Eva Podolsk), poté *Styl* (původně Rosenbaum), 1982–1995 na Vysoké škole uměleckoprůmyslové vedla ateliér oděvní tvorby.

¹⁵⁴FLEJŠAROVÁ, Daniela. *Daniela Flejšarová: pořád před přehlídkou*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-901-0. S. 63.

¹⁵⁵Šaty na prodlouženou. *Vlasta*. 1960, roč. 14, č. 41, s. 14.

¹⁵⁶Brokát je luxusní textilní látka, jejími typickými rysy jsou výrazné vzory a reliéfní efekty, které jsou vytvořeny pomocí speciálních tkacích technik.

¹⁵⁷Šaty na prodlouženou. *Vlasta*. 1960, roč. 14, č. 41, s. 14.

¹⁵⁸HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940–1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. S. 79–80.

Oblíbeným trendem byly kostýmy různých střihů. Například kostým se sukní po kolena vyrobený z umělého hedvábí¹⁵⁹ (v příloze obrázek číslo 3). Stále častěji se klasické kostýmy doplňovaly o kalhoty, obvykle vyrobené z kostkované látky, která si získala velkou oblibu, což dokládá i článek v časopise *Žena a móda* „*Kostky a kostičky jsou šlágrům letošní sezóny. Kostýmy a komplety z kabátka se sukní nebo dlouhými kalhotami vedou v kostkovaných materiálech ... Svůj prim si udrží kostka docela jistě i v dalších letech, a to jak na pláštích, tak i na šatech, kostýmech a kompletech.*“¹⁶⁰ Příkladem může být komplet z vlněného materiálu v černobílém dekoru (v příloze na obrázku 4).

Koncem padesátých let se, překvapivě na území Anglie, objevuje nový, přelomový trend. Je jím sukně nad kolena. V té době byla minisukně brána jen jako módní výstřelek, ale postupně se její obliba zvyšovala, až do poloviny šedesátých let, kdy se objevila mezi světovými trendy. V příloze (na obrázku číslo 5) je možné vidět vývoj délky sukní od dvacátých let dvacátého století po rok 1968.¹⁶¹ Na konci šedesátých let tedy došlo k výraznému zkrácení sukně, která mohla být široká, kalhotová, nabíraná, nebo zvonová.¹⁶²

Další novinkou v módních trendech na území Československa byly napodobeniny oblečení šitého z denimu¹⁶³, které se začaly vyrábět na konci šedesátých let. Jednalo se o dostupnější alternativu denimu barveného indigem, originál bylo možné sehnat v Tuzexu za bony, nebo dovézt ze zahraničí. Původně se jednalo o pracovní oděv, ušitý z plátna na stany. Tento trend se do socialistických států dostal z ideologických důvodů se zpožděním, protože byl spojen s takzvaným Západem a zpočátku byl symbolem povstalectví. Popularita džínů vyvrcholila na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, ale ve vlnách se vrací dosud. Jedná se prakticky o oděv, který si od svého začátku získal stálé místo v šatníku lidí po celém světě.¹⁶⁴

¹⁵⁹*Vlasta*. 1967, roč. 21, č. 27, s. 12.

¹⁶⁰ *Kostky*. *Žena a móda*. 1965, roč. 24., č. 19, s. 20.

¹⁶¹*Mladý svět*. 1969, roč. 11, č. 4, s. 16.

¹⁶²SKARLANTOVÁ, Jana, BENDA, Jiří. *Od krinoliny k džinsům: zamyšlení nad módou od rokoka po současnost*. 1. vyd. Praha: Práce, 1979. S. 210.

¹⁶³Denim je pevná bavlněná tkanina s charakteristickým diagonálním vzorem, často barvená do modra. Je využívána především k výrobě oděvů, jako jsou džíny, košile, sukně a šortky, díky své odolnosti a trvanlivosti.

¹⁶⁴SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džinům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0. S. 195–198.

2.7 Trendy v odívání v sedmdesátých letech

Po roce 1968 se celá společnost v Československu změnila. Vedoucí úloha již neměla náležet dělnické třídě, jak tomu bylo od padesátých let, nyní nová ideologie hlásala vedoucí úlohu strany. To znamená, že se sociální elita nesestávala z lidí s dělnickým původem, ale s dobrou politickou spolehlivostí. Lidé museli demonstrovat svou loajalitu k režimu skrze účast na politických rituálech.

Normalizace měla zásadní vliv také na hospodářskou situaci státu. Hospodářská reforma byla v roce 1968 přerušena, což mělo za následek také přerušeni kontaktu s vývojem v západních státech. Zpomalené hospodářství se nedokázalo přizpůsobit změnám, nedokázalo následovat pokrok Západu v nových technologiích. Vzdělání i kulturní vědomí společnosti stagnovalo. Socialistická ekonomika stagnovala, což se projevilo i na zhoršení úrovně života ve všech státech RVHP.¹⁶⁵

Došlo ke změně společenské struktury, stejně tak se změnily i modely lidského chování a jednání. Takzvaná politická nomenklatura neboli nejvyšší komunističtí funkcionáři drželi ve svých rukou veškerou politickou a ekonomickou moc. Zaručovali, že další vývoj státu a společnosti povede prosovětským směrem. Tak vznikla elita, která měla velkou moc a byla velice dobře hmotně zajištěná. Právě ona měla lepší životní podmínky a přístup k mnoha výhodám, mezi které patřila i možnost nakupovat v dobře zásobených obchodech zbožím, které bylo jinak nedostupné, jednalo se například o Módní závod Eva, tedy znárodněný salon Hany Podolské.¹⁶⁶

Normalizace měla vliv na mnoho aspektů každodenního života lidí v Československu včetně módy a odívání. Z obchodů se vytratil módní trendy. Například džíny se staly „podpultovým“¹⁶⁷ zbožím. Toto zboží nabízeli podnikaví obyvatelé, kteří byli součástí takzvané „šedé ekonomiky“, ta byla skrytým a státem tolerovaným svobodným podnikáním.

¹⁶⁵Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) byla organizace, která vznikla 1949 a měla pod vedením Sovětského svazu koordinovat hospodářskou spolupráci mezi komunistickými státy východní Evropy.

¹⁶⁶HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, KOSATÍK, Pavel. 70: "Kytky v popelnici": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu. V Praze: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2. S. 25.

¹⁶⁷Jednalo se o jeden z rysů plánovaného hospodářství. Některých základních produktů běžné spotřeby nebyl dostatek, což vedlo k tomu, že je prodáváci schovávali pro své známé, příbuzné a další privilegované občany. Zboží se prodávalo „pod pultem“, tedy tajně, schované před zraky ostatních.

Do Československa již neproudily informace o nových módních trendech ze Západu, protože zahraniční časopisy byly nedostupné. Stejně tak bylo nedostupné oblečení šité na zakázku. Modely ze salonů si mohly nechat ušít jen manželky vysoko postavených politiků, zpěvačky a herečky. Jen pro ně se ze zahraničí dovážely jinak nedostupné, exkluzivní látky.

Kvůli centrálnímu plánování, omezení importu a ekonomické izolaci do Československa neproudily, kromě informací o nových módních trendech, ani některé materiály, což značně omezovalo další vývoj oděvní tvorby. Došlo k rozšíření domácího šití, háčkování, a pletení, protože značkové zboží bylo drahé a bylo těžké ho sehnat. Oblíbenou částí módních časopisů pro ženy nadále zůstávaly stříhové přílohy, které nabízely postupy pro domácí výrobu módního oblečení. Oděvní průmysl produkoval velké množství konfekčního oblečení, které bylo však vyrobené z nekvalitních materiálů a neodpovídalo módním požadavkům žen.¹⁶⁸

Světová módní scéna sedmdesátých let reprezentovala éru plnou rozmanitosti. Tendence, které se začaly rýsovat na konci předchozí dekády, se naplno rozvinuly, v souladu s ideály hnutí hippies¹⁶⁹. Tempo módních inovací v tomto období výrazně narostlo oproti předešlým letům. I přesto, že módní trendy na území Československa přicházely se značným zpožděním, nakonec se i zde prosadily. Styl oblékání obyvatel byl rozmanitý, často charakterizovaný výraznými a živými barvami. Mezi běžné kousky patřily košilové šaty a blejzry. Úplet byl velice oblíbeným materiálem, využívaným na výrobu široké škály oděvů, od kalhot a sukní až po šátky. Kromě uznání kalhot jako standardní součásti šatníku, toto desetiletí přineslo do módy novou dimenzi svobody a možnost experimentovat s různými kombinacemi oblečení.¹⁷⁰

Důležitým aspektem tohoto desetiletí byla snaha o definici vhodné délky sukně, ať už to byly ty nejkratší minisukně nebo maxisukně, které sahaly až k zemi. Na počátku sedmdesátých let se začaly objevovat první pokusy o prodloužení sukní. Francouzští návrháři

¹⁶⁸ FLEJŠAROVÁ, Daniela. *Daniela Flejšarová: pořád před přehlídkou*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-901-0. S. 12–78.

¹⁶⁹Hippies byla subkultura a sociální hnutí v 60. a 70. letech, které zdůrazňovalo mír, lásku, svobodu a alternativní životní styl.

¹⁷⁰MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S. 107–115.

prosazovali takzvanou midi délku, končící ve výšce mezi kolena a kotníky (ukázka zavinovacích šatů v délce midi v příloze na obrázku číslo 7)¹⁷¹, avšak tento trend nezískal u žen příliš velkou popularitu, a ani oděvní průmysl nebyl nadšen z přeplněných skladů minisukněmi. V létě roku 1970 bylo ve světových módních kruzích prosazováno heslo "The Fight To Sell The Midi"¹⁷², podle kterého návrháři usilovali o prodej midi sukni, avšak ženy se stále upínaly k minisukním. Tento boj nebyl pouze o módu, ale také o pocit svobody a nezávislosti. V průběhu poloviny sedmdesátých let docházelo k postupnému prodlužování sukni, které se na delší dobu zastavilo v délce mírně nad kolena.¹⁷³

V průběhu sedmdesátých let se nadále v Československu využívaly syntetické materiály, které nebyly pohodlné. Ideální variantou textilního materiálu je bavlna a další přírodní materiály, kterých byl nedostatek. Důležité místo zaujímaly módní doplňky, jako třeba masivní korále či kabelky. Nosily se volánové šaty či halenky se sukni (ukázka v příloze na obrázku číslo 8)¹⁷⁴. Tento romantický styl byl velmi oblíbený, což dokládá příspěvek v časopisu *Žena a móda* „*Romantický styl s volány, plisováním, výšivkami a lehkými květinami ženu zjemňuje ... raději neexperimentujte a vsaďte na eleganci v jednoduchosti.*“¹⁷⁵

Nástup oděvů z džínoviny v zahraničí vyvolal značný zájem i v Československu, ale nebylo možné je najít na pultech obchodů. Prodávali se „po pultem“, nebo je bylo možné sehnat za bony v Tuzexu, nechat poslat od známých či příbuzných ze zahraničí.¹⁷⁶ Džínové kalhoty byly stylizovány do různých střižů a barev, od zvonových až po úzké, a zdobeny různými technikami, včetně potrhání či výšivek. Džínovina byla v zahraničí používána k výrobě široké škály oděvů, včetně kalhot, sukni, košil, šatů a kabátů. Kromě džínových oděvů bylo v módě oblečení inspirované orientálním stylem, jako byly tuniky, výšivky nebo lněná

¹⁷¹ *Žena a móda*. 1978, roč. 32, č. 24, s. 24.

¹⁷² Překlad z anglického jazyka – „Boj o prodej midi“

¹⁷³ MÁCHALOVÁ, Jana. *Módou posedlí: [čtení o módě 20. století]*. Břeclav: Moraviapress, 2002. ISBN 80-86181-47-2. S.78–83.

¹⁷⁴ *Žena a móda*. 1974, roč. 28, č. 50, s. 24.

¹⁷⁵ *Žena a móda*. 1974, roč. 28, č. 50, s. 25.

¹⁷⁶ *Český rozhlas: Džiny. Dnes běžná součást šatníku, za socialismu drahý poklad* [online]. [vid. 10.1. 2024]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/dziny-dnes-bezna-soucast-satniku-za-socialismu-drahy-poklad-8787695>

saka. Oblíbené byly také košile s protáhlým špičatým límečkem a dámské kalhotové kostýmy.¹⁷⁷

V polovině sedmdesátých let na Západě vzbudila pozornost punková hnutí, a to svým provokativním stylem. Tato subkultura se, stejně jako další trendy západního světa, stala inspirací domácí produkce oděvů v Československu. Po nástupu punku do Československa se fanoušci punkové scény¹⁷⁸ začali zdobit vším, co bylo roztrhané, zašpiněné a neupravené. Šlo o menšinu pronásledovanou nejen za protirežimní názory, ale také za ideologicky nevhodné oblečení.¹⁷⁹

V sedmdesátých letech patřil mezi módní trendy také sport a zdravý životní styl. Mezi oblíbené sporty patřila cyklistika, plavání, tenis a další venkovní sporty. Zvýšený zájem o sportovní aktivity měl za následek tlak na výrobce po celém světě, aby se věnovali výrobě nových typů sportovního oblečení, které nejen dobře vypadalo, ale dobře plnilo svůj účel. Československý oděvní průmysl se však nedokázal dostatečně rychle přizpůsobit poptávce nového životního stylu, tudíž všechny tyto trendy a nové materiály přicházely se zpožděním nebo byly ženy nuceny si módní oděvy sami vyrobit.¹⁸⁰

Například v článku „Upleťte si letos plavky sama“ doporučuje autorka tomu, „*Kdo je trochu šikovný a má hezkou postavu, na které není třeba korekcí pomocí výztuží a elastických materiálů, stručně řečeno, hezká děvčata mohou mít plavky za pár korun. Koupí si trochu vlny nebo zabaví babičkám, tetičkám...* „. Dále doporučuje, aby si ženy, které si chtějí uplést plavky (v příloze na obrázku číslo 9) samy „*objednaly ve stříhové službě VKUS, Praha 1, Jindřišská 5 návod a stříh na svou postavu.*“¹⁸¹ V článku autorka vyzdvihuje vysokou cenu nových plavek v obchodě, jejich nedostupnost, a nabízí ženám levnější, dostupnější alternativu. Také však tvrdí, že šití tohoto oděvu doma je jen pro „hezká, štíhlá děvčata“, což

¹⁷⁷SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0. S. 195–205.

¹⁷⁸Punkové hnutí se v Československu šířilo jako reakce na totalitní re komunistický režimu. Charakterizovalo ho odmítání ideologie, a to jak prostřednictvím hudby, tak i subkultury a životního stylu.

¹⁷⁹MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S.78–83.

¹⁸⁰UCHALOVÁ, Eva, HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, eds. *Sport & móda: Obecní dům a Uměleckoprůmyslové museum v Praze 30.6.-12.9.2004*. Praha, 2004. ISBN 80-86339-27-0. S. 20.

¹⁸¹*Mladá Eva léto: 99 dobrých rad o módě a antimódě, módních detailech, módních barvách, barevných kontrastech a mnoha dalším*. 1971, roč. 1971, č. 1, s. 14.–15.

podporuje stereotypní tlak na ženy, opomíjí jejich schopnosti a zaměřuje se jen na postavu a zevnějšek.

V sedmdesátých letech se začaly vyrábět zimní sportovní obleky ze syntetických materiálů, které dokázaly nahradit několik vrstev oblečení, při zachování izolačních vlastností. Snížení vrstev oblečení mělo za následek změnu siluety, která vypadala štíhlejší. Obecně došlo k modernizaci sportovního vybavení, což vedlo ke zvýšení bezpečnosti.

Nové materiály se začaly využívat také v letních sportovních oděvech. Jednalo se například o syntetické materiály typu nylon, miralon či lycra.¹⁸²

2.8 Trendy v odívání v osmdesátých letech

V sedmdesátých letech byl módní inspirací především oděv do práce, oproti tomu, v osmdesátých letech jím byl oděv slavnostní. Ti, kteří chtěli být v souladu s trendy v osmdesátých letech, museli být originální. Ženy v tomto období toužily vypadat stále svěže a měly „věnovat velkou pozornost svému vzhledu“.¹⁸³

Ženy se však svým oděvem v osmdesátých letech také snažily vymanit z ryze ženského světa. Jejich oděvy byly inspirovány pánskou módou, například se jednalo o ramenní vycpávky, nebo módu inspirovanou vojenskými uniformami. Módním trendem byly luxusní materiály, krátké sukně a zvýrazněná ramena.¹⁸⁴

¹⁸²UCHALOVÁ, Eva, HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, eds. *Sport & móda: Obecní dům a Uměleckoprůmyslové museum v Praze 30.6.-12.9.2004*. Praha, 2004. ISBN 80-86339-27-0. S. 20.

¹⁸³HAMZA, Josef. *Rok s Evou*. Bratislava: Obzor, 1984. S. 8–13.

¹⁸⁴MÁCHALOVÁ, Jana. *Módou posedlí: [čtení o módě 20. století]*. Břeclav: Moraviapress, 2002. ISBN 80-86181-47-2. S. 85.

Mezi významné světové návrháře, kteří udávali další módní trendy, patřili například Ralph Lauren (nar. 1939)¹⁸⁵, Pierre Cardin (1922–2020)¹⁸⁶, Vivienne Westwood (1941–2022)¹⁸⁷ nebo Calvin Klein (nar. 1942)¹⁸⁸.

Velký vliv na odívání měly známé hudební skupiny či jednotlivci. Příkladem ze zahraničí mohou být zpěvačky Madonna, nebo Cher, které měly velký vliv na odívání svých fanynek. Vliv měla také metalová hudba, pro kterou byly charakteristické dlouhé vlasy, tmavé, kožené oblečení. Další inspirací byla skupina Depeche Mode, která měla záměrně ve svém názvu slovo „móda“. Image této skupiny dotvářelo černé oblečení a sluneční brýle, jež bylo inspirací pro mnoho jejích posluchačů, kteří byli na území Československa označováni jako „depešáci“. Nadále se šířilo punkové hnutí. Lidé se inspirovaly svými idoly prostřednictvím televizního vysílání. V hudebních videoklipech mladí lidé sledovali své idoly, které se pak snažili napodobovat svým životním stylem, oděvem, nebo například stylem účesu.¹⁸⁹

Na ulici pak bylo možné identifikovat, jakou hudbu, kdo poslouchal nebo jaký životní styl preferoval, podle způsobu, jakým se oblékal. Například poznávacím znamením „somráků“¹⁹⁰, kteří poslouchali folk a country, byly džínové bundy, kalhoty a volnější svetry. Naproti tomu „veksláci“¹⁹¹ nosili na diskotéky kožené bundy, úzké kalhoty a špičaté boty.

¹⁸⁵Americký módní návrhář, známý svou značkou Polo Ralph Lauren, specializuje se na luxusní oblečení, jeho návrhy kombinují eleganci s pohodlným, sportovním stylem. Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S. 145.

¹⁸⁶Francouzský módní návrhář. Proslavil se proslavil svými futuristickými designy a inovativním přístupem k módnímu průmyslu. Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S. 109.

¹⁸⁷Britská módní návrhářka. Je známá svou provokativní a experimentální tvorbou. Inspirovala se punkovou módou a později novoromantismem. Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S. 146.

¹⁸⁸Americký návrhář, slavný pro svůj luxusní, minimalistický styl, moderní designy a využívání přírodních materiálů. Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0. S. 130.

¹⁸⁹SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0. S. 204–206.

¹⁹⁰„Somrák“ bylo označení pro příslušníka alternativní kultury, který měl dlouhé vlasy a žil životním stylem hippies.

¹⁹¹„Vekslák“ bylo označení pro jedince, který se v socialistickém Československu zabýval nelegálním obchodem s cizími měnami nebo bony, ty bylo možné použít k nákupu zahraničního zboží v obchodech Tuzex. Srov. BOZDĚCHOVÁ, Ivana. *O vekslu*. Naše řeč. 1990, roč. 73, č. 2, s. 105–108.

Takzvaní „hašišáci“¹⁹², posluchači různých hudebních žánrů, si oblíbili oblečení z potrhané džínoviny.¹⁹³ Všechny tyto subkultury se inspirovaly životním stylem hippies.¹⁹⁴

Zásadní vliv na odívání v Československu osmdesátých let měly popové zpěvačky, například Hana Zagorová, Eva Pilarová nebo Helena Vondráčková a zpěváci, jako například Karel Gott a Michal David. Popové hvězdy byly na koncertech a ve videoklipech oblečeny do modelů z lesklých materiálů často s výraznými zlatými doplňky. Šaty se vyráběly z různých látek, jako byl samet, brokát, či jemné tkaniny, často s řasením, nebo volány.¹⁹⁵ Módním trendem byly kombinézy (ukázka v příloze na obrázku číslo 10), u kterých se objevovaly sportovní i společenské prvky, nebo měly rozšířené nohavice.¹⁹⁶ Oblíbeným oděvem byly dlouhé košile s legínami nebo úzkými kalhotami a nezbytným doplňkem byly pásy s velkými sponami. Mnoho modelů mělo zvýrazněná ramena a objemné účesy zdobily čelenky.¹⁹⁷

Do každodenní módy se stále přenášely prvky sportovního oblečení, což bylo důkazem, že sport a zdravý životní styl byl nadále žádaným prvkem. Nové sporty, jako třeba jízda na skateboardu, byly motivací pro oděvní průmysl a návrháře, aby vytvořili nové modely z vhodných materiálů.¹⁹⁸

Československá návrhářka, profesorka Zdena Bauerová se v osmdesátých letech zabývala především módou pro ženy nad dvacet pět let, přičemž o mladé generaci soudila, že „mladí jsou zdá se, rok od roku náročnější při výběru oblečení. Úroveň jejich vkusu se bezpochyby zvyšuje. Džínsová uniforma sice přetrvává, u progresivnějších mladých lidí se však už přežila, to dokazuje jejich zájem například o folklór a jeho vlivy na odívání.“ Zároveň

¹⁹² „Hašišák“ Označení pro narkomana užívajícího drogy, jako jsou hašiš či marihuana. V 80. letech se tento výraz používal v podobném smyslu jako „mánička“, tedy pro mladého muže s dlouhými vlasy. „Hašišáci“ byli kvůli svému životnímu stylu pronásledováni.

¹⁹³ BLAŽEK, Petr, POSPÍŠIL, Filip. „Vraťte nám vlasy!“, máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu. Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1873-1. S. 59–60.

¹⁹⁴ Hippies – subkultura, která vznikla v 60. letech 20. století. Klade důraz na mír, lásku, ekologii a odmítání konzumu. Příslušníci této subkultury podporují protesty za mír a vyznačují se volným oblečením a alternativním životním stylem. Srov. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže – uvedení do problematiky*. Praha, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7. S. 109.

¹⁹⁵ SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0. S. 204–206.

¹⁹⁶ *Žena a móda*. 1983, roč. 27, č. 8, s. 25.

¹⁹⁷ SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0. S. 204–206.

¹⁹⁸ UCHALOVÁ, Eva, HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, eds. *Sport & móda: Obecní dům a Uměleckoprůmyslové museum v Praze 30.6.-12.9.2004*. Praha, 2004. ISBN 80-86339-27-0. S. 23.

podle ní mladí na oděvu nejvíce oceňují „*pohodlnost, funkčnost a v neposlední řadě možnost vyjádřit ním svoji osobnost. Zdá se, že mladí se zbavují maloměstských návyků – demonstrovat oblečením své postavení.*“¹⁹⁹Uznává tedy, že módní vkus mladých lidí se v osmdesátých letech mění, s tím, že začínají být náročnější. Podle ní je zároveň důležité na oděvech nešetřit, aby vydržely co nejdéle. Konfekční závody by měly produkovat více nositelné módy, při využití kvalitních domácích materiálů. Ukázka její tvorby v příloze (obrázek číslo 11) demonstruje praktický oděv, inspirovaný pánskou módou, a to v neutrálních barvách.²⁰⁰

Polovina osmdesátých let byla pozitivním obdobím československého designu. Z iniciativy módních nadšenců a mladých návrhářů se nadále pořádaly četné výstavy a přehlídky, přičemž akce na pražské Bertramce spojovaly oba tyto prvky. Tato akce byla první individuální iniciativou, která fungovala mimo systém vytvořený stranickými institucemi. Na Bertramce bylo možné, od roku 1975, vidět tvůrčí potenciál mladé generace československých návrhářů a šperkařů. Byla demonstrací faktu, že za nedostatek módního zboží mohlo plánované hospodářství, které tlumilo a ignorovalo jakékoli tvůrčí snahy a iniciativy jednotlivců.²⁰¹

Mezi oficiální módní přehlídky a výstavy, pod kontrolou režimu, patřily akce pořádané ÚBOKEM, podnikovými prodejny, například Drobné zboží nebo Diamant, nebo pod vedením Pragoexportu. Časopis Mladý svět a Svaz českých výtvarných umělců každoročně pořádali oficiální přehlídky nazvané Módní impulsy, které představovaly práce absolventů oděvního designu z Prahy i dalších větších měst.²⁰²

Na konci osmdesátých let postupně docházelo k uvolňování na poli módních trendů, avšak dostupnost oděvů a látek byla stále omezená. Dokládá to i článek, fotografie modelu a stříhová příloha (v příloze obrázek číslo 12²⁰³ a obrázek číslo 13²⁰⁴) v časopisu Žena a móda

¹⁹⁹*Móda*. 1982, roč. 12, č. 2, s. 24.

²⁰⁰*Móda*. 1982, roč. 12, č. 2, s. 25.

²⁰¹HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, KOSATÍK, Pavel. 70: "Kytky v popelnici": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu. Praha: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2. S. 110.

²⁰²HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, KOSATÍK, Pavel. 70: "Kytky v popelnici": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu. Praha: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2. S. 111.

²⁰³*Žena a móda*. 1989, roč. 41, č. 7, s. 7.

²⁰⁴*Žena a móda*. 1989, roč. 41, č. 7, s. 60.

z července roku 1989, kde jsou prezentovány letní modely, jejichž „převážná většina je vícedílná, skládající se ze sukni, šortek, kalhotových sukni, živůtků... Novinkou jsou opět široké kalhoty s rovnými nohavicemi ve zkrácených délkách. Ke slovu se dostává osvědčená barevnost...Nadále se budou kombinovat i různé desény, například proužek s puntíkem.“ Článek je doplněn připomenutím, aby ženy využily „naší stříhové přílohy, kde tyto modely najdete, protože materiálem na všech těchto oděvech je plátno, které se běžně objevuje na pultech našich obchodů.“²⁰⁵I konec osmdesátých let byl tedy dobou nedostatku materiálu a využívání stříhových příloh.

Na rozdíl o západního světa ovlivňovaly československou módu, kromě časopisů, přehlídek, známých osobností a subkultur i další faktory, a to všudypřítomná ideologie komunistické strany. I přes její snahy zamezit zahraničním vlivům se však podařilo zahraniční trendy, i když se zpožděním, prosadit, a to především díky tlaku poptávky, mladým módním návrhářům, rozvoji domácí výroby oděvů, ale i nutnosti režimu se pomalu přizpůsobit zahraničním vlivům v tomto odvětví, aby se nezvyšovala nespokojenost občanů.

²⁰⁵Žena a móda. 1989, roč. 41, č. 7, s. 7.

3. Metody využití v rámci projektové výuky

Aby žáci mohli pracovat s různými druhy pramenů, je třeba je předem informovat o metodách, které je možné při analýze pramenů využít.

Obecně je možné vnímat historický pramen jako autentické médium, které je dokladem minulých událostí. Historickými prameny jsou například textové materiály, vzpomínky pamětníků, umělecká díla, dobové filmy, fotografie, nebo dobové oděvy. Prameny lze rozdělit na hmotné, písemné a vizuální.²⁰⁶

Žáci budou pracovat jak s písemnými prameny, především s články v periodiku *Žena a móda*, dále pak s fotografiemi, filmy, výpověďmi pamětníků a pravděpodobně i s dobovými oděvy. Při práci s každým typem pramenu je důležité předpokládat, že žáci zaujmají vlastní úhel pohledu, který je ovlivněn jejich vědomostmi, názory, zkušenostmi a představami. Důležité je, aby učitel bral v potaz tyto vlivy na úsudek žáků a snažil se jim pomáhat k pochopení historického kontextu.²⁰⁷

3.1 Písemné prameny

Ve výchovně vzdělávacím procesu mohou být historické prameny využívány k představení učiva, pro žáky je tak snadnější pochopit a osvojit si probírané téma. Využívání pramenů je v hodinách dějepisu velice důležité. Pro moderní dějiny jsou stěžejním pramenem tištěná média, ať už se jedná o časopisy či noviny. Jejich původním účelem nebylo prezentovat dějiny, ale spíše informovat, či vzdělat společnost, nebo jednoduše pobavit. Konzumace médií je společným znakem všech vrstev společnosti, proto mají při zkoumání historie zásadní význam. Žákům pomáhají chápat dobové dění a dotvářejí komplexní obraz společnosti.²⁰⁸

²⁰⁶LABISCHOVÁ, Denisa, GRACOVÁ, Blažena. Příručka ke studiu didaktiky dějepisu, Ostrava 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. S. 72–79.

²⁰⁷KRATOCHVÍL Viliam. *Metafora stromu ako model didaktiky dejepisu: K predpokladom výučby*. Bratislava 2019. ISBN 978-80-8140-365-1. S. 15–16.

²⁰⁸STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha 2003. S. 3.

V hodinách dějepisu lze využívat celou řadu archivních dokumentů. Vždy je třeba, aby učitel zvážil, zda je vybraný písemný pramen vhodný pro představení žákům, tedy zda není příliš obtížné ho analyzovat.²⁰⁹ Analýza písemného pramene spočívá nejprve v popisu obsahu pramene, dále je nutná vnější a vnitřní kritika, hledání dalších souvislostí a následná interpretace. Samozřejmě je důležité znát účel a podmínky vzniku pramene, pro koho byl pramen vytvořen, kdo je jeho autorem, jaké byly podmínky vzniku a jak se nadále pramen vyvíjel.²¹⁰

Žáci budou v rámci projektu pracovat s dobovými časopisy. Učitel s žáky probere postup jejich analýzy. Ukáže jim informace o tom, v jakých letech časopis vycházel, rok vydání konkrétního čísla, ročník a číslo. Podle toho dále konkretizují, do jakého historického kontextu jej zařadit a také, jak často časopis vycházel, tedy jaký o něj byl zájem ve společnosti. Zároveň zjistí, kdo byl cílovou skupinou. Žáci budou pracovat s dobovými časopisy pro ženy, obsahovat budou především témata související s ženskou módou. Důležité je, kdo časopis vydával a tím mohl ovlivňovat jeho obsah. Konkrétně časopis *Žena a móda*, který bude žákům doporučen, vydával Výbor československých žen spolu s organizací *Textilní tvorba*, tudíž byl pod vlivem politického režimu. Následně žáci prohlédnou obsah konkrétního čísla časopisu, přečtou a vyberou vhodný příspěvek, ideálně text, nebo fotografii s popisem. Vybraný text je třeba analyzovat a interpretovat. Zařadí jej do své práce tak, aby jim pomohl naplnit cíl jejich tématu.

3.2 Fotografie a film

První fází práce s fotografií je obecná kritika, při níž je určena výpovědní hodnota a využití pramene. Během obecné kritiky jsou kladeny otázky, které mají specifikovat pravost pramene, autenticitu, určit autora a účel pořízení fotografie.²¹¹ Zároveň je v této fázi třeba určit a popsat dobu vzniku snímku, scénu, kdo a za jakým účelem snímek objednal a pro koho

²⁰⁹GRACOVÁ, Blažena, LABISCHOVÁ, Denisa. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. S. 71–80.

²¹⁰JÍLEK, Tomáš: *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu II*. Plzeň 1996. ISBN 80-7082-289-9. S. 107.

²¹¹Filip WITTLICH, *Fotografie – přímý svědek?!: fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání*. Praha 2011. ISBN 978-80-7422-157-6. S. 120–123.

je fotografie určena. Od těchto znaků se postupuje dále k popisu snímku jako takového, to znamená osob a věcí na něm zobrazených, které se nazývají referenty. Mohou to být lidé, objekty, nebo například zvířata.²¹² Další, čeho je možné si všimnout jsou technické detaily, například perspektiva, nebo umístění objektů. Je třeba pamatovat na to, že fotografie lze již snadno upravit, což je také cílem zkoumání. Také je třeba analyzovat text, který se může u fotografie nacházet.²¹³ Vždy je důležité si uvědomit, že fotografie vznikají za určitým účelem, lidé mohou pózovat, být cíleně stylizováni.²¹⁴

Při analýze fotografie je důležitá datace, protože díky ní ji lze zařadit do historického kontextu. K určení datace mohou pomoci referenty, lokalita, nebo například oděv, doplňky, nábytek, nebo další předměty běžného užití.²¹⁵

Následuje popis fotografie, kdy je třeba shrnout objektivní zjištění. V rámci popisu se postupuje od technických parametrů, tedy od charakteristiky fotografického nosiče po místo uložení. Poté následuje popis referentů, čas a místo pořízení, účel vzniku a identifikace autora. Je jasné, že všechny tyto charakteristiky není možné identifikovat u každé fotografie, proto je třeba se alespoň pokusit využít i další zdroje, které by mohly o fotografii poskytnout další informace.²¹⁶

²¹²WITTLICH, Filip a kol. *Interpretace fotografie z hlediska obsažených obrazových informací: metodika maximalizace reálného využití informací poskytovaných historickým fotografickým materiálem jako solitérní památkou a v kontextu používaných databázových systémů evidence pro prohloubení určení a poznání zobrazeného v každodenní praxi při identifikaci osob, míst, ateliérů apod.* 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-7480-076-4. S. 26–27.

²¹³Denisa LABISCHOVÁ, Blažena GRACOVÁ. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu.* Ostrava 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. ISBN 978-80-7480-076-4. S. 103–104.

²¹⁴WITTLICH, Filip a kol. *Interpretace fotografie z hlediska obsažených obrazových informací: metodika maximalizace reálného využití informací poskytovaných historickým fotografickým materiálem jako solitérní památkou a v kontextu používaných databázových systémů evidence pro prohloubení určení a poznání zobrazeného v každodenní praxi při identifikaci osob, míst, ateliérů apod.* 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-7480-076-4. S. 27.

²¹⁵WITTLICH, Filip a kol. *Interpretace fotografie z hlediska obsažených obrazových informací: metodika maximalizace reálného využití informací poskytovaných historickým fotografickým materiálem jako solitérní památkou a v kontextu používaných databázových systémů evidence pro prohloubení určení a poznání zobrazeného v každodenní praxi při identifikaci osob, míst, ateliérů apod.* 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-7480-076-4. S. 28–29.

²¹⁶WITTLICH, Filip a kol. *Interpretace fotografie z hlediska obsažených obrazových informací: metodika maximalizace reálného využití informací poskytovaných historickým fotografickým materiálem jako solitérní památkou a v kontextu používaných databázových systémů evidence pro prohloubení určení a poznání*

Dalším krokem je interpretace fotografie, tedy výklad, či obecná výpověď fotografie. Při interpretaci je třeba brát v potaz všechny detaily, které byly popsány a také text, který může být k fotografii přiložen a může dokreslovat obecný kontext vzniku.²¹⁷

Žáci budou pracovat především s fotografiemi z časopisů, nebo z rodinných archivů. Učitel je musí upozornit, že pro účely jejich práce jsou vždy důležité doplňující informace, ve formě textu, v časopisech jde o popis obrázků, datace přímo na fotografii, nebo popis, který poskytne pamětník. Cílem projektu je zkoumání dobových oděvů. U fotografií z časopisů se žáci zaměří na popis, který poskytne další informace o snímku. Práce s rodinnými fotografiemi má mnoho úskalí. V ideálním případě žák zjistí dataci fotografie a na základě vzpomínek pamětníka zjistí, za jakým účelem byla fotografie pořízena, kdo se na ní nachází a při jaké příležitosti je focen a především, jaký oděv má na sobě. Je však pravděpodobné, že konkrétní detaily o oděvu, tedy materiál, rok výroby, nebo kdo jej vyrobil, nebude možné zjistit. Fotografie z rodinného archivu lze tedy využít jen omezeně.

Stejně jako fotografie je i film důležitým historickým pramenem vhodným při zkoumání minulosti. U filmů je důležité určit, o který žánr se jedná. Filmy lze rozdělit na filmové dokumenty, které obsahují nahrávky z dané doby, dokumentární filmy, kde jsou dobové snímky doplněny komentářem a jsou přímo určené pro didaktické účely. Posledním typem je hraný film, kde jsou do dobového prostředí zasazeny reálné či smyšlené příběhy. Využití filmu ve výuce má řadu pozitiv. Demonstruje dobu komplexně, včetně zdánlivě nepodstatných detailů a autentických prvků.²¹⁸

Jako použití každého pramene i užití filmu má svá úskalí. Je třeba, aby byl film pro žáky vhodný, tedy aby nebylo příliš těžké ho analyzovat. Film obsahuje jak primární sdělení, tedy události, postavy, prostředí a další, ale také myšlenky a pocity. Některé skutečnosti a události

zobrazeného v každodenní praxi při identifikaci osob, míst, ateliérů apod. 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-7480-076-4.

S. 35.

²¹⁷ WITTLICH, Filip a kol. *Interpretace fotografie z hlediska obsažených obrazových informací: metodika maximalizace reálného využití informací poskytovaných historickým fotografickým materiálem jako solitérní památkou a v kontextu používaných databázových systémů evidence pro prohloubení určení a poznání zobrazeného v každodenní praxi při identifikaci osob, míst, ateliérů apod.* 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-7480-076-4.

S. 146.

²¹⁸ HUDECOVÁ, Dagmar, LABISCHOVÁ, Denisa. *Nebojme se výuky moderních dějin. Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování.* Praha 2009. ISBN 978-80-7361-070-8. S. 52–53.

jsou ve filmu podávány z určitého úhlu pohledu, může tedy diváka vést k sugesci. Do filmu se promítá doba vzniku, což je třeba vždy mít na paměti. To znamená, že na film má vliv i vznik pod tlakem totalitní ideologie. Učitel by tedy měl tedy žákům tuto skutečnost objasnit a spolu se žáky jej podrobit kritické analýze. V případě tohoto projektu je třeba se u filmů, stejně jako u fotografií, zaměřit na obsahové charakteristiky, to znamená důvody a podmínky vzniku filmu, autory, cílovou skupinu a výběr herců. Poté je možné analyzovat obsah filmu.²¹⁹

Pro účely tohoto projektu je vhodné, aby se žák zaměřil především na dámské oděvy ve filmech. Některé scény obsahují i různé informace o konkrétním oděvu, které jsou pro žáka důležité. V tématu módy a odívání představují filmy, stejně jako fotografie spíše doplňkový pramen, který žáci mohou použít jako ilustraci, či důkaz o tom, že se v dané době nosily určité modely.

3.3. Orální historie

Metoda orální historie slouží ke zpracování ústně vytvářených pramenů. Je využívána při zkoumání soudobých dějin, jako doplněk k písemným pramenům. Pomocí této metody lze poznávat nejen konkrétní historické události, ale také emoce a pocity, které tyto události zanechaly ve vzpomínkách pamětníků.²²⁰

Pro získání komplexního obrazu o minulosti a poznání různých úhlů pohledu je orální historie dobrým pomocníkem při výuce dějepisu. Prostřednictvím této metody mohou žáci zjistit autentické informace nejen o politických událostech, ale také o konkrétních detailech každodenního života. Využívání orální historie má pozitivní dopad na žáky také ve výchovné rovině, tedy například v rozvoji empatie či kontaktu se staršími generacemi a jejich pochopení. Úkolem tazatele je primárně vedení dialogu s pamětníkem, zaznamenání, následné vyhodnocení, ale i konfrontace zjištěných informací s již získanými vědomostmi a vytváření vlastního názoru na probíranou problematiku. Metoda orální historie začíná fází přípravy na

²¹⁹GRACOVÁ, Blažena, LABISCHOVÁ, Denisa. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. S. 121–124.

²²⁰HUDECOVÁ, Dagmar, LABISCHOVÁ, Denisa. *Nebojme se výuky moderních dějin*. Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování. Praha 2009. ISBN 978-80-7361-070-8. S. 58.

rozhovor, kdy si tazatel konkretizuje témata a otázky, které bude pamětníkovi pokládat, následně dojde k dotazování, které je třeba zaznamenat a následně analyzovat. Nevýhodou rozhovoru s pamětníkem je jeho subjektivní vnímání a hodnocení probíraného tématu, což je nutné brát v potaz při analýze rozhovoru.²²¹

Žáci mohou při zpracování projektu s tématem odívání a módy využít rozhovor se staršími příbuznými. Ti jim mohou poskytnout informace o tom, kde čerpali inspiraci, tedy které časopisy kupovali, jaká média konzumovali, kde kupovali oděvy, nebo si je nechali šít, nebo je sami vyráběli. Také zda se k nim dostávaly informace o zahraniční módě a jestli měli pocit, že vládnoucí politický režim má vliv na módu a odívání. Vždy je nutné se v rozhovoru zeptat na přibližnou dataci a dát pozor na možnost zkreslení vzpomínek na základě subjektivního vnímání pamětníka. Po analýze a interpretaci rozhovoru mohou žáci využít svědectví pamětníků pro doplnění svých témat.

3.4 Hmotné prameny

Při projektové výuce na téma móda a odívání je pravděpodobné, že žáci budou pracovat také s hmotnými prameny, v tomto případě s oděvy či doplňky. Hmotné prameny bývají zřídka využívány, přitom má jejich využití na žáky pozitivní vliv – mohou vzbudit zájem o téma, nebo podnítit fantazii.²²² Stejně jako ostatní typy pramenů, i hmotné prameny je třeba systematicky analyzovat, popsat, zhodnotit a interpretovat.²²³

U hmotných pramenů lze zkoumat takzvané vrstvy. První, takzvaná materiálovou vrstvu zkoumáme pomocí pozorování, popisu, nebo komparace s podobným pramenem. Další je vrstva funkční, při které se uplatňují stejné, ale složitější operace a myšlenkové procesy, jako u první vrstvy. Třetí vrstva zkoumání, obecně civilizační, je nejnáročnější, protože

²²¹GRACOVÁ, Blažena, LABISCHOVÁ, Denisa. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. S. 87–90.

²²²GRACOVÁ, Blažena, LABISCHOVÁ, Denisa: *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. S. 121–92.

²²³JÍLEK, Tomáš. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu II*. Plzeň 1996. ISBN 80-7082-289-9. S. 97.

předpokládá širší znalosti o době vzniku předmětu. V této fázi zkoumání dochází k rozboru společnosti, ve které předmět vznikl.²²⁴

Učitel a žáci aplikují tento postup na zkoumání oděvu, jakožto hmotného pramene. Nejprve bude vhodné popsat, jaké má vnější znaky, zjistit, kým byl vyroben, což v některých případech lze vyčíst z přišité cedulky, dále je dobré vědět, o jaký se jedná materiál, dále pak jaká byla jeho funkce a kdo jej mohl nosit. V závěru je možné oděv zařadit do širších souvislostí dějin obecných a dějin módy a pokusit se vymezit sociální vrstvu, ze které mohl pocházet majitel oděvu.

Při práci s dobovými oděvy a doplňky žáci nejprve zhodnotí vnější charakteristiky, tedy střih a barvu. Na tomto základě lze předpokládat, k čemu se oděv využíval, tedy při jaké příležitosti ho mohla majitelka oblékat. Následuje zjištění, z jakého materiálu je oděv vyroben, což lze zjistit z cedulky. Je však možné, že ji oděv nemá. Podle podobných oděvů, nebo pomocí odborné literatury je možné zjistit, z jakého materiálu byl oděv pravděpodobně vyroben. Zároveň lze z cedulky zjistit, v jakém podniku byl vyroben. Pokud žák cedulku nenajde, je možné, že oděv je šitý švadlenou, nebo doma. Přibližnou dataci lze zjistit buď komparací s podobnými modely, skrze informaci o tom, kdy se využíval daný materiál, nebo pomocí informací o době fungování podniku, který oděv vyrobil. V každém případě je ideální doplnění informací pamětníkem, který může poskytnout přibližnou dataci a doplňující informace.

²²⁴JÍLEK, Tomáš. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu II*. Plzeň 1996. ISBN 80-7082-289-9. S. 98.

4. Návrh projektu pro žáky středních škol

4.1 Plánování a příprava projektu

4.1.1 Specifikace cílů projektové výuky

Tématem navrhované projektové výuky je odívání a móda v Československu mezi lety 1948–1989. Cílem projektové výuky je seznámení žáka s tématem odívání a módy, jako jedním z aspektů každodennosti dané doby. Žák získá povědomí o odívání socialistického člověka, československém textilním a oděvním průmyslu, módních trendech a faktorech, které na tyto trendy působily. Aby si žáci mohli vytvořit vlastní názor, budou každodennost socialistického člověka zkoumat skrze rozličné historické prameny.

Dalším z cílů je, aby si žáci uvědomili, že neexistují jen „velké dějiny“ týkající se politiky, hospodářství, nebo válek, ale že v jejich rámci se nadále odehrávají dějiny obyčejných lidí, kteří mohou být „velkými dějinami“ ovlivňováni. Životům běžných lidí se věnují takzvané dějiny každodennosti, v tomto případě dějiny módy a odívání. Žáci si tedy uvědomí provázanost „velkých dějin“ a běžného lidského života, tedy dějin každodennosti.

Kromě dějin každodennosti se žáci seznámí také s orální historií, jejíž metody využijí při zjišťování bližších informací o vlastní rodině. Zároveň si uvědomí, že kvůli odlišným zkušenostem mají lidé různé pohledy na minulost. Zjistí, že životy lidí se liší podle příslušnosti k různým sociálním skupinám, podle politické angažovanosti a dalších faktorů, které se v čase proměňují. Žáci porozumí různým motivům a názorům, což povede k rozvoji jejich empatie. Zároveň si budou utvářet vlastní názor, pro který musí najít argumenty, aby ho byli schopni obhájit.

Důležitou kompetencí, kterou žáci budou procvičovat, je schopnost interpretace zjištěných informací. Také zjistí, jaká jsou úskalí historikovy práce, ať už se bude jednat o nemožnost dostatečně informačně vytěžit fotografický materiál, nebo absenci informací o různých tématech.

4.1.2 Motivace žáků

Jedním ze zásadních znaků projektové výuky je přijetí tématu žáky tak, aby ho vzali za své a zároveň aby se dotýkalo jejich života. Téma, zvolené pro tuto práci je „Odivání a móda v Československu 1948–1989“. Téma nemusí rezonovat u všech žáků. Aktuální generace dětí na středních školách však ve velké míře konzumuje sociální sítě typu Instagram, Youtube nebo Tiktok. Na těchto sociálních sítích se rozšiřuje komunita takzvaných influencerů²²⁵, kteří se věnují různým tématům. Mnoho z nich se věnuje nejen aktuální módě²²⁶, ale s přibývajícím informacemi o klimatické změně a znečištění planety, se také věnují udržitelné módě, takzvané „slow fashion“²²⁷ a vědomému nakupování. S ohledem na počty a sledujících u těchto a dalších influencerů je tematika módy pro žáky středních škol zajímavá.

Zároveň se v posledních letech vrací mnoho módních trendů, které zažily svůj vrchol již před rokem 1989, nabízí se tedy možnost srovnání s minulostí, což by také u žáků mohlo vzbudit zvědavost.

Dalším tématem, které o které budou mít žáci zájem je hlubší poznání každodenního života jejich rodičů a prarodičů, přičemž budou moci srovnat svou aktuální situaci a každodennost právě s dobou před rokem 1989. Kromě srovnání módních trendů je tématem projektu především zjištění dostupnosti zboží v obchodech, možnosti inspirace v době bez internetu a sociálních médií a také obecně pozice a vnímání módy ve společnosti.

Téma je záměrně zvoleno tak, aby nebylo běžnou součástí výuky dějepisu. Tento fakt by mohl pro žáky být dalším motivačním faktorem. Projektová výuka zároveň povede žáka k prohloubení jeho motivace a zájmu o historickou vědu a praxi.

²²⁵ „Influencer“ je osobnost známá na sociálních sítích, nebo jiných médiích. Prostřednictvím obsahu svých stránek ovlivňuje názory, postoje, nebo životní styl svých sledujících.

²²⁶ Mezi české „influencery“ zabývající se touto tematikou patří například – jitkanovackova (248 tis. sledujících), kristyna_tvoje_stylistka (50,3 tis. sledujících), shluk_bunek (40, 4 tis. sledujících), slowfemme (37,1 tis. sledujících), nebo vedu_clothing (32,2 tis. sledujících).

²²⁷ Slow fashion znamená pomalá móda, je to přístup k módnímu průmyslu, který zdůrazňuje udržitelnost, kvalitu a dlouhodobou hodnotu oblečení, místo masové výroby a spotřeby.

4.1.3 Úkoly učitele

Úkolem pedagoga v rámci tohoto projektu bude, kromě motivace žáků, především didaktická analýza daného období a učiva, to znamená zjištění základních informací o tématu, vhodné zvolení metodologie a zároveň konkretizace výukových a výchovných cílů. Právě pomocí didaktické analýzy učitel vhodně aplikuje metodologické postupy. V oblasti rozvoje osobnosti je třeba věnovat pozornost zahrnutí průřezových témat a rozvoji klíčových kompetencí žáka.

Učitel musí zároveň zvážit vhodnost pramenů, ze kterých budou žáci čerpat. Tak, aby je žáci zvládli analyzovat a následně interpretovat. Jeho dalším úkolem je příprava a plánování projektu, která závisí především na znalosti kolektivu, který bude mít za úkol pracovat na projektu. Po didaktické analýze, přípravě a plánování projektu se při realizaci projektu učitel stává pozorovatelem a koordinátorem, přičemž jeho hlavní úkol tkví ve vedení žáků k samostatné práci, ve schopnosti poradit, pokud o to žáci požádají, v pozorování a usměrňování žákovské práce a možnosti konzultovat výsledky.

Zároveň musí učitel rozmyslet personální a technické nároky výuky. Kromě souhlasu vedení je vhodné nabídnout dalším učitelům možnost spolupráce na projektu, například formou konzultací s žáky. Dále, pokud je to možné, je vhodné pro práci ve škole zajistit třídu s počítači a na hodiny, kdy budou probíhat prezentace také dataprojektor.

4.1.4 Volba témat a přístupy k jejich zadání

Co se týká úkolů pro jednotlivé skupiny, nabízí se tři varianty, přičemž je možné nechat skupiny hlasovat, která varianta jim přijde nejlepší tak, aby to i pro ně dávalo smysl a bylo splnitelné. První varianta je rozdělení podle let – to znamená, že první skupina bude zpracovávat léta 1948–1960, druhá 1960–1970, třetí 1970–1980 a čtvrtá až 1980–1989. Žáci by k letopočtům dostal pracovní listy, kterými by se mohli volně inspirovat. Tato varianta má však jedno úskalí – každá skupina by musela využít jiné prameny, protože například mezi lety 1948–1960 se budou hůře hledat pamětníci, či oblečení, které by bylo možné využít pro výzkum.

Druhá varianta, je rozdělení do skupin podle využitých pramenů. Jedna skupina by použila filmový materiál, druhá výpovědi pamětníků a oděvy starších příbuzných, třetí skupina články z časopisů a čtvrtá skupina by využila muzeum. Žáci by dostali pracovní listy s možným postupem, aby věděli, na co se zaměřit a jaká témata zpracovávat. U této varianty ale žáci mohou mít nedostatek materiálu k některým obdobím nebo tématům, neposkytne jim celkový obraz, a navíc si nevyzkouší práci se všemi prameny.

Pro tuto práci bude využita třetí varianta, kdy bude každá skupina zpracovávat jedno téma, které se týká obecného tématu „Móda a odívání v Československu 1948–1989“. Skupiny mohou využívat prameny a odborné publikace podle svého uvážení, ale musí alespoň dvakrát použít dobové periodikum, shlédnout alespoň jeden film a mít fotografie alespoň dvou dobových oděvů, avšak čím více, tím lépe. Žáci dostanou k dispozici pracovní listy, které jim mohou pomoci s postupem.

4.1.5 Tvorba týmů

Učitel rozdělí třídu do pěti skupin, s tím že v počtu 25 žáků ve třídě by v každé skupině bylo pět žáků. Ideálně by rozřazení do skupin mělo probíhat pomocí výběru čísel (1–5, jedničky k sobě, dvojky k sobě atd.) nebo pomocí tahání lístků. Učitel by měl na začátku vytipovat koordinátory skupin, ke kterým bude například taháním lístků přiřazovat další žáky. Ti musí mít pocit, že je rozřazování do skupin spravedlivé. V rámci rozvoje komunikační kompetence by bylo dále žádoucí, aby ve skupině nebyli pouze přátelé, aby se žáci mezi sebou ještě lépe poznali a byli nuceni rozvíjet vztahy. Dále je vhodné, aby si žáci ve skupinách rozdělili role, to znamená, že jeden ze skupiny bude mluvčím a koordinátorem, který bude zprostředkovávat informace mezi skupinou, učitelem a skupinami mezi sebou. Zároveň bude rozdělovat práci ve skupině. Žáci si mohou zvolit, zda obsadí ve skupině i další role, například zapisovatele a badatele.

4.1.6 Plánování průběhu projektu

Projekt je koncipován tak, že část jeho plnění bude probíhat v rámci běžných hodin, část v mimoškolním prostředí, ve volném čase, a to podle uvážení a časových možností žáků. Žáci budou na projektu pracovat v prostoru školy spolu s učitelem přibližně osmnáct hodin. Další

hodiny stráví prací v mimoškolním prostředí, přičemž bude záležet na jejich schopnosti organizace a rychlosti, s jakou zvládnou jednotlivé úkoly. Spolu se svou skupinou budou využívat svůj volný čas a zároveň budou navštěvovat instituce ze kterých budou čerpat prameny ke své práci. Projekt by bylo možné zařadit mezi projekty dlouhodobé²²⁸, protože ho budou žáci plnit přibližně v rozmezí devatenácti týdnů, tedy v celém pololetí, tak, aby měli na vše dostatek času.

Na počátku celého projektu proběhne přípravná fáze, tak aby posléze mohlo dojít k realizaci. Jelikož se bude jednat o žáky, kteří probírali dějiny druhé poloviny dvacátého století naposledy v 9. třídě základní školy, je třeba s nimi na začátku pomocí frontální výuky doplněné dalšími metodami (brainstorming, sněhová koule a další) zopakovat faktografii, tedy jak obecné informace o období, kterého se projektová výuka bude týkat, tak nastínit dějiny módy a odívání. Po úvodu, který má zároveň za úkol žáky motivovat a vzbudit v nich zájem o probírané téma, bude následovat probírání metodologie k danému tématu, kterou budou žáci při své práci využívat (orální historie, práce s fotografiemi, a další). V této fázi dojde k promítání videí, ukázce dobových fotografií, periodik a šatů, které budou evokovat dobu před rokem 1989. Po hodinách strávených v prostorách školy bude následovat exkurze do Národní knihovny, kterou budou žáci využívat, a to s návodem a ukázkou, které prameny pro ně budou vhodné.

Ve fázi realizace bude práce probíhat nejprve ve školním prostředí, poté budou žáci pracovat samostatně mimo školu. Je na nich, jak si zorganizují svůj čas a jakým tempem budou pracovat. Učitel určí konzultační hodiny, ve kterých bude mít každá skupina samostatně možnost konzultovat svůj dosavadní postup. Dále budou žáci pracovat mimo školu, ve svém volném čase. V závěru této fáze se žáci znovu přesunou do školy, aby pracovali na výstupu projektu. Následovat bude prezentace výstupu, poté reflexe a hodnocení. Učitel bude mít, v průběhu samostatné práce žáků mimo školu, prostor na probírání učiva podle tematického plánu, aby jej projektová výuka příliš nenarušila.

²²⁸KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5. S. 47.

Projekt by bylo ideální plnit ve třetím ročníku střední školy. V tomto ročníku mají žáci již potřebné znalosti a dovednosti. Obvykle se na středních školách období druhé poloviny 20. století probírá až ve čtvrtém ročníku, ve kterém se ale studenti již připravují na maturitu a přijímací zkoušky na vysoké školy. Proto je vhodné s nimi toto téma probrat alespoň formou projektové výuky právě o ročník níže. Také je možné zařazení projektu do hodin dějepisného semináře, ale některé školy tuto možnost nemají. Učitel by se zprvu měl domluvit s vedením školy, zda je možné projekt realizovat a snažit se získat plnou podporu jak vedení, tak ostatních učitelů stejných či podobných aprobačních předmětů, kteří mohou být žákům nápomocní.

4.1.7 Specifikace výstupu

V přípravné fázi je třeba specifikovat také plánovaný výstup projektové výuky. V tomto případě je na výběr několik možností výstupu, a to prezentace jednotlivých prací, katalog s fotografiemi a textem, prezentace fotografií s komentářem, nebo pak módní přehlídka, která bude mít charitativní účely. Výslednou podobu výstupu by měli ovlivnit žáci, kteří se sami mohou rozhodnout, jaký si zvolí způsob prezentace. Vše ale také záleží na tom, jak se dohodne učitel s vedením školy. Učitel bude mít poslední slovo v rozhodování o podobě výstupu.

Módní přehlídka by probíhala jen v malém okruhu hostů, tedy jen pro rodiny žáků, kteří na projektu pracovali. Žáci by měli za úkol vytvořit plakáty jako reklamu na přehlídku a také katalogy, kde by prezentovaly své poznatky a příklady oděvů. Na módní přehlídce by žáci vystoupili v oděvech, které by jim zapůjčili jejich příbuzní. Je pravděpodobné, že každé skupině by se podařilo najít alespoň tři kusy oděvů. V katalogu by bylo možné shlédnout módní trendy, které se nosily a komentovaná přehlídka by sloužila jako srovnání trendů v odívání v katalogu s reálným odíváním, tedy ukázkou toho, co se opravdu nosilo. Součástí katalogu by byl další historický kontext, který by se sami žáci rozhodli zařadit.

4.1.8 Plánování způsobu reflexe

Posledním, neméně důležitým bodem, který je třeba v přípravné fázi promyslet je způsob hodnocení a reflexe. Učitel musí předem žáky informovat o tom, jak bude probíhat hodnocení jejich prací, popřípadě zda a jak může toto hodnocení ovlivnit konečnou známku

z předmětu. Učitel informuje žáky o tom, že si budou sami průběžně dělat poznámky o průběhu projektu a dá jim k dispozici tabulku s hodnocením (v příloze obrázek číslo 15).

Před tím, než práci žáků zhodnotí učitel, dojde k žakovské sebereflexi. Budou mít za úkol slovně zhodnotit samotný projekt, specifikovat, co pro ně bylo obtížnější, co jednodušší a jaký má podle nich jejich práce přínos a zda se jim podařilo splnit požadavky. Také se vyjádří o svých skupinách, tedy zhodnotí spolupráci. Každý žák by měl mít dostatečný prostor pro vyjádření. Z této sebereflexe učitel zjistí, zda byly naplněny cíle v oblasti žebříčku hodnot a rozvoji klíčových kompetencí. Dále učitel slovně zhodnotí práci žáků, a to pomocí několika kategorií. Ideální bude použit slovní hodnocení, aby byly patrné pokroky žáků v průběhu práce, je však možné hodnocení zakončit známkou, která se promítne i do celkového hodnocení v předmětu.

4.2 Realizace projektové výuky

4.2.1 První až čtvrtá hodina

Učitel oznámí žákům jednotlivé informace o budoucím projektu již první hodinu²²⁹ v září, s tím že v této hodině s nimi zopakuje faktografii k dějinám druhé poloviny dvacátého století a při druhé hodině přiblíží téma dějin odívání a nastíní některé charakteristiky módy a odívání v době socialismu. Třetí hodina bude věnována metodologii, kterou žáci budou potřebovat při zpracování pramenů. Žáci pochopí, pomocí jakých metod, tedy jakým způsobem lze pracovat s určitými typy pramenů. V další, tedy čtvrté hodině, bude učitel prezentovat příklady pramenů, se kterými budou žáci sami posléze pracovat. Bude se jednat o video²³⁰, krátké povídání pamětníka²³¹, číslo časopisu *Žena a móda* a ukázkou dobových šatů z osobního archivu rodiny učitele, pokud jimi disponuje. Žáci s učitelem budou kriticky hodnotit a analyzovat předložený materiál. Tato hodina bude mít zároveň motivační charakter,

²²⁹Pro lepší přehled jednotlivých týdnů, hodin a aktivit je v příloze přiložen obrázek 14.

²³⁰ Ukázka z filmu *S tebou mě baví svět* (Marie Poledňáková, 1982), minutáž 00:39–00:55, módní přehlídka a oděvy dvou hlavních postav.

²³¹ *Výpověď Marie C. (*1945.)* [online]. [vid. 15. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

protože prezentované prameny budou v žácích evokovat dobu před rokem 1989 a učitel je musí využít ke vzbuzení zájmu.

4.2.2 Pátá až osmá hodina

Průběh dalších dvou hodin je vhodné projednat s vedením školy. Žáci spolu s učitelem navštíví Národní knihovnu a zjistí, jakým způsobem mohou objednat požadované prameny ke zkoumání a pracovníci knihovny jim mohou stručně vysvětlit, jak s konkrétními prameny pracovat. Volitelně je možné navštívit také například Uměleckoprůmyslové muzeum, nebo muzeum Retro²³². Další dvě hodiny, tedy sedmou a osmou hodinu, budou žáci ve škole a dojde k vytvoření skupin. Po rozdělení žáků do skupin a rozdělení rolí uvnitř skupin budou mluvčí/koordinátoři skupiny losovat jedno z témat, které budou následně zpracovávat. Po obdržení tématu začnou plánovat další postup a organizovat svou práci. Sedmá a osmá hodina také slouží k zodpovězení dotazů týkajících se projektu a také k tomu, aby učitel již na počátku viděl, jak spolu žáci spolupracují.

4.2.3 Samostatná práce mimo školu, devátá a desátá hodina

Další čtyři týdny budou žáci pracovat samostatně mimo školu. V těchto čtyřech týdnech může učitel probírat další témata dle učebního plánu. Následně, během deváté a desáté hodiny věnované projektové výuce, by měli mít žáci zpracované materiály a tyto hodiny využít k řešení možných nesrovnalostí a nedostatků a zároveň k diskusi o výsledném zpracování. Při těchto hodinách bude učitel připravovat hodnocení a zjišťovat, jakým způsobem probíhá spolupráce a zda žáci zvládli práci s prameny.

V následujících čtyřech týdnech budou mít žáci další prostor pro opravení možných nedokonalostí, a především na dokončení projektu. Vyučující se může znovu věnovat učivu podle tematického plánu.

²³²Muzeum na Praze 1 mapující trendy, design a každodenní život v 70. a 80. letech 20. století. Znovu bude otevřeno na podzim roku 2024.

4.2.4 Jedenáctá až šestnáctá hodina

Jedenáctá a dvanáctá hodina bude věnována vzájemné prezentaci jednotlivých témat před třídou. Další dvě hodiny, tedy třináctou a čtrnáctou hodinu budou žáci již společně pracovat na katalogu, ve kterém budou prezentovat svůj výzkum, tedy historický kontext a jednotlivá témata, která na něj budou navazovat. Je třeba, aby si mezi sebou skupiny dobře rozdělily práci, aby nedošlo k duplikaci. Ideální variantou je zařazení historického kontextu chronologicky, na ten poté naváží jednotlivými tématy.

Během patnácté hodiny vytvoří plakát k připravované módní přehlídce, který bude pozvánkou a oznámením o datu, místě a čase konání. Učitel by měl znovu pozorovat žáky při práci, připravovat hodnocení a korigovat jejich činnost, tak, aby byly výsledky vhodné k prezentaci i mimo třídu. Zároveň musí být po celou dobu připraven poradit či pomoci, pokud ho žáci požádají.

V šestnácté hodině dojde k naplánování harmonogramu módní přehlídky, a to ve spolupráci s vedením školy. Následovat bude druhý výstup v podobě přehlídky oděvů.

4.2.5 Sedmnáctá a osmnáctá hodina

Sedmnáctá a osmnáctá hodina bude věnována zakončení projektu a jeho hodnocení. Nejprve dojde k reflexi žáků, kteří zhodnotí svůj přínos, práci ve skupině a projekt. Nakonec dojde k hodnocení učitelem.

4.2.6 Konkretizace témat pro jednotlivé skupiny

Žáci budou ve fázi realizace ve skupinách zpracovávat předložené okruhy. Po představení obecného tématu projektové výuky je vhodné žákům objasnit, že každá skupina dostane jedno téma, které samozřejmě může po domluvě s učitelem mírně poupravit a specifikovat. Zároveň je vhodné pomoci jedné z alternativních metod²³³ zjistit, jaké mají žáci

²³³Doporučuji myšlenkovou mapu, či brainstorming.

povědomí o zdrojích, ze kterých lze při práci s tématem čerpat a zda vědí, kde tyto zdroje informací hledat.

Žáci budou pracovat na těchto tématech:

1. Vliv politických dějin na módu
2. Móda a trendy v odívání
3. Móda v ulicích
4. Výroba a nákup oděvu
5. Možnosti inspirace

Od učitele dostanou žáci text s jedním tématem, který bude doplněn o rady, tipy a otázky, využitelné k lepší orientaci v tématu. Žáci budou moci čerpat z pramenů podle svého uvážení, ale každá skupina bude mít za úkol použít alespoň dvakrát dobové periodikum, alespoň jeden audiovizuální materiál, použít fotografie alespoň dvou dobových oděvů, využít výpovědi alespoň jednoho pamětníka, avšak čím více, tím lépe.

Texty pro žáky budou obsahovat tyto informace:

1. Téma: Vliv politických dějin na módu a odívání

Pracovní list: Vliv politických dějin na módu v Československu mezi lety 1948–1989

Otázky:

Jaké módní prvky byly charakteristické pro danou dobu?

Jaký mohl být vztah mezi politickými změnami a módními trendy v této době?

Jaké byly zásadní události mezi lety 1948–1989, které mohly mít vliv na odívání?

Jak režim nakládal s módními trendy, které se šířily ze Západu? Jakými prostředky mohl režim ovlivňovat módu a odívání?

Může stát ovlivňovat módu a odívání i v dnešní době? Měl by mít podle vás vliv?

Rady a úskalí: Téma je rozsáhlé. Snažte se vytvořit osnovu, kterou budete naplňovat, s tím, že půjdete od jednotlivostí k zobecnění. Zdroje by vám měly pomoci specifikovat módní trendy, dále vytvořit přehled událostí, které mohly mít vliv na jejich vývoj. Buďte si vždy vědomi vlivu režimu v totalitní společnosti. Zamyslete se nad tím, jak se mohly ekonomické a sociální změny promítnout do konzumního chování a preferencí obyvatelstva. Vždy je třeba pokládat zdroji informací správné otázky, prameny správně analyzovat a interpretovat.

2. Téma: Móda a trendy v odívání a srovnání se světem

Pracovní list: Móda a trendy v odívání v Československu mezi lety 1948–1989 a srovnání se světem

Otázky:

Jaké módní prvky byly charakteristické pro jednotlivá desetiletí?

Kdo byli klíčoví módní návrháři v Československu?

Jaký vliv měly na módu a odívání v Československu zahraniční módní trendy v jednotlivých desetiletích?

Které osobnosti ze západního světa měly největší dopad na módu v Československu, a jak se tento vliv projevoval v průběhu let?

Jaké byly rozdíly v prosazování módních trendů mezi západním světem (například Spojenými státy) a Československem?

Jaký vliv mají světové módní trendy na módu a odívání v dnešní době? Jaká pozitiva či negativa to může člověku přinášet?

Rady a úskalí: Nejprve si stanovte osnovu a postupujte od jednotlivého k obecnému. Pracujte opatrně se zobecňováním informací vytěžených z pramenů, módní trendy mohly být různorodé v závislosti na socioekonomickém postavení a geografickém umístění. Je třeba brát v úvahu proměny regulace trhu. Využijte orální historie, pamatujte na pravidla a úskalí této metody. Analyzujte také módní časopisy či dobové publikace. Pokuste se využít také

fotografický materiál. Přemýšlejte o tom, zda měly politické změny a události v Československu vliv na vývoj módy.

3. Téma: Móda v ulicích

Pracovní list: Móda a reálné možnosti odívání v Československu mezi lety 1948–1989

Otázky:

Jaké módní prvky byly charakteristické pro jednotlivá desetiletí?

Měly konzumenti přístup k nejnovějším módním trendům? Jakým způsobem je mohli získat?

Bylo možné na ulici rozeznat různé sociální skupiny či přívržence různých životních stylů?

Jaké omezení a regulace ovlivňovaly možnosti odívání obyvatelstva v Československu během komunistického režimu?

Jaký byl vztah mezi nabídkou a poptávkou?

Jaký je dnes přístup k nejnovějším módním trendům? Jak snadné nebo obtížné je nejnovější módu následovat? Jaký je dnes vztah mezi nabídkou a poptávkou?

Rady a úskalí: Zaměřte se nejprve na vytvoření osnovy, postupujte od jednotlivého k zobecnění. Nezapomeňte na historický kontext, který je třeba dát do souvislosti s dějinami módy. Přemýšlejte nad tím, zda a jak omezení a regulace v oblasti odívání ovlivnily individualitu a sebevyjádření obyvatelstva v Československu. Zohledněte požadavky a cíle režimu, uvědomte si, jaký měl vliv. Při interpretaci pramenů dávejte pozor na to, že je možné, že nižší sociální vrstvy se snažily podobat těm zámožnějším, proto mohou některé prameny klamat. Zaměřte se na výpovědi pamětníků, které by vám mohly pomoci vytvořit komplexní obraz doby. Uvědomte si, že každý konzument může mít jiné motivy.

4. Téma: Výroba, nákup oděvů a materiály

Pracovní list: Výroba oděvů, možnosti nakupování a nejčastěji používané materiály v textilním a oděvním průmyslu v Československu mezi lety 1948–1989

Otázky:

Jak se vyvíjel textilní a oděvní průmysl v období komunistického režimu v Československu?

Jaké faktory ovlivňovaly výrobu oděvů v této době?

Které materiály byly nejčastěji používané při výrobě oděvů v Československu v období 1948–1989? Proč byly preferované?

Jaké byly možnosti nakupování oděvů v této době?

Jaký měl vliv politický režim na výrobu a distribuci oděvů?

Jaké materiály dnes převažují při výrobě oděvů? Kde a jak se dnes oděvy vyrábí? Jaké možnosti nakupování má dnešní konzument?

Rady a úskalí:

Nejprve si rozvrhněte práci a načrtněte obsah. Postupujte chronologicky. Pokuste se analyzovat také kontext politických a hospodářských dějin, na jejichž pozadí budete zkoumat vývoj oděvního průmyslu. Nezapomeňte na možnosti výroby a opatrování oděvů napříč různými sociálními vrstvami. Využijte orální historie, pamatujte na pravidla a úskalí této metody. Analyzujte také módní časopisy či dobové publikace. Pokuste se využít také fotografický materiál. Přemýšlejte o tom, zda měly politické změny a události vliv na vývoj materiálů, střihů a barev v módě.

5. Téma: Možnosti inspirace

Pracovní list: Možnosti inspirace a vliv známých osobností a umělců na módní trendy a odívání v Československu mezi lety 1948–1989

Otázky:

Jaké byly možnosti módní inspirace lidí v dané době?

Bylo možné na ulici rozeznat fanoušky konkrétního hudebního žánru?

Jakým způsobem se na formování trendů v odívání podílely politické osobnosti?

Jakým způsobem byly známé osobnosti a umělci zapojeni do reklamních kampaní a propagace módy v Československu?

Existovaly konkrétní strategie používané k propojení módních trendů s veřejnými osobnostmi?

Jaké možnosti inspirace máte dnes? Pokuste se o srovnání s dobou před rokem 1989.

Rady a úskalí:

Nejprve si vytvořte osnovu, kvůli lepšímu plánování další práce. Pokuste se nejprve zmapovat dějiny módy daného období a politické dějiny, které na módu měly vliv, poté zasad'te do kontextu možnosti inspirace. Nezapomeňte, že existovalo široké spektrum možností inspirace. Postupujte chronologicky. S každou možností se snažte konkretizovat, o jaké šlo oblečení nebo styl. Analyzujte také proměnu role osobností a umělců a jejich vlivu na módní trendy. Využijte audiovizuální materiály, fotografie či reklamy. Buď'te si vždy vědomi vlivu režimu v totalitní společnosti.

4.2.7 Seznam doporučených pramenů pro všechny skupiny

Žákům bude spolu s tématy předložen tento seznam doporučených pramenů:

Časopisy:

Žena a móda

Praktická žena

Vlasta

Filmy:

Anděl na horách (Bořivoj Zeman, 1955)

Kdyby tisíc klarinetů (Ján Roháč, Vladimír Svitáček 1964),

Ecce homo Homolka (Jaroslav Papoušek, 1968),

Metráček (Josef Pinkava, 1971),

Kulový blesk (Ladislav Smoljak, Zdeněk Podskalský st., 1978),

S tebou mě baví svět (Marie Poledňáková, 1982),

Discopříběh (Jaroslav Soukup, 1987).

Československý filmový týdeník Dostupný z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1130615451-ceskoslovensky-filmovy-tydenik/>

Česká televize, pořad Retro. Dostupný z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/>

Fotografie:

Rodinné fotografie (s datací a nejlépe popisem pamětníka)

Rodinný archiv (například oděvy babiček)

4.3 Prezentace výstupu

Projekt má více možných výstupů. V rámci prvního výstupu budou žáci vzájemně prezentovat své práce, tak, aby pak mohli společně pracovat na konečném produktu. Předají tak informace a výsledky svého zkoumání svým spolužákům a navzájem se mohou doplňovat. Je možné použít prezentaci v Powerpointu, aplikaci Prezi nebo pouze komentovat zjištěné informace s promítáním obrázků. Žáci by měli svá témata chápat, a tedy popisovat v širších souvislostech a s historickým kontextem. Zároveň popíší a zhodnotí prameny, které při zkoumání použili. Prezentace jsou naplánované na dvě hodiny, což znamená, že by každá skupina měla maximálně patnáct minut, s tím, že bude lepší výklad zestručnit a ve zbylém čase se věnovat další práci. Při prezentování budou žáci potřebovat počítač s projektořem.

Závěrečným výstupem bude módní přehlídka, na kterou nejprve žáci jako pozvánku vytvoří plakát. Zde se nabízí otázka, zda budou mít co prezentovat. Je pravděpodobné, že alespoň každý třetí žák může z rodinného archivu poskytnout jeden kus oblečení. Učitel však musí být připraven na variantu, že se sejde opravdu malé množství oděvů. V tom případě je možné přehlídku doplnit o promítání fotografií, které byly použity při výzkumu, nebo je možné že sám učitel bude disponovat rodinným archivem oděvů, ze kterého by bylo možné čerpat.

Konkrétní harmonogram a program přehlídky bude tedy záviset na množství oděvů, které se žákům podaří sehnat, avšak ideální by bylo, aby trvala alespoň hodinu, mapovala dějiny módy mezi lety 1948–1989 a byla doplněna komentářem, který by dokresloval historický kontext. Publikum, které by sestávalo z vedení školy a rodičů zúčastněných žáků, by mělo k dispozici také katalog práce žáků. Vstupné na přehlídku bude dobrovolné a výtěžek z něj je možné použít na charitativní účely.

Během projektové výuky bude naplněno několik jak vzdělávacích, tak výchovných cílů. Žáci se zdokonalí v organizaci, plánování, dokáží vyhledávat a zjišťovat informace z různých pramenů, pochopí různé souvislosti, a také dokáží vytvořit hmotný produkt a akci pro veřejnost. Zároveň si pomocí první prezentace žáci nacvičí mluvení před publikem. Po této zkušenosti budou žáci vědět, že projektová výuka neslouží jen pro pobavení a ozvláštnění výuky, ale má hlubší smysl. Žáci by si měli uvědomit, že projekt posílil kompetence, které se jim budou hodit v reálném životě. Účelem jednotlivých částí výstupu je to, aby žáci danou

tématiku opravdu pochopili a co nejlépe si ji osvojili a zapamatovali. Nejde jen o dějiny módy, ale především o historický kontext a pochopení dějin každodennosti, tedy vlivu „velkých dějin“ na každodenní život člověka.

Přidanou hodnotou vytvoření katalogu a uspořádání módní přehlídky je to, že rodiny žáků pochopí jejich potenciál, uvědomí si, jaké mají schopnosti a zároveň, že školní prostředí, ve kterém se jejich děti vzdělávají je nakloněno inovacím a připravuje žáky na praktický život.

4.4 Hodnocení a reflexe

Hodnocení a reflexe v rámci projektové výuky není jen běžným ověřením osvojených znalostí a dovedností, jedná se o komplexní proces, který se týká jak učitele, tak žáka a zahrnuje nejen hodnocení výsledků, ale také celého procesu, tedy například zapojení a spolupráce žáků.

Hodnocení jsou v rámci tohoto projektu věnovány dvě vyučovací hodiny. V první části reflexe budou mít prostor pro vyjádření žáci. V ideálním případě se s nimi učitel sejde ve třídě, kde je možné upravit židle a sedět v kruhu. Tím pádem dochází k vyrovnání úrovně mezi žáky a k navození důvěrné atmosféry vhodné ke sdílení myšlenek a názorů.²³⁴ V této části je tedy na žácích, aby se vyjádřili k jednotlivým částem projektu, k čemuž mohou využít své poznámky (tabulka kategorií hodnocení žáků přiložena v příloze na obrázku číslo 15).

Poslední částí je hodnocení učitelem. Učitel si v průběhu celého projektu zaznamenává poznámky (tabulka v příloze na obrázku číslo 16) o aktivitě žáků a také sebereflexi žáků, které mu pak pomohou vyjádřit vše srozumitelně a systematicky. Je tedy ideální, aby použil slovní hodnocení, při kterém může lépe popsat, jaké udělali žáci pokroky, co pro ně bylo obtížnější a v čem byli naopak dobří. Tím, že již proběhla reflexe a sebereflexe žáků, má učitel celé spektrum výstupů, podle kterých je může slovně hodnotit. Každému jednotlivci tedy učitel poskytne komentář k jeho práci. Je vhodné, aby hodnocení probíhalo před celou třídou,

²³⁴MAREŠ, Jiří – KŘIVOHLAVÝ, Jaro: *Komunikace ve škole*. Brno 1995. ISBN 80-210-1070-3. S. 96–101.

protože i to je příprava na reálný život, žák se učí přijmout jak pozitivní, tak negativní kritiku a uvědomí si, že každý člověk, tedy i jeho spolužáci mají své silné i slabé stránky.

Slovní hodnocení má řadu výhod. Dnešní školský systém, rodiče, ale i žáci však stále vyžadují kvantitativní hodnocení vyjádřené pomocí známky. Pokud učitel na začátku dobře nastaví kritéria hodnocení a žáky průběžně, například, bodově ohodnotí, může je v závěru hodnotit také známkou.

Metoda slovního hodnocení a diskuse s žáky o průběhu a výsledcích projektu mají pozitivní vliv jak na rozvoj kompetencí žáka, tak učitele. Ten získává cenné zkušenosti, které ho posouvají pozitivním směrem v jeho dalším působení. Pokud i on provede sebereflexi, je pravděpodobné, že se ve svém dalším působení, či přípravě dalších projektů poučí a vyvaruje se možných chyb, nebo posílí své pozitivní stránky. Zároveň je závěrečná diskuse hodnotná pro posílení vztahů v třídním kolektivu, ale i mezi učitelem a žáky. Všichni účastníci zdokonalí své komunikační a sociální kompetence. Projektová výuka má pozitivní dopady nejen na třídu a učitele, ale i na celé školní prostředí, které může být pomocí tohoto projektu obohaceno o pozitivní zkušenost s projektovou výukou. V ideálním případě všichni zúčastnění, včetně vedení školy a rodičů pochopí, že projektová výuka má smysl a pozitivní dopady na žáky potažmo širší společnost.

Závěr

V předkládané diplomové práci je vytvořen návrh manuálu projektové výuky na téma „Móda a odívání v Československu mezi lety 1948–1989“. První část je věnována charakteristice této aktivizační metody, její historii, ale především kritériím a principům. Ve druhé části jsou nastíněny dějiny módy daného období. Tím byla provedena didaktická analýza, na jejímž základě pak bylo možné vystavět třetí část, ve které byl vytvořen návrh projektové výuky na téma módy a odívání v socialistickém Československu, a to podle pravidel a principů projektové výuky, které byly vymezeny na začátku v práci. Projekt určený pro žáky třetího ročníku střední školy se dotýká několika témat, kterými jsou faktory působící na rozvoj módy a odívání v totalitním prostředí, komparace módy a reálných možností odívání, výrobě oděvů, možnostem koupě oděvů, inspirace a vlivům působícím na módní trendy a odívání v Československu mezi lety 1948–1989.

Aby bylo možné vytvořit návrh projektu, bylo třeba nejprve definovat projektovou metodu. Práce obsahuje charakteristiky jednotlivých typů projektů, popis fází projektové výuky, a také jejich výhod a možných negativ. Jedním z úskalí této metody může být nutnost žáky dostatečně motivovat, aby se pro téma projektu nadchli a dokázali splnit předem dané cíle. Výhody však převažují před negativy. Žáci rozvíjí své kompetence, učí se samostatnosti, v rámci výuky dějepisu pochopí práci historika, ale zároveň dochází k rozvoji vztahů v kolektivu, mezi žáky a učitelem. Pozornost byla věnována také kritériím a principům projektové výuky, specifickým rolím žáka a učitele a hodnocení v rámci projektové výuky. Tato část byla základním podkladem pro vytvoření návrhu projektu.

Při plánování projektu je zásadní výběr tématu. Móda a odívání je v dnešní době mladým lidem blízká, protože se s ní setkávají jak v reálném životě, tak skrze sociální sítě. Zároveň je důležité, aby si žáci připomínali dobu před rokem 1989 i skrze dějiny každodennosti. V rámci didaktické analýzy bylo potřeba zmapovat vývoj odívání a módních trendů dané doby. Z výzkumu vyplývá, že politický, hospodářský a sociální vývoj měl zásadní vliv na odívání v Československu mezi lety 1948–1989. Móda v zahraničí procházela dynamickými změnami, v Československu však musel oděv odpovídat požadavkům socialismu. Skrze znárodněný oděvní a textilní průmysl a likvidaci soukromých krejčovských dílen, se zvýšil vliv státu na módní trendy a odívání. Pro počátek padesátých let je charakteristická uvolněná móda a využívání nových materiálů, ale postupně se stát snažil

prosazovat oděvy praktické a účelné, bez zbytečného zdobení, vhodné především pro pracující třídu. Cílem oděvního průmyslu bylo odstranit přepych, luxus a líbivost takzvaného kapitalistického období. Přístup k nejnovějším módním trendům a k šití na zakázku v salonech měla jen nejbohatší sociální vrstva a politická elita. Ostatní sociální vrstvy se spoléhaly na domácí švadleny, nebo na omezený výběr v obchodech. I když se módní tvůrci inspirovali západními vlivy, omezený dovoz materiálů a neschopnost oděvního průmyslu rychle reagovat na změnu trendů vedly k zaostávání československé módy a odívání za takzvaným Západem. Oproti padesátým a šedesátým letům, které se na půdě oděvního designu, ale i v barvách a střízích nového oblečení alespoň projevovaly snahami o pestrost a barevnost, v období normalizace po roce 1968 přestaly proudit informace o nových trendech a módní oblečení se prodávalo takzvaně „pod pultem“. Domácí výroba oděvů se nadále rozšiřovala, ale dostupnost materiálů byla omezená. K dostání byly především umělé materiály. Nový příval módních trendů a celkové oživení tvorby nastalo až v osmdesátých letech. Lidé se snažili skrze oděv demonstrovat svůj individuální styl, nebo hudební preference. Druhá polovina osmdesátých let se na poli módy a odívání nesla v uvolněnějším duchu, i když nabídka stále nedokázala uspokojit poptávku a nadále bylo nutné, aby byly oficiální modely „vhodné pro socialistickou ženu“.

Dějiny odívání a historický kontext byl dále, pro účely projektové výuky, rozdělen do pěti témat, které se navzájem prolínají. Žáci budou mít za úkol ve skupinách témata zpracovat tak, aby použili různé zdroje informací, které budou zahrnovat odbornou literaturu, dobová periodika věnující se tématu módy, audiovizuální materiál a výpovědi pamětníků, čímž vytvoří komplexní obraz dějin módy dané doby na pozadí obecných dějin. Každá skupina může zvolit, jakým způsobem dojde ke stanovenému cíli, musí však dodržet předem daná pravidla.

Harmonogram projektu se sestává z osmnácti vyučovacích hodin. Žáci budou pracovat také samostatně mimo školu, a to ve svém volném čase. V přípravné fázi projektu bude mít učitel za úkol, kromě didaktické analýzy a naplánování projektu, pomoci žákům při rozdělení do skupin, a především motivovat je k přijetí tématu, například pomocí prezentace připravených pramenů, nebo úvodní přednášky o době socialismu v Československu a dějinách módy. Poté, ve fázi realizace, začnou žáci ve skupinách pracovat na svých tématech. Učitel bude mít za úkol pozorovat postup žáků, průběžně hodnotit a být připraven pomoci a

poradit. Dále budou žáci prezentovat výsledky svých prací ve třídě, tak aby se jim otevřely širší souvislosti a zároveň, aby následně mohli společně vytvořit katalog, kde budou prezentovat jak jednotlivá témata, tak historický kontext. Jejich úkolem bude také naplánovat a zrealizovat poslední výstup, kterým bude prezentace výsledků práce, a to skrze komentovanou módní přehlídku doplněnou o prezentaci fotografií. V závěrečné fázi dojde k reflexi, nejprve ze strany žáků, poté bude celý proces a žáky jednotlivě hodnotit učitel, čímž dojde k zakončení celého projektu.

Projekt je navržen pro třetí ročník střední školy v Praze. Návrh je možné, pokud si ho učitel pozmění, využít i na jiných školách, pro jiné ročníky. Cílem práce bylo vytvořit kompletní manuál projektové výuky. Tato práce může tedy sloužit jako vodítko pro učitele dějepisu, který se rozhodne téma využít. V práci nalezne návod na přípravu projektové výuky, její přesný harmonogram, specifikaci metod, které musí žákům představit, ale i možnosti, jakým výstupem projekt zakončit a na závěr ho reflektovat a hodnotit. Práce také obsahuje podklady k didaktické analýze daného tématu a k úvodním přednáškám. Cílem celého projektu je rozvoj osobnosti žáků, rozvoj klíčových kompetencí a osvojení historické látky a rozvoj kompetencí a získání nových zkušeností pro pedagoga.

Prostřednictvím tohoto projektu byla navržena možnost, jak žákům přiblížit každodenní život obyvatel Československa mezi lety 1948–1989. Projektová výuka může být pro mnohé učitele výzvou, protože je náročnější na přípravu, organizaci a čas, stále však převažují pozitiva, která mají dopady jak na žáky, tak učitele, školu, potažmo na širší společnost. Žáci a stejně tak učitel mají možnost rozvoje na více úrovních, což platí obecně i o školním prostředí. Škola může prostřednictvím projektové výuky prezentovat svou otevřenost vůči inovacím, moderním přístupům a také iniciativě pedagogů a žáků.

Seznam použitých zdrojů

Prameny:

Haló – Nedělní noviny. 1950, roč. 6, č. 35, s. 19.

HAMZA, Josef. *Rok s Evou*. Bratislava: Obzor, 1984.

MACH, Josef. *O velký krok vpřed, 1. rok Gottwaldovy pětiletky v československém průmyslu*. Praha, Ministerstvo průmyslu, 1950.

Mladá Eva léto: 99 dobrých rad o módě a antimódě, módních detailech, módních barvách, barevných kontrastech a mnoha dalším. 1971, roč. 1971, č. 1, s. 14.–15.

Mladý svět. 1969, roč. 11, č. 4, s. 16.

Móda. 1982, roč. 12, č. 2, s. 24.

Móda. 1982, roč. 12, č. 2, s. 25.

Krejčovské listy. 1946, roč. 39, č. 13, s. 2.

Šijeme pro celou rodinu. 1950, Praha, s. 38.

Vlasta. 1960, roč. 14.

Vlasta. 1967, roč. 21.

Žena a móda. 1949, roč. 7.

Žena a móda. 1951, roč. 9.

Žena a móda. 1951, roč. 9.

Žena a móda, 1957. roč. 11.

Žena a móda. 1965, roč. 24.

Žena a móda. 1974, roč. 28.

Žena a móda. 1974, roč. 28.

Žena a móda. 1978, roč. 32.

Žena a móda. 1983, roč. 27.

Žena a móda. 1989, roč. 41.

Žena a móda. 1989, roč. 41.

Literatura:

BLAŽEK, Petr, POSPÍŠIL, Filip. „Vraťte nám vlasy!“: máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu. Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1873-1.

CRANE, Diana. *Fashion and its Social Agendas. Class, Gender, and Identity in Clothing*. Chicago 2000. ISBN 9780226117997.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9.

FLEJŠAROVÁ, Daniela. *Daniela Flejšarová: pořád před přehlídkou*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-901-0.

FOGG, Marnie ed. *Fashion: The Whole Story*. Prestel, 2013. ISBN 978-3-7913-4761-5.

GRACOVÁ, Blažena, LABISCHOVÁ, Denisa: *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3.

HAVLÍK, Adam. *Místo jedněmi zbožňované, jinými zatracované. Podnik zahraničního obchodu Tuzex a jeho působení v socialistickém Československu*. In: *Securitas imperii*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů Sv. 34/1, 2019. ISSN 1804-1612.

HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-12-6.

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Česká móda 1940-1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000. ISBN 80-7033-017-1

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5833-6.

HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, KOSATÍK, Pavel. *70: "Kytky v popelnici": společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu = "Flowers in the dustbin": society and fashion in Czechoslovakia in the seventies*. V Praze: UPM, 2007. ISBN 978-80-7101-072-2.

HUDECOVÁ, Dagmar: *Jak modernizovat výuku dějepisu: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*. Praha 2007. ISBN 978-80-7361-037-1.

- HUDECOVÁ, Dagmar, LABISCHOVÁ, Denisa. *Nebojme se výuky moderních dějin. Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7361-070-8.
- JÍLEK, Tomáš. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu II*. Plzeň, 1996. ISBN 80-7082-289-9.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. 1. část. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25699-6.
- KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. SV. 1. ISBN 978-80-200-2019-2.
- KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. SV. 2. ISBN 978-80-200-2019-2.
- KOTEN, T. *Škola? V pohodě! Projektové vyučování na základní škole*. Most, Hněvín, 2009. ISBN 978-80-86654-25-6.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5.
- KRATOCHVÍL, Viliam. *Metafora stromu ako model didaktiky dejepisu: K predpokladom výučby*. Bratislava, 2019. ISBN 978-80-8140-365-1.
- KURELOVÁ, Milena. *Od profesiografie učitelů ke standardu učitelské kvalifikace*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-694-2.
- LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha, 2017. ISBN 978-80-246-3510-1.
- LIPOVETSKY, Gilles. *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. V českém jazyce vyd. 2. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2010. ISBN 978-80-7260-229-2.
- MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0.
- MÁCHALOVÁ, Jana. *Módou posedlí: [čtení o módě 20. století]*. Břeclav: Moraviapress, 2002. ISBN 80-86181-47-2.
- MAŇÁK, Josef a kol. *Alternativní metody a postupy*. Brno, 1997. ISBN 80-210-1549-7.

MAREŠ, Jiří, KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole*. Brno, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

NOVÁKOVÁ, Jiřina. *Aktivizující metody výuky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-649-9.

PETROV, Michal. *Retro ČS. 2, Jak jsme si to (u)žili za reálného socialismu*. Vydání první. Brno: Jota, 2015. ISBN 978-80-7565-231-7.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

SKARLANTOVÁ, Jana, BENDA, Jiří. *Od krinoliny k džinsům: zamyšlení nad módou od rokoka po současnost*. 1. vyd. Praha: Práce, 1979.

SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džinům*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-785-0.

SKARLANTOVÁ, Jana. *Ze života prababiček*. Praha: Motto, 2014. ISBN 978-80-267-0277-1.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže – uvedení do problematiky*. Praha, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

STRADLING, Robert. *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha, 2003.

STRADLING, Robert. *Multiperspektiva ve vyučování dějepisu*. Praha, 2004.

TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

UCHALOVÁ, Eva, HLAVÁČKOVÁ, Konstantina, eds. *Sport & móda: Obecní dům a Uměleckoprůmyslové museum v Praze 30.6.-12.9.2004*. Praha, 2004. ISBN 80-86339-27-0.

VALENTA Josef. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: IPOSARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0.

WITTLICH, Filip. *Fotografie – přímý svědek?!: fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání*. Praha, 2011. ISBN 978-80-7422-157-6.

WITTLICH, Filip a kol. *Interpretace fotografie z hlediska obsažených obrazových informací: metodika maximalizace reálného využití informací poskytovaných historickým fotografickým materiálem jako solitérní památkou a v kontextu používaných databázových systémů evidence pro prohloubení určení a poznání zobrazeného v každodenní praxi při identifikaci osob, míst, ateliérů apod.* 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-7480-076-4.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

ŽANTA, Rudolf. *Projektová metoda: pokus o řešení pracovní školy.* Praha, Dědictví Komenského, 1934.

Internetové zdroje:

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělání v ČR [online]. [vid. 20.11 2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-msmt>

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ [online]. [vid. 20.11 2023]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

ZORMANOVÁ, Lucie. *Projektová výuka* [online]. [vid. 20.11. 2023] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>

Klíčové kompetence na gymnáziu [online]. [cit. 7.11.2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>

Slovní hodnocení. Dostupné z:

https://rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Slovní_hodnocení

RVP G* - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, aktualizovaný od 1. 9. 2022. [online]. [vid. 20.11. 2023] Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

Sociologický výzkum zaměřený na analýzu struktury postojů a očekávání veřejnosti k oblasti školství, výchovy a vzdělávání. [online]. [vid. 10.12. 2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/postoje-a-nazory-verejnosti-skolstvi-a-vzdelavani?lang=1>

MAZÁČOVÁ, Nataša. *Možnosti a meze projektové výuky v současné škole*. [online]. [vid. 15. 12. 2023] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1288/moznosti-a-meze-projektopve-vyuky-v-soucasne-skole.html/>

Český rozhlas: *Móda první republiky: Hana Podolská i Božena Rothmayerová* [online]. [vid. 15. 1. 2024] Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/moda-prvni-republiky-hana-podolska-i-bozena-rothmayerova-8143005>

Paměť žen: Každodennost v době socialismu [online]. [vid. 15. 1. 2024] Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

*Paměť žen: Šití plesových šatů z Burdy, nedostatek látek. Marie C. (*1945.)* [online]. [vid. 15. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.pametzen.cz/tema-kazdodennost-oblekani>

Česká televize, *Retro: ÚBOK*. [online]. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/211411000360013/>

Česká televize, *Retro. Žena a móda*. [online]. [vid. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/211411000360028/>

Český rozhlas: *Džiny. Dnes běžná součást šatníku, za socialismu drahý poklad* [online]. [vid. 10.1. 2024]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/dziny-dnes-bezna-soucast-satniku-za-socialismu-drahy-poklad-8787695>

Seznam příloh

1 Obrazové přílohy

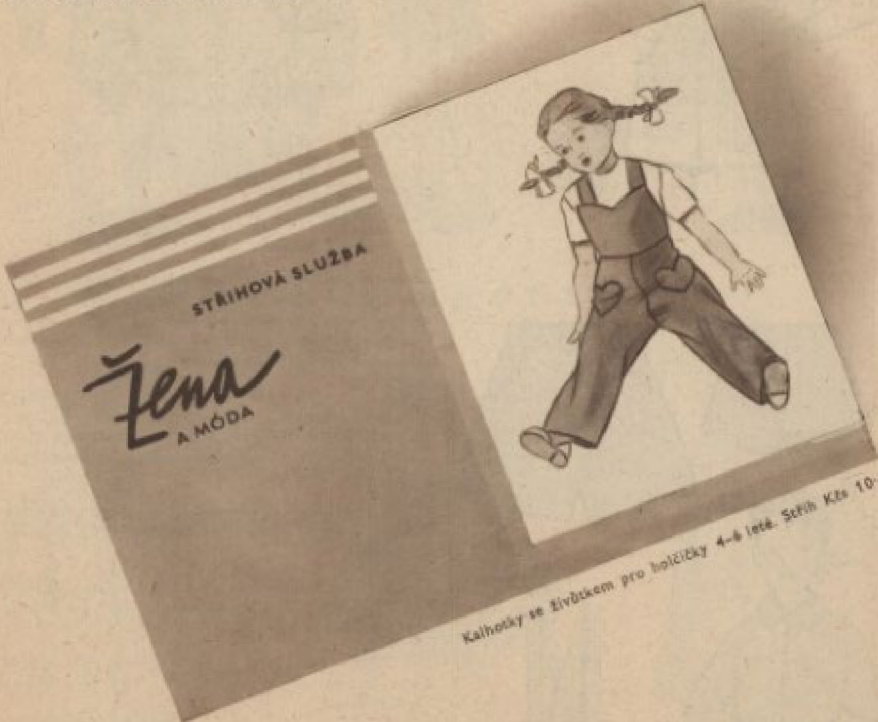
2 Tabulky

Obrazové přílohy

Obrázek číslo 1

**I ve Vašem oděvu
se zračí trvalé zvyšování
životní úrovně**

DOKONALOU POMŮCKOU DOBRÉHO OŠACENÍ JSOU STŘIHY
ČASOPISU ŽENA A MÓDA

The advertisement features a central illustration of a magazine cover and a child. The magazine cover is titled 'STŘIHOVÁ SLUŽBA' and 'Žena A MÓDA'. The child is wearing overalls and has pigtails. Below the illustration, there is a line of text: 'Kalhotky se živůtkem pro holčičky 4-6 leté. Střih Kčs 10,-'.

Kalhotky se živůtkem pro holčičky 4-6 leté. Střih Kčs 10,-

KOUPÍTE JE V TĚCHTO HLAVNÍCH PRODEJNÁCH: Střihová služba „Žena a móda“ prodejna Praha II, Vodňkova 38; TEP, národní podnik, prodejna Praha I, Rytířská 20; TEP, národní podnik; Obchodní domy, národní podnik, závod Bílá Labuť, Praha II, Poříčí 23; Obchodní domy, národní podnik, závod Perla, Praha I, ulice 28. Hřina 1; Textilní tvorba, národní podnik, prodejna Praha I, Příkopy 29; SKD, Severočeské kons. družstvo, Liberec, ulice 5. května 4; Brno, Česká 11; Mor. Ostrava, Hlavní třída 1; kromě toho obdržíte střihy „Žena a móda“ v dalších prodejnách TEP v Praze i na venkově, které vedou pošty pro ruční práce. – **OBJEDNÁVKY POŠTOU** adresujte: Střihová služba Žena a móda, Praha II, Na Florenci č. 13. Objednané střihy zašleme na dobírku (poštovné 7 Kčs), nebo za předem zasláný obnos na peněžní poukázku (poštovné 5 Kčs). Udávejte správné čísla a velikosti, u dětí stáří. Dodržte-li toto ustanovení, budeme vám moc lépe a rychleji vyhovět

The logo is circular with the text 'STŘIHOVÁ SLUŽBA' at the top and 'ŽENA A MÓDA' at the bottom. In the center, there is a stylized illustration of a pair of scissors cutting fabric.

Obrázek 1 Šijeme pro celou rodinu, 1950

Obrázek číslo 2

Obrázek 2 Pracovní oděv

Obrázek číslo 3

Obrázek 3 Kostým

Obrázek číslo 4

Obrázek 4 Kostkovaný komplet

Obrázek číslo 5

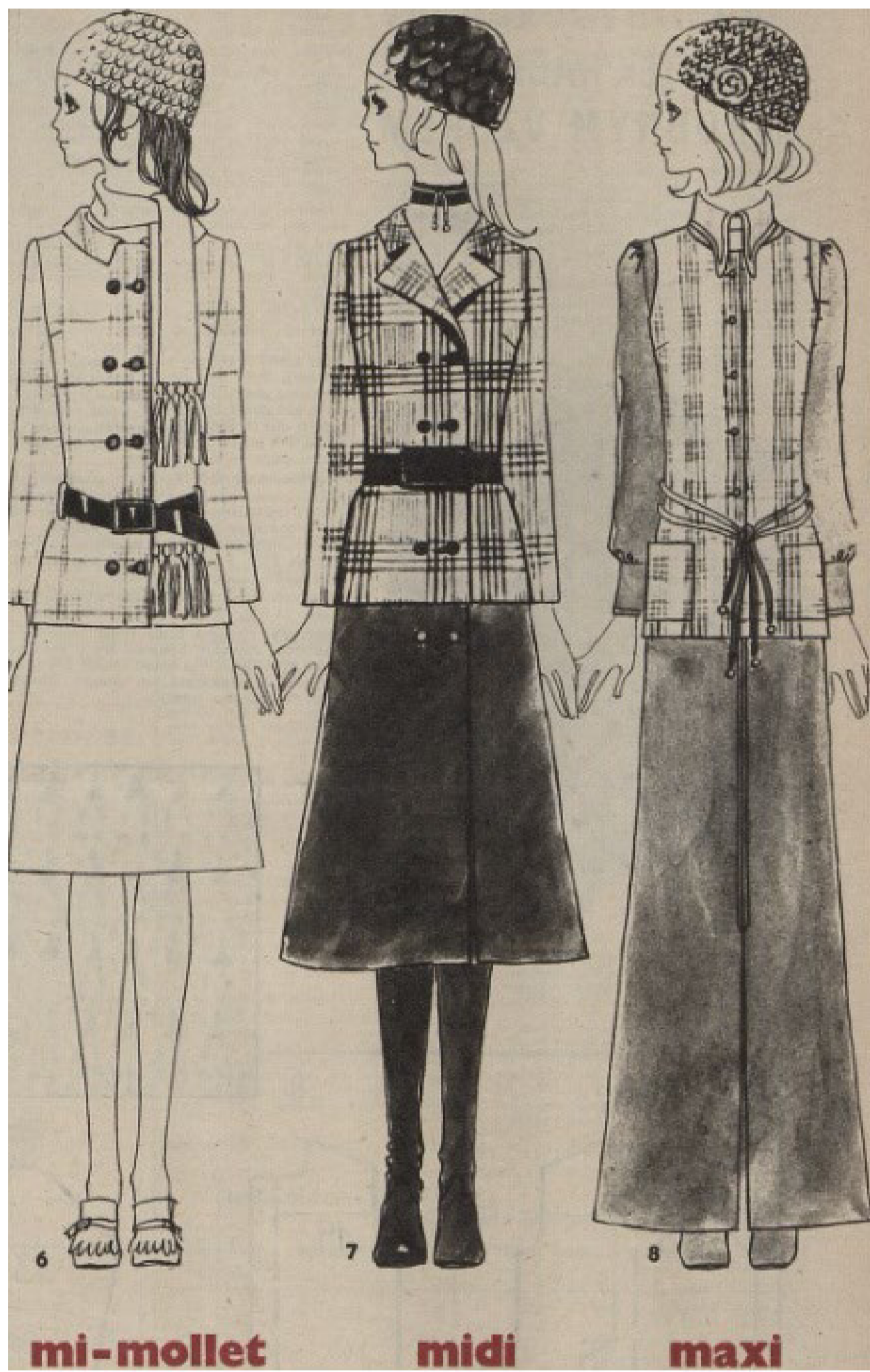
Obrázek 5 Minisukně 1968

Obrázek číslo 6

Obrázek 6 Šaty do tanečních

Obrázek 7

Obrázek 7 Délky sukně

Obrázek číslo 8

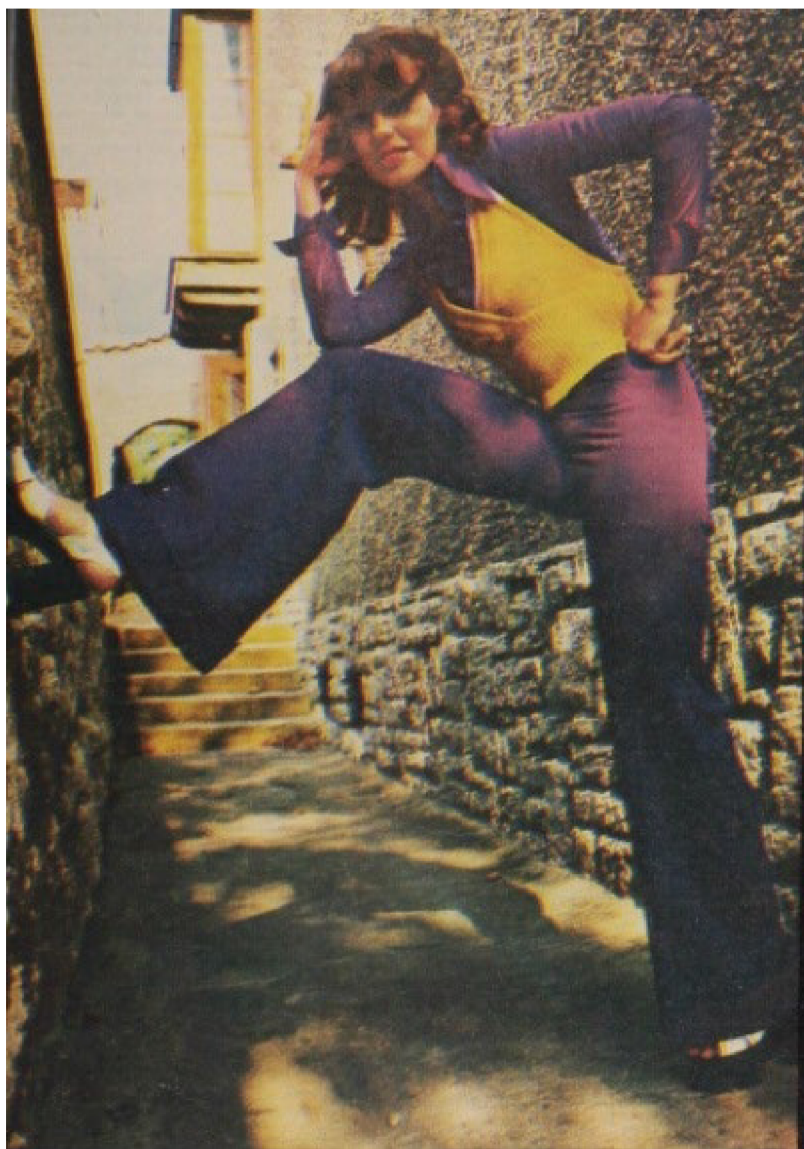
Obrázek 8 Volány

Obrázek číslo 9

Obrázek 9 Pletené plavky

Obrázek číslo 10

Obrázek 10 Kombinéza

Obrázek 11

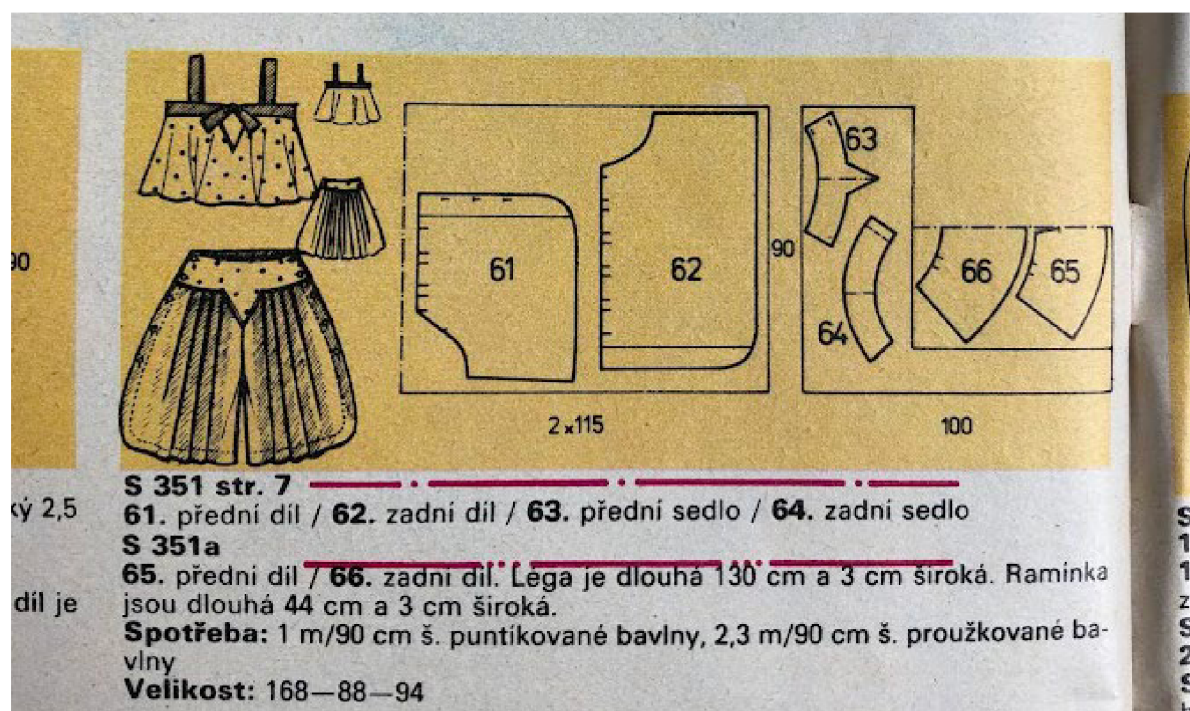
Obrázek 11 Modely Z. Bauerové

Obrázek číslo 12

Obrázek 12 Letní model

Obrázek číslo 13

Obrázek 13 Střihová příloha k letnímu modelu

Tabulky

Obrázek číslo 14

Týden	Hodina	Aktivita
1. týden	1. Hodina	Opakování dějin po roce 1948
	2. Hodina	Význam dějin módy
2. týden	3., 4. hodina	Metodologie, práce s prameny
3. týden	5., 6. hodina	Exkurze
4. týden	7., 8. hodina	Práce ve škole
5.–9. týden	Probírání učiva dle tematického plánu	Samostatná práce mimo školu
9. týden	9., 10. hodina	Diskuse o výsledném zpracování + práce ve škole + řešení nedostatků
10.–14. týden	Probírání učiva dle tematického plánu	Samostatná práce mimo školu
15. týden	11., 12. hodina	Vzájemná prezentace před třídou
16. týden	13., 14. hodina	Práce na společném výstupu = katalog
17. týden	15., 16. hodina	Plakát, plánování přehlídky
18. týden	Módní přehlídka	
19. týden	17., 18. hodina	Hodnocení

Obrázek číslo 15

Kategorie k hodnocení žáky	Prostor pro poznámky žáků
Celkový přínos projektu	
Pozitiva a úspěchy v průběhu projektu	
Obtíže v průběhu projektu	
Spolupráce ve skupinách	
Sebereflexe	

Obrázek číslo 16

Kritéria hodnocení žáků	Průběžné poznámky k hodnocení
Úroveň provedení jednotlivých úkolů	
Stupeň zapojení do skupinové práce	
Schopnost prezentace před třídou	
Efektivita práce s informačními zdroji	
Přínos k výslednému výstupu	